

Управління культури, національностей та релігій
Хмельницької облдержадміністрації

Хмельницька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

Хмельницька міська організація
Національної спілки краєзнавців України

Хмельницька обласна універсальна наукова
бібліотека імені М.Островського

**Календар
знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2015 рік**

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Хмельницький
2014

ББК 92.5
К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2015 рік: реком. бібліогр. довід. / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. орг. НСК України; Хмельниц. міськ. орг. НСК України; ХОУНБ ім. М. Островського; уклад. В.О. Мельник. – Хмельницький: ПП Заколотний М.І., 2014. – 176 с.

Традиційне довідкове видання подає інформацію про значимі події і ювілейні дати видатних особистостей Хмельниччини та відомих людей, які життєво і творчо пов'язані з краєм.

В хронологічному переліку спочатку подаються ювілейні дати року, точність яких не встановлена.

До позначених астериском (*) дат у другому розділі подаються довідки та рекомендаційні бібліографічні списки літератури.

Для зручності в користуванні до «Календаря» подається покажчик персоналій.

Видання адресоване науковцям, освітянам, працівникам культури і мистецтва, громадським активістам, студентській та учнівській молоді, усім, хто цікавиться історією і сьогоденням рідного краю.

Друкується за рішенням Науково-редакційної ради ХОУНБ ім. М. Островського, протокол № 14 від 29.10.2014 р.

Укладач *Мельник В.О.*

Редактори: *Маковська В.В., Марчак Т.Ф.*

Відповідальна за випуск *Синиця Н.М.*

Зміст

Знаменні і пам'ятні дати	7
У 2015 році виповнюється	8
Січень	17
Лютий	22
Березень	26
Квітень	29
Травень	34
Червень	37
Липень	39
Серпень	42
Вересень	45
Жовтень	49
Листопад	52
Грудень	55
Імена, події, факти	60
Головчинецький Свято-Преображенський монастир. До 475-річчя з часу заснування (<i>Ю. Блажевич</i>)	61
Керівник польського таємного товариства. До 225-річчя з дня народження Мар'яна Маврикійовича Подгороденського (<i>В. Лавринчук</i>)	64
Подільські духовні школи кінця XVIII-поч. XIX ст. До 220-ї річниці заснування Подільської єпархії (<i>С. Причишин</i>)	66
Родом з Берегелів. До 210-річчя з дня народження Івана (Яна) Станіславовича Орачевського (<i>О. Байдич</i>)	71
Дослідник Поділля, вчений, церковний діяч. До 170-річчя з дня народження Митрофана Васильовича Симашкевича (<i>Ю. Блажевич, Н. Ващук</i>)	72

Оплот подільського краєзнавства. До 150-річчя з часу заснування Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (<i>В. Прокопчук</i>)	76
Колиска талантів подільської культури. До 85-річчя з часу заснування Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв (<i>О. Баворовська</i>)	80
Від асистента до ректора. До 65-річчя з дня народження Миколи Єгоровича Скиби (<i>М. Войнаренко</i>)	84
Трагічна доля і загублене життя. До 130-річчя з дня народження Павла Григоровича Клепатського (<i>Ю. Блажевич</i>)	89
«Най знають, що українці не лише хлібороби». До 100-річчя з дня народження Лео Мола (Леоніда Григоровича Молодожанина) (<i>С. Єсюнін</i>)	92
З подільського кореня. До 105-річчя з дня народження Хаскеля (Хоскеля) Мойсейовича Сандлера (<i>О. Соляр</i>)	95
Маестро хору. До 90-річчя від дня народження Бориса Романовича Ліпмана (<i>М. Кульбовський</i>)	97
Український Песталоцці, просвітянин та будівничий «вільної воскреслої держави». До 125-річчя з дня народження Аркадія Петровича Животка (<i>В. Міхалевський</i>)	99
Лінія і штрих Валерія Жаворонкова. До 75-річчя з дня народження Валерія Павловича Жаворонкова (<i>Р. Лучкова</i>) ..	103
Гідна донька своїх батьків. До 90-річчя з дня народження Оксани Михайлівни Ашер (<i>В. Мацько</i>)	105

Великий портретист. До 210-річчя з дня народження Яна (Івана)-Ксаверія Ксаверійовича Каневського (<i>В. Маковська</i>)	108
Центр науково-краєзнавчого руху Поділля. До 20-річчя з часу створення Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ (<i>Л. Баженів</i>)	110
Життя, віддане людям. До 155-річчя з дня народження Феофіла Гавриловича Яновського (<i>Л. Саксонік</i>)	114
Іван Васильович Лучицький – український та російський історик-медієвіст. До 170-річчя з дня народження (<i>Ю. Блажевич</i>)	117
Естафета олімпійського вогню. До 35-річчя факельної естафети олімпійського вогню (<i>В. Флентін</i>)	121
«Чим більше віддаєш ти людям, тим більше залишається тобі». До 65-річчя з дня народження Михайла Петровича Войнаренка (<i>Ю. Блажевич, О. Григоренко</i>)	124
Душі і пензля ясні кольори. До 60-річчя від дня народження Ігоря Вікторовича Севця (<i>М. Фролова</i>)	129
Золотий голос України. До 65-річчя від дня народження Ольги Іванівни Басистюк (<i>М. Кульбовський</i>)	130
А кажуть, що душа вічна ... До 65-річчя з дня народження Валерія Олександровича Франчука (<i>В. Хоркавий</i>)	133
Фундатор подільської художньої школи. До 140-річчя з дня народження В'ячеслава Костянтинівича Розвадовського (<i>С. Шемчук, В. Мельник</i>)	135

Перший з краєзнавців Поділля. До 185-річчя від дня народження Юзефа Антонія (Йосипа Йосиповича) Ролле (<i>С. Баженова</i>).....	137
Священномученик Макарій. До 140-річчя з дня народження (<i>А. Трембіцький</i>)	140
Барвистий цвіт його душі. До 55-річчя з дня народження Андрія Івановича Ісаєва (<i>Л. Новікова</i>)	143
Філолог, перекладач, антикознавець. До 140-річчя з дня народження Вітольда-Симеона Павловича Клінгера (<i>В. Мацько</i>)	145
Культуролог Поділля. До 80-річчя з дня народження Миколи Михайловича Кульбовського (<i>В. Дмитрик</i>)	147
Роксолана – вигадана і справжня. До 510-річчя з дня народження (<i>Ю. Блажєвич, Н. Ващук</i>)	150
Всевишньому він служив і людям. До 80-річчя з дня народження Володимира Сабодана (<i>Ю. Блажєвич</i>)	155
Фундатор хору «Дударик». До 75-річчя від дня народження Миколи Лукича Кацала (<i>М. Кульбовський</i>)	161
Показчик персоналій	164
Відомості про авторів історичних та біографічних довідок	170

Знаменні і пам'ятні дати

**Віки, як люди. Той приносить біди.
Той – урожай. Той знань дарує суть.
Віки, як неоднакові сусіди.
І всі – на площі Всесвіту живуть.**

Микола Федунець

У 2015 році виповнюється

770 років з часу першої писемної згадки про Бакоту, центр Подністровського Пониззя у XII–XIII ст. (1240).

630 років з часу проголошення Кам'янця столицею Поділля (1385).

620 років з часу першої документальної згадки про с. Теліжинці Ізяславського р-ну (1395).

615 років з часу першої згадки про Ярмолинці (1400).

610 років з часу першої документальної згадки про села Боришківці, Княжпіль, Кульчіївці Кам'янець-Подільського р-ну (1405).

595 років з часу першої документальної згадки про с. Святець Теофіпольського р-ну та смт Теофіполь (1420).

585 років з часу першої письмової згадки про с. Куча Новоушицького р-ну (1430).

570 років з часу першої згадки про с. Бабшин Кам'янець-Подільського р-ну (1445).

560 років тому Ярмолинці отримали магдебурзьке право (1455).

555 років з часу першої згадки про с. Нагоряни Кам'янець-Подільського р-ну (1460).

550 років з часу першої згадки про с. Мирівка Волочиського р-ну (1465).

520 років з часу першої згадки про с. Бондарівка Ярмолинецького р-ну (1505).

515 років з часу першої згадки про с. Зелена Волочиського р-ну (1500).

510 років з часу першої згадки про с. Грибенинка Старокостянтинівського р-ну (1505).

495 років з часу першої писемної згадки про с. Радощівка Ізяславського р-ну (1520);

485 років з часу першої писемної згадки про села Голозубинці, Яцьківці Дунаєвецького р-ну, Нігин Кам'янець-Подільського р-ну та Струга Новоушицького р-ну (1530).

480 років з часу першої згадки про смт Ямпіль (колишній Янушпіль) Білогірського р-ну (1535).

* **475** років з часу документальної згадки про Головчинецький православний монастир (1540).

470 років з часу першої документальної згадки про села Двірець, Білогородка та Кунів Ізяславського р-ну, В'язовець, Гулівці, Дідківці, Корниця, Лепесівка, Семенів Білогірського р-ну, Великі Малевичі, Воронківці, Махаринці, Самчики Старокостянтинівського р-ну (1545).

460 років з часу заснування сіл Миколаєва Хмельницького р-ну та Явтухи Деражнянського р-ну (1555).

450 років з часу першої згадки про с. Квітневе (до 1966 року с. Бісівка) Білогірського р-ну, с. Сивороги, Міцівці Дунаєвецького р-ну та заснування сіл Завалля і Залісся Кам'янець-Подільського р-ну (1565).

445 років з часу першої писемної згадки про с. Судилків Шепетівського р-ну (1570).

435 років з дня народження Симеона (Симона, Шимона) Окольського (1580–1653) – польського історика, геральдиста, домініканського монаха. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

425 років з часу першої писемної згадки про с. Коськів Шепетівського р-ну (1590).

420 років з часу відкриття братської школи в м. Кам'янець-Подільський (1595).

420 років з часу поширення селянсько-козацького повстання під проводом С. Наливайка на Летичів, Меджибіж, Остропіль, Старокостянтинів та інші міста й села Північно-Західного Поділля і Південної Волині.

420 років з дня народження Богдана Хмельницького (1595-1657) – гетьмана України, державного діяча і полководця.

415 років з дня народження Максима Кривоноса (бл. 1600–1648) – козацького ватажка. У битві під Пилявцями (1648) його військо отримало перемогу над поляками.

415 років з часу заснування с. Волиця Красилівського р-ну (1600).

405 років з часу першої писемної згадки про с. Слобідка Малівецька Дунаєвецького р-ну (1610).

405 років з дня народження Натана бен Мойсея Ганновера (1610-1683) – історика, письменника, єврейського літописця, автора хроніки історичних подій 1648 року на Україні. Народився у м. Ізяслав.

395 років з часу першої документальної згадки про с. Прислуч (колишня назва Тиранівка) Полонського р-ну (1620).

350 років з часу заснування с. Сьомаки Старосинявського р-ну (1665).

345 років з часу першої згадки про с. Поляни Волочиського р-ну (1670).

290 років з дня народження Юрія-Геннадія Гусаківського (1725-1770) – українського живописця. Народився у с. Попівці Летичівського р-ну.

280 років з дня народження Якова Гнатовича Гловацького (Головацького) – живописця, уродженця смт Вінківці.

275 років з часу першої згадки про с. Томашівка Ярмолинецького р-ну (1740).

270 років з дня народження Шарля-Анрі-Ніколя-Отто де Нассау-Зігена (1745-1808) – принца, адмірала, дипломата, мандрівника. Після відставки постійно проживав у с. Тинна Дунаєвецького р-ну.

255 років з часу першої документальної згадки про с. Копачівка Деражнянського р-ну (1760).

230 років з дня народження Вацлава Севериновича Ржевуського (1785-1831) – сходознавця, мандрівника, поета, польського графа. Значний час господарював у своїх маєтках на Поділлі, зокрема у с. Кузьмин, нині Красилівського р-ну.

* **225** років з дня народження Мар'яна Маврикійовича Подгороденського (1790-1856) – одного з керівників польського таємного товариства «Віра. Надія. Любов». Вірогідно народився у с. Глібки Красилівського р-ну.

220 років з часу заснування на Поділлі самостійної єпархії з назвою «Брацлавська і Подільська» (1795).

220 років з часу заснування суконної фабрики у м. Славута.

* **210** років з дня народження Івана (Яна) Станіславовича Орачевського (1805 – ?) – одного із засновників польського таємного товариства «Віра. Надія. Любов». Народився у с. Берегелинці, нині с. Берегелі Красилівського р-ну.

205 років з дня народження Густава Белькне (1810–1875) – дослідника природи Поділля ХІХ ст. перекладача, автора праць «Короткий нарис історії натуральної Кам'янця-Подільського», «Нарис історії натуральної Кам'янця-Подільського». Народився у с. Пилява Старосинявського р-ну.

175 років з дня народження Едмунда Федоровича Фаренгольца (1840–1912) – лікаря-хірурга, доктора медицини, члена Подільського товариства лікарів, краєзнавця Поділля. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

* **170** років з дня народження Митрофана Васильовича Сіماشкевича (1845–1933) – відомого історика, етнографа, краєзнавця Поділля, педагога, члена Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (1871–1902). У 1869–1888 рр. жив у Кам'янці-Подільському, був ректором духовної семінарії (1877–1884), редактором «Подольских епархиальных ведомостей».

170 років з часу першої документальної згадки про с. Яхнівці Волочиського р-ну (1845).

165 років з дня народження Стефана Михайловича Маковецького (1850-1949) – вченого-ботаніка, паркознавця, одного із засновників Подільського товариства природодослідників. Народився у с. Михайлівка Дунаєвського району.

* **150** років з часу створення на базі Кам'янець-Подільської духовної семінарії Подільського єпархіального історико-статистичного комітету, який розпочав організоване дослідження Поділля (1865).

150 років з дня народження Сосламбека Бекбузарова (1865–1930) – військовика, генерал-майора царської армії, Правителя Інгушетії. У 1887-1913 рр. служив у 46-му Дніпровському полку, який дислокувався у м. Проскурів. Був репресований, у 1989 р. – реабілітований.

145 років з часу заснування Понінківської папірні, нині ТОВ «Понінківська картонно-паперова фабрика» (1870).

145 років з дня народження Лева Михайловича Сибірякова (Співака, 1870-1938) – російського співака, соліста Маріїнського театру в Петербурзі, професора Варшавської консерваторії. Народився у м. Полонне.

140 років з часу заснування однокласної (нині загально-освітньої) школи у с. Голосків Летичівського р-ну (1875).

125 років з дня народження Дмитра Івановича Бузька (1890-1937) – українського письменника. Літературну діяльність розпочинав на Поділлі. У 1921 р. працював асистентом Кам'янець-Подільського інституту народної освіти. Був репресований. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»)*.

125 років з часу відкриття лікарні у смт Ярмолинці.

120 років з дня народження Марії Іванівни Морської (Петкевич-Фессінг, 1895-1932) – української актриси. Народилася в Острополі (нині Старому Острополі) Старокостянтинівського р-ну.

120 років з дня народження Івана Петровича Трочуна (1895-?) – доктора технічних наук, професора. Народився у с. Жижниківці Білогірського р-ну.

120 років з часу заснування Полонського заводу художньої кераміки.

105 років з дня народження Антона Федоровича Бурденюка (1910-1986) – доктора ветеринарних наук, професора. Народився у с. Бабшин, нині Кам'янець-Подільського р-ну.

105 років з дня народження Павла Павловича Скалацького (1910-1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Кривачинці Волочиського р-ну.

100 років з дня народження Дениса Петровича Глюзицького (1915-1943) – активного організатора підпільної боротьби проти німецько-фашистських окупантів на території Славутчини. Народився у с. Новоставці Теофіпольського р-ну.

100 років з дня народження Івана Романовича Матвєєва (1915-1963) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Книжківці, нині в складі м. Хмельницький.

100 років з дня народження Мефодія Степановича Мончака (1915-1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Харківці Старосинявського р-ну.

100 років з дня народження Андрія Івановича Пономарчука (1915-1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув, визволяючи Шепетівщину.

95 років з дня народження Йосипа Адольфовича Женського (1920–1984) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Кам'янка Славутського р-ну.

95 років з дня народження Олексія Григоровича Іванова (1920-1944) – Героя Радянського Союзу. Був командиром підривної групи в партизанському з'єднанні ім. Ф. Михайлова, яке діяло у Славутському р-ні.

95 років з дня народження Зінаїди Павлівни Скопецької – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Кугаївці Чемеровецького р-ну.

90 років з дня народження Василя Остаповича Кравчука (1925-2008) – заслуженого лікаря України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Малі Мацевичі Старокостянтинівського р-ну.

90 років з дня народження Дмитра Степановича Сидорова (1925-1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув, визволяючи Шепетівщину.

90 років з часу заснування Старосинявської центральної бібліотеки.

85 років з часу введення в експлуатацію Хмельницької макаронної фабрики (1930).

85 років тому став до ладу ВАТ «Вінковецький консервний завод».

85 років з часу заснування селища Лозового Деражнянського району (до 1950 року Торфорозробки).

85 років з часу заснування бібліотеки с. Сутківці Ярмолинецького району

80 років з дня народження Віри Петрівни Буги (Довженко) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Миньківці Славутського р-ну.

80 років з часу заснування Новоушицького технікуму механізації сільського господарства.

80 років з часу заснування Славутської центральної районної бібліотеки.

75 років з часу заснування Кам'янець-Подільської центральної районної бібліотеки.

65 років з часу заснування Хмельницької центральної міської бібліотеки (1950, жовтень).

55 років з часу заснування Лозівського інструментального заводу Деражнянського р-ну (1960).

50 років з часу заснування Хмельницького хлібокомбінату (1965).

45 років тому у Кам'янці-Подільському було споруджено найвищий міст в Україні, що отримав назву «Лань, що біжить» (1970).

45 років з часу заснування народного фольклорно-етнографічного ансамблю «Кудрявчик» районного Будинку культури смт Ярмолинці (1970).

45 років з часу заснування обласного театру ляльок, нині ляльок Хмельницький обласний академічний театр (1970, листопад).

25 років з часу заснування Хмельницького обласного осередку Спілки поляків України (1990, травень).

Січень

січень **85** років з часу реорганізації Кам'янець-Подільської музичної профшколи у школу з підготовки культурно-освітніх працівників, нині Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв;

*

70 років з часу заснування Хмельницької взуттєвої фабрики;

55 років з часу створення Хмельницького футбольного клубу «Динамо». *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»).*

1 130 років з дня народження Григорія Костянтиновича Голоскевича (1885–1934) – мовознавця, громадського діяча, одного з укладачів «Російсько-українського словника Української академії наук». Був репресований, реабілітований у 1989 р. Народився у с. Супрунківці, нині Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»);*

■ **105** років з дня народження Василя Трохимовича Артеменка (1910–2001) – художника-оформлювача, модельєра мистецтва та промислової графіки, члена Національної спілки художників України. Народився у м. Кам'янець-Подільський;

■ **85** років з дня народження Юрія Марковича Гамрецького (1930–2003) – доктора історичних наук, професора. Народився у м. Шепетівка. З 1992 р. жив у США;

■ **70** років з дня народження Анатолія Васильовича Грищишина (1945–1985) – диригента, головного хормейстера і диригента оркестру Київського драматичного театру ім. І. Франка (1971-1985). Народився у с. Іванківці Городоцького р-ну;

- **65** років з дня народження Валерія Андрійовича Смолія – українського історика, доктора історичних наук, академіка НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Авратин Волочиського р-ну;
  - * ■ **65** років з дня народження Миколи Єгоровича Скиби – науковця, заслуженого працівника народної освіти, педагога, доктора технічних наук, професора, ректора Хмельницького національного університету.
- 2 **75** років з дня народження Ніли Йосипівни Волошиної – вченого-методиста (1940–2010), доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України, заслуженого діяча науки і техніки України. Народилася у с. Думанів Кам'янець-Подільського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*);
  - **65** років з дня народження Надії Павлівни Гуменюк – поетеси, прозаїка, публіциста, члена Національної спілки письменників України, заслуженого журналіста України. Народилася у с. Онацьківці Полонського р-ну.
  - 3 **65** років з дня народження Надії Лаврентіївни Пукас – поетеси, лауреата Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народилася у с. Матвійківці Городоцького р-ну.
  - 4 **90** років з дня народження Володимира Галімовича Зарипова (1925–1999) – військовика, повного кавалера ордена Слави. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
  - **80** років з дня народження Надії Петрівни Осніговської – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Колки Теофіпольського р-ну.

- 5**   **80** років з дня народження Володимира Васильовича Семенюка – провізора, заслуженого працівника охорони здоров'я України, майстра народної творчості України. Народився у с. Яблунівка Славутського р-ну;
- **70** років з дня народження Олександра Петровича Перепелиці – вченого, доктора хімічних наук, професора Національного університету харчових технологій. Народився у с. Волоське Деражнянського р-ну.
- 5-6**   **75** років тому відбулася перша сесія новоутвореної Кам'янець-Подільської обласної ради депутатів трудящих (1940).
- 6**   **105** років з дня народження Миколи Сергійовича Білецького (1910–1977) – актора, заслуженого артиста України. Народився у с. Іванківці Волочиського р-ну;
- **85** років з дня народження Галини Семенівни Собчук – музейного працівника, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, заслуженого працівника культури України, директора Національного музею-садиби М.І. Пирогова (1968–2010). Народилася у с. Маленки Красилівського р-ну.
- 7**   **110** років з дня народження Зінаїди Власівни Вікторжевської (1905–1985) – художниці станкового живопису, члена Спілки художників України. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 8**   **75** років з дня народження Анатолія Степановича Глушак – поета, публіциста, перекладача, члена Національної спілки письменників України, лауреата літературної премії ім. К. Паустовського. Народився у с. Писарівка Волочиського р-ну.

- 11** **110** років з дня народження Онисії Яківни Шреєр-Ткаченко (1905-1985) – музикознавця, педагога. Народилася у с. Красноставці, нині Чемеровецького р-ну.
- 12*** **130** років з дня народження Павла Григоровича Клепатського (1885–193?) – історика, краєзнавця, ректора Кам'янець-Подільського українського інституту народної освіти (1922–1923);
- **95** років з дня народження Петра Ксенофонтівича Баюка (1920–1943) – військовослужбовця, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Гальчинці Теофіпольського р-ну.
- 14** **110** років з дня смерті Андрія Івановича Димінського (1829–1905) – фольклориста, етнографа, краєзнавця Поділля. Помер у с. Струга Новоушицького р-ну;
- **95** років з дня народження Мойше Зельмановича Сигала (1920–1990) – хірурга-онколога, доктора медичних наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
  - **65** років з дня народження Миколи Івановича Бахмата – доктора сільськогосподарських наук, професора, члена-кореспондента Міжнародної академії аграрної освіти, ректора Подільського аграрно-технічного університету (2002–2014). Народився у с. Завадівка, нині с. Вишнівчик Чемеровецького р-ну.
- 15*** **100** років з дня народження Лео Мола (Леоніда Григоровича Молодожанина, 1915–2009) – скульптора у галузі монументальної і станкової скульптури, кераміста, вітражиста, автора пам'ятників Т. Г. Шевченку у Вашингтоні (1964) та Буенос-Айресі (1971). Народився у м. Полонне. Жив у м. Вінніпезі (Канада).

- 19 **170** років з дня народження Казімежа-Фердинанда Пуласького (1845–1926) – польського історика, генеалога. У 1870–1918 рр. жив у власному маєтку у с. Завадинці Городоцького р-ну.
- 20 **85** років з дня народження Олександра Трифоновича Щура – історика, краєзнавця Поділля, публіциста. Народився у с. Балин Дунаєвецького р-ну.
- 21 **100** років з дня народження Івана Оверковича Масловського (1915–2000) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Заслучне Красилівського р-ну.
- 22 **115** років з дня народження Анатолія Никаноровича Гудзовського (1900–1984) – громадсько-політичного діяча і публіциста, активного діяча Державного центру УНР за кордоном. Навчався у Кам'янець-Подільській духовній семінарії.
- 25 **140** років з дня народження Григора Афанасійовича Вержбицького (1875–1942) – військового діяча, генерал-лейтенанта. Народився у м. Летичів;
- **95** років з дня народження Григорія Купріяновича Омельчука (1920–1983) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Мала Боровиця Білогірського р-ну;
  - **90** років з дня народження Ганни Іванівни Абрамчук – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Копачівка Деражнянського р-ну.
- 27 **145** років з дня народження Станіслава-Адама Губертовича Стемповського (1870–1952) – польсько-українського політичного діяча періоду Української Народної Республіки, публіциста, мемуариста, одного з керівників польського масонства. Народився у с. Гута Чернелівецька, нині Майдан Чернелівецький Деражнянського р-ну;

- **65** років з дня народження Віктора Климовича Грищука – правознавця, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, члена-кореспондента НАПрН України. Народився у с. Сохужинці Ізяславського р-ну.
- 28** **85** років з дня народження Анатолія Федоровича Ігнащенко (1930-2011) – архітектора, лауреата Національної премії України імені Т.Г. Шевченка. Народився у с. Захарівці Хмельницького р-ну.
- 29** **85** років з дня народження Анатолія Володимировича Сваричевського (1930–2014) – педагога, літературознавця, краєзнавця Поділля, публіциста, лауреата обласних премій імені Т.Г. Шевченка, Мелетія Смотрицького, Якова Гальчевського. Народився у с. Баговиця Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»).*
- 31** **65** років з дня народження Володимира Михайловича Войцицького – біохіміка, доктора біологічних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

Лютий

лютий **85** років з часу виходу першого номера газети «Дунаєвський вісник» – органу Дунаєвської райради та райдержадміністрації;

80 років з часу виходу першого номера газети «Колос» – органу Старосинявської райради та райдержадміністрації.

- 1** **130** років з дня народження Леона Ігнація Бялковського (1885–1952) – польського історика, поділлязнавця, професора Люблінського Католицького університету, приват-доцента Кам'янець-Подільського державного університету (1917–1919), автора вагомій праці «Поділля в XVI ст.»;

- **75** років з дня народження Василя Івановича Якубовського – історика, археолога, кандидата історичних наук, організатора і дослідника Болохівської землі, професора кафедри історії України Кам’янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.
- 4** **135** років з дня народження Владзімежа Дзвонковського (1880–1954) – польського історика і громадського діяча. Народився у м. Красилів;
- **130** років з дня народження Зінаїди Сергіївни Рибчинської (1885–1964) – драматичної актриси і співачки (меццо-сопрано). Народилася у м. Кам’янець-Подільський;
  - **105** років з дня народження Семена Сергійовича Сербіна (1910–1986) – вченого-біолога, доктора біологічних наук, професора, ректора Кам’янець-Подільського сільськогосподарського інституту (1957–1980).
- 5** **65** років з дня народження Ксенії Миколаївни Ігрунової – лікаря, доктора медичних наук. Народилася у с. Гречинці Летичівського р-ну.
- 7** **115** років з дня народження Захара Кузьмича Кицюка (1900–1923) – поета, уродженця с. Івонинці Летичівського р-ну.
- 11** **125** років з часу заснування Кам’янець-Подільського державного історичного музею-заповідника (1890);
- **85** років з дня народження Валентина Олександровича Котика (1930–1944) – юного учасника партизанського руху на Поділлі в роки Другої світової війни, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Хмелівка Шепетівського р-ну;

- **55** років з дня народження Володимира Віталійовича Грабка – фахівця у галузі електричних систем, доктора технічних наук, професора, завідувача кафедри електромеханічних систем автоматизації Вінницького політехнічного інституту. Народився у с. Велика Левада Городоцького р-ну.
- 12** **80** років з часу виходу першого номера газети «Красилівський вісник» – органу Красилівської райради та райдержадміністрації.
- 14** **130** років з дня народження Володимира Дмитровича Коваля (1885–1927) – кооператора, громадського діяча, засновника і члена Української Центральної Ради, її скарбника, голови Всеукраїнського сільсько-господарського кооперативного союзу. Народився у с. Кульчини, нині Красилівського р-ну;
- **105** років з дня народження Павла Івановича Бурлуцького (1910–1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув, визволяючи Хмельниччину.
- 15** **110** років з дня народження Надії Іванівни Колесникової – заслуженої артистки України. Працювала в обласному музично-драматичному театрі ім. Г. Петровського (1937–1979).
- 16** **75** років з дня народження Ніли Казимирівни Казимирко – патофізіолога, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народилася у с. Летава Чемеровецького р-ну.
- 18*** **105** років з дня народження Хаскеля (Хоскеля) Мойсейовича Сандлера (1910–1983) – художника-живописця, графіка, члена Співки художників СРСР. Народився у м. Проскурів;

- **70** років з дня народження Юрія Валентиновича Каверіна (Ряст; 1945–2014) – відомого поета, публіциста, перекладача. У 1952–1962 рр. проживав у с. Плужне Ізяславського р-ну.
- 21*** **90** років з дня народження Бориса Романовича Липмана – композитора, диригента, педагога, керівника народної хорової капели Кам'янець-Подільського національного університету (1950–2000). Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 22** **105** років з дня народження Петра Федоровича Щербини (1910–2001) – українського правознавця, доктора юридичних наук, професора. У 1998–2001 рр. викладав у Хмельницькому інституті регіонального управління та права;
- **50** років з дня народження Сергія Івановича Мельника – управлінця, Хмельницького міського голови (2006-2014). Народився у с. Моломолинці Хмельницького р-ну.
- 23** **50** років з дня народження Олександра Степановича Бортюка – фахівця в галузі фізкультури і спорту, педагога, майстра спорту України з легкої атлетики, майстра спорту України міжнародного класу з бобслею, учасника двох Олімпійських Зимових ігор (1992, 1994). Народився у с. Колосіїв Полонського р-ну.
- 24** **95** років з дня народження Олександра Кириловича Ушакова (1920–1993) Героя Радянського Союзу. Відзначився у бойових діях на підступах до м. Кам'янець-Подільський.
- 25** **105** років з дня народження Антона Захаровича Одухи (1910–1967) – керівника партизанського з'єднання, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Іванівка Славутського р-ну;

- **80** років з дня народження Миколи Юрійовича Сивого – заслуженого лікаря України, лауреата Державної премії України, головного лікаря санаторію «Червона калина» (Рівненська обл.). Народився у с. Забілка, нині у складі смт Гриців Шепетівського р-ну;
  - **65** років з дня народження Сергія Васильовича Шаповалова – господарника, заслуженого працівника сільського господарства України, директора СТОВ «Агрофірма Копачівська» (Деражнянський р-н).
- 26** **105** років з дня народження Сергія Георгійовича Горшкова (1910–1988) – військовика, адмірала флоту, двічі Героя Радянського Союзу. Народився у м. Кам'янець-Подільський. (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*);
- **85** років з часу виходу першого номера газети «Край Кам'янецький» – органу Кам'янець-Подільської райради та райдержадміністрації.
- 27** **110** років з дня народження Сави Леонтійовича Карася (1905–1963) – військовика, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Немиринці Городоцького р-ну.

Березень

- Бере-
зень* **85** років з часу селянських виступів–«волинок» проти суцільної насильницької колективізації та закриття церков у Шепетівському окрузі;
- 85** років з часу виходу першого номера газети «Зоря» – органу Волочиської райради та райдержадміністрації.
- 1*** **125** років з дня народження Аркадія Петровича Животка (1890–1948) – громадсько-політичного діяча, педагога, публіциста, члена подільської «Просвіти», завідувача відділу дошкільного виховання Подільської губернської народної управи (1919–1920);

- **110** років з дня народження Миколи Дмитровича Станіславського (1905–1970) – заслуженого артиста України. Працював головним режисером обласного музично-драматичного театру ім. Г. Петровського (1952–1959);
  - **85** років з часу виходу першого номера газети «Вестник рабочих, солдатских и крестьянских депутатов», нині «Життя Старокостянтинівщини» – органу Старокостянтинівської райради та райдержадміністрації.
- 2 **65** років з часу смерті Альберто Герчуноффа (1883–1950) – аргентинського письменника, журналіста, сценариста, організатора аргентинського єврейського товариства. Народився у м. Проскурів.
  - 3 **95** років з дня народження Герася Соколенка (Герасима Івановича Шмигельського, 1920–1945) – українського поета. Народився у с. Михля Ізяславського р-ну;
  - **95** років з дня народження Лї Хомайко-Мацюк (псевдонім Ісорі, 1920–2008) – відомої співачки (драматичне сопрано). Народилася у м. Кам'янець-Подільський. З 1958 р. проживала у США.
  - 4 **90** років з дня народження Івана Миколайовича Бондаря (1925–2010) – військовика, одного з організаторів обласної організації ветеранів, її керівника у 1995–2010 рр.;
  - 9 **120** років з дня народження Івана Дніпровського (справжнє ім'я Шевченко Іван Данилович, 1895–1934) – українського поета, прозаїка, драматурга, перекладача. Навчався та працював у Кам'янці-Подільському;

- **110** років з дня народження Вадима Олександровича Дорошенка (Дрочинського, 1905–1944) – мовознавця, кандидата філологічних наук. Народився у м. Кам’янець-Подільський. У 1941 р. був репресований. У 1956 р. – реабілітований (посмертно);
  - **85** років з дня народження Романа Івановича Болюха – поета, фольклориста, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласних премій імені М. Годованця та В. Булаєнка. Народився у с. Мотрунки Красилівського р-ну;
  - **75** років з дня народження Миколи Михайловича Йолтуховського (1940–2008) – військовика, генерал-лейтенанта Прикордонних військ України. Народився у с. Явтухи Деражнянського р-ну.
- 12** **105** років з дня народження Олексія Лук’яновича Гуцалюка (1910–1980) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Ружичанка Хмельницького р-ну.
- 13*** **75** років з дня народження Валерія Павловича Жаворонкова – графіка, живописця, педагога, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Кам’янка Кам’янець-Подільського р-ну.
- 14** **120** років з дня народження Прокопа Яковича Бідасюка (1895–?) – майстра художньої кераміки, члена Спілки художників СРСР. Народився у с. Деркачі Старокостянтинівського р-ну.
- 18** **180** років з дня народження Каленика Васильовича Шейковського (1835–1903) – українського мовознавця, етнографа, фольклориста. Народився у м. Кам’янець-Подільський;

- 70 років з дня народження Михайла Григоровича Кудрявцева – літературознавця, публіциста, доктора філологічних наук, завідувача кафедри історії української літератури та компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка (з 2001 р.).
- 20 115** років з дня народження Євтея Мойсейовича Гребенюка (1900–1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Волоське Деражнянського р-ну;
- 95 років з дня народження Володимира Потаповича Шахнюка (1920–2003) – письменника. Народився у м. Славута;
  - * 90 років з дня народження Оксани Михайлівни Ашер (Драй-Хмари) – літературознавця, філолога, дійсного члена УВАН та НТШ у США. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
  - 90 років з дня народження Ніни Олександрівни Русіної – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у м. Старо-костянтинів.
- 21 265** років з дня народження Бенедикта Колишка (1750-1834) – польського генерала, керівника польського повстання на Поділлі (1830-1831 рр.). Народився у с. Севруки Красилівського р-ну.
- 24 65** років з дня народження Юрія Володимировича Теплінського – математика, педагога, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 29 35** років з часу створення Хмельницької обласної організації Національної спілки письменників України.

- 30**   **585** років з часу писемної згадки про с. Ожигівці Волочиського р-ну (1430);
- **130** років з часу смерті Степана Хомича Хотовицького (1796–1885) – відомого російського та українського акушера і педіатра, професора, академіка Петербурзької медико-хірургічної академії. Народився у м. Красилів.
- 31**   **80** років з дня народження Вілена Петровича Ройзмана – вченого, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у м. Летичів.

Квітень

Квітень   **450** років з часу першої згадки про смт Чемерівці (1565).

- 1**   **75** років з дня народження Броніслава Антоновича Гришука – письменника, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної літературної премії ім. М. Годованця. Народився у с. Сергіївка Волочиського р-ну;
- **70** років з дня народження Миколи Миколайовича Дарманського (1945–2005; за свідченням доньки дата народження 14 березня) – освітянина, управлінця, заслуженого працівника освіти і науки України, кандидата педагогічних наук, ректора Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту (1996–2004). Народився у с. Колодіївка Кам'янець-Подільського р-ну.
- 2**   **75** років з дня народження Бориса Миколайовича Олексієнка – військовика, генерал-майора, академіка, доктора воєнних наук. Народився у с. Чухелі Волочиського р-ну;

- **65** років з дня народження Леоніда Леонідовича Місінкевича – історика, поділлєзнавця, доктора історичних наук, першого проректора з наукової роботи Хмельницького університету управління та права. Народився у с. Притулівка Дунаєвського р-ну.
- 3** **70** років з дня народження Віталія Івановича Газинського – диригента, педагога, народного артиста України, художнього керівника державного ансамблю пісні і танцю «Поділля» Вінницької обласної філармонії. Народився у с. Сербинівка Старокостянтинівського р-ну.
- 6** **70** років з дня народження Валерія Володимировича Ярецького (1945–2008) – народного артиста України, диригента державного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» Хмельницької обласної філармонії.
- 8** **120** років з дня народження Михайла Івановича Каревича (1895–1957) – скрипаля, заслуженого діяча РРФСР, соліста оркестру МХАТу, концертмейстера Великого симфонічного оркестру Всесоюзного радіо (1930–1955). Народився у м. Кам’янець-Подільський;
- **85** років з дня народження Лариси Григорівни Анищенко – лікаря-хірурга, доктора медичних наук. Народилася у м. Шепетівка;
- **80** років з дня народження Бориса Петровича Кабишева (1935–2004) – геолога, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки. Народився у с. Мар’янівка Хмельницького р-ну.
- 9** **90** років з дня народження Антона Кіндратовича Василевського (1925-2008) – економіста, доктора економічних наук, професора. Народився у с. Олешин, нині Хмельницького р-ну.

- 12 **85** років з дня народження Мирослава Володимировича Поповича – філософа, доктора філософських наук, професора, академіка НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України. Дитячі роки пройшли у м. Ізяслав.
- 13 **125** років з дня народження В'ячеслава Вікентійовича Єзерського (1890–1963) – російського письменника, автора роману «Шевченко», який у 30-х рр. XX ст. був забороненим. Народився у м. Ізяслав.
- 14 **65** років з дня народження В'ячеслава Сергійовича Ловейкіна – вченого в галузі машинобудування, доктора технічних наук, професора, лауреата премії Академії будівництва України ім. М.С. Буднікова. Народився у с. Велика Левада Городоцького р-ну.
- 15 **80** років з дня народження Галини Степанівни Бреги – історика, кандидата історичних наук, громадського діяча, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки. Народилася у с. Хутір Шепетівського р-ну;
- **75** років з дня народження Миколи Флоровича Сумишина – письменника, журналіста, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Водички Хмельницького р-ну;
  - **60** років з дня народження Анатолія Михайловича Трембіцького – поділлєзнавця, кандидата історичних наук, лауреата обласної премії ім. Ю. Сіцінського, заступника директора Державного історико-культурного заповідника «Межибіж». Народився у с. Скипче Городоцького р-ну.
- 17 **55** років з дня народження Олександра Васильовича Скрипнюка – правознавця, політолога, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента АПН України, академіка АПрН України, заслуженого юриста України. Народився у с. Перемишль Славутського р-ну.

- 18** **85** років з дня народження Володимира Олександровича Радзівського – краєзнавця Поділля, спелеолога, публіциста, члена Національної спілки журналістів України, дійсного члена Географічного товариства України. Народився у с. Миколаїв Хмельницького р-ну.
- 20** **95** років з дня народження Хаїма Вольковича (Юхима Володимировича) Бейдера (1920–2003) – єврейського поета, журналіста, кандидата філологічних наук. Народився у с. Купіль Волочиського р-ну;
- **70** років з часу заснування Кам’янець-Подільського індустріального технікуму.
- 21** **115** років з дня народження Георгія Микитовича Гая (1900–1966) – літературознавця, доктора філологічних наук. Народився у м. Ізяслав;
- **55** років з дня народження Олександра Валентиновича Тимощука – військовика, педагога, історика, віцепрезидента Міжнародної асоціації істориків права. Народився у смт Нова Ушиця.
- 22** **95** років з дня народження Михайла Федоровича Курія (1930–1997) – лікаря-терапевта, кандидата медичних наук, лауреата Державної премії СРСР. Народився у с. Веселівка Красилівського р-ну.
- 23** **110** років з дня народження Григорія Якимовича Степанова (1905–1989) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Ружичанка Хмельницького р-ну.
- 24** **215** років з дня народження Романа-Станіслава-Адама Сангушка (1800–1881) – військовика, повстанця, князя. В 1845–1881 рр. перебував у Славуті, займався господарським розвитком своїх маєтків. Народився у смт Антоніни, нині Красилівського р-ну;

- **60** років з дня народження Віктора Степановича Гонти – журналіста, письменника, лауреата премії Національної спілки журналістів України «Золоте перо». Народився у с. Солобківці Ярмолинецького р-ну.
- 25** **75** років з дня народження Олександра Григоровича Шелепала – письменника, журналіста. Народився у с. Глібів Новоушицького р-ну.
- 26** **110** років з дня народження Федора Федоровича Єневича (1905–1976) – філософа, доктора філософських наук, професора. Народився у с. Глібки Красилівського р-ну;
- **100** років з дня народження Віталія Єлисейовича Смоляка (1915–1982) – українського режисера і актора, народного артиста України. Народився у с. Іванківці Хмельницького р-ну.
- 27** **110** років з дня народження Давида Веніаміновича Вайнберга (1905–1973) – професора, доктора технічних наук. Народився у с. Новоселиця Старокостянтинівського р-ну.
- 29** **60** років з дня народження Ніни Никифорівни Качеровської – поетеси, письменниці, члена Національної спілки журналістів України, заслуженого учителя України. Народилася у с.Пирогівці Хмельницького р-ну.
- 30** **55** років з дня народження Олександра Віталійовича Петришина – фахівця в сфері теорії держави і права, доктора юридичних наук, професора, академіка АПрН України, заслуженого діяча науки і техніки. Народився у м. Городок.

Травень

- 1 **100** років з дня народження Михайла Абрамовича Барга (1915–1991) – історика, доктора історичних наук, професора. Народився у смт Сатанів Городоцького р-ну;
- **75** років з дня народження Василя Васильовича Файфура – вченого в галузі медицини, доктора медичних наук, професора Тернопільського медичного інституту. Народився у с. Сивороги Дунаєвського р-ну;
- **70** років з дня народження Василя Івановича Зінкевича – українського естрадного співака, народного артиста України, Героя України, лауреата Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка. Народився у с. Васківці Ізяславського р-ну.
- 4 **130** років з дня народження Лео Сироти (1885–1965) – піаніста, педагога. З 1929 р. – в еміграції. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 5 **75** років з дня народження Юрія Михайловича Карвацького – фахівця в галузі будівництва, заслуженого будівельника України, президента корпорації «Карпатбуд». Народився у с. Варівці Городоцького р-ну.
- 8 **125** років з дня народження Мойсея Єлійовича Альтмана (1890–1981) – єврейського письменника. Навчався в Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії. Тут почав писати свої перші твори. Наприкінці 1949 року був репресований.
- 9 **105** років з дня народження Єфрема Ісааковича Ліхтенштейна (1910–1973) – терапевта, доктора медичних наук, професора. Народився у м. Волочиськ;

- **95** років з дня народження Романа Климкевича (1920–1993) – геральдиста, публіциста. Від 1950 р. мешкав у США. Один із фундаторів Українського генеалогічного і геральдичного товариства. Народився у с. Фрідріхівка, нині у складі м. Волочиськ.

- 10 *** **210** років з дня народження Яна (Івана)–Ксаверія Ксаверійовича Каневського (1805–1867) – живописця, портретиста, професора. Народився у м. Красилів.

- 13** **85** років з дня народження Фадея Романовича Вержбицького (1930–2013) – доктора хімічних наук, професора. Народився у с. Волиця Лісова Красилівського р-ну.

- 15** **105** років з дня народження Ганни Антонівни Савчук (1910-1991) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Новоселиця Полонського р-ну;

- **50** років з часу заснування Хмельницького технікуму радянської торгівлі, нині Хмельницький торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету.

- 16** **120** років з дня народження Тодося Степановича Осьмачки (1895–1962) – поета. На початку 30-х рр. ХХ ст. жив і учителював у селах Івахнівці та Зарічанці Чемеровецького р-ну. У 1932–1933 рр. був репресований і ув'язнений в Кам'янець-Подільській тюрмі.

- 17** **75** років з дня народження Олега Миколайовича Кота – лікаря-хірурга, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Бережанка Чемеровецького р-ну.

- 18** **115** років з дня народження Юрія Івановича Липи (1900–1944) – українського письменника, історика, лікаря. Навчався в Кам'янець-Подільському державному університеті (1919–1920), редагував студентський журнал «Наше життя».

- 20** 145 років з дня народження Йоахима Августиновича Волошиновського (1870–1945) – громадського і політичного діяча, організатора кооперативного руху на Поділлі.
- 22** 60 років з дня народження Юрія Павловича Берези – поета, прозаїка, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Городище Шепетівського р-ну.
- 25** 110 років з дня народження Давида Захаровича Яновера (1905–1972) – українського організатора кінороботництва. Народився у смт Чермерівці.
- 26** 95 років з дня народження Ореста Павловича Присяжнюка (1920–1987) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Книжківці, нині у складі м. Хмельницький.
- **65** років з дня народження В'ячеслава Івановича Вінковського – майстра художньої кераміки, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Маниківці Деражнянського р-ну.
- 27** 50 років з часу смерті Миколи Івановича Радзівського (1884–1965) – композитора, диригента, заслуженого артиста України. Працював у Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі ім. Г.І. Петровського, очолював хорові колективи обласного центру.
- 28** 60 років з дня народження Валентина Петровича Ковальчука – мікробіолога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Білеве Ізяславського р-ну.
- 30** 115 років з дня народження Єви Петрівни Дідук (1900–1964) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Теліжинці Старосинявського р-ну.

- 31** **75** років з дня народження Анатолія Павловича Бондарчука – легкоатлета, рекордсмена світу з метання молота, бронзового призера XXI Олімпійських ігор, тренера, заслуженого майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України, доктора педагогічних наук. Народився у м. Старокостянтинів.

Червень

червень–липень **180** років тому один з найбільших подільських ярмарків – Петропавлівський почав проходити у Ярмолинцях. Тут він став ще могутнішим і отримав регіональне значення.

червень **865** років з часу першої літописної згадки про Болохівську землю (1150);

115 років з часу заснування Деражнянської районної лікарні;

80 років з часу заснування Хмельницької дитячої музичної школи № 1 (1935);

80 років з часу заснування Новоушицької центральної бібліотеки.

1* **20** років з часу створення Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка.

5 **90** років з дня народження Марії Павлівни Козак – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Лісоводи Городоцького р-ну.

6 **85** років з дня народження Костянтина Костянтиновича Калуцького (1930–2000) – фахівця в галузі лісництва, доктора сільськогосподарських наук, професора, заступника голови Державного комітету СРСР з лісового господарства (1977–1979). Народився у м. Ізяслав.

- 8**   **95** років з дня народження Анастасії Андріївни Чинник (1920–2010) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Летава Чемеровецького р-ну;
- **60** років з дня народження Володимира Андрійовича Яцюка – державного службовця, кандидата наук державного управління, заслуженого юриста України, начальника Управління регіональної політики Кабінету Міністрів України (з 2005 р.). Народився у смт Теофіполь.
- 9**   **70** років з дня народження Фаїни Григорівни Мельник – легкоатлетки, заслуженого майстра спорту СРСР, олімпійської чемпіонки в метанні диска. Народилася у с. Бакота Кам'янець-Подільського р-ну.
- 12***   **155** років з дня народження Феоділа Гавриловича Яновського (1860–1928) – терапевта, доктора медичних наук, професора, педагога, академіка АН України, громадсько-політичного діяча. Народився у с.Миньківці Дунаєвецького р-ну;
- **110** років з дня народження Симона Григоровича Вессельмана (1905–1981) – фахівця у галузі теплоенергетики, доктора технічних наук, професора. Народився у с. Солобківці, нині Ярмолинецького р-ну;
  - **95** років з дня народження Івана Володимировича Шумади – ортопеда-травматолога, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки. Народився у с. Кузьминчик Чемеровецького р-ну.
- 14***   **170** років з дня народження Івана Васильовича Лучицького (1845–1918) – історика, члена-кореспондента Російської академії наук. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

- 17 **115** років з дня народження Уляна Євграфовича Швеця (1900–1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Березне Шепетівського р-ну.
- 21 **65** років з дня народження Петра Степановича Смоленюка (1950–2012) – економіста, академіка Академії економічних наук України та Української Академії економічної кібернетики, ректора Хмельницького економічного університету (1992–2012).
- 23 **60** років з дня народження Володимира Ілліча Под'япольського – художника-графіка, журналіста, члена Національної спілки журналістів України. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький.
- 24 **130** років з дня народження Яна (Іван-Степан-Марія) Токаржевського-Карашевича (1885–1954) – дипломата, історика, геральдиста, доктора філософії та політичних наук, фундатора і генерального секретаря Французького товариства українознавства. Народився у с. Чабанівка Кам'янець-Подільського р-ну.
- 26 **95** років з дня народження Віталія Мусійовича Шайноги – педагога, заслуженого учителя України, відмінника народної освіти, державного стипендіата. Народився у с. Човгузів Теофіпольського р-ну.
- 29 **70** років з дня народження Семена Дмитровича Абрамовича – літературознавця, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри слов'янської філології та загального мовознавства Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка (з 1998 р.).

Липень

- 2 **85** років з дня народження Сергія Олександровича Павловича – доктора медичних наук, професора Гродненського державного університету ім.Я.Купали (Білорусь). Народився у с. Кузьмин Красилівського р-ну;

- **65** років з дня народження Михайла Петровича Бойчака – лікаря-терапевта, доктора медичних наук, заслуженого лікаря України, генерал-майора медичної служби. Народився у с. Косогірка Ярмолинецького р-ну.
- 3** **70** років з дня народження Валентини Володимирівни Мордвінової – доктора геолого-мінералогічних наук, професора. Народилася у смт Антоніни Красилівського району.
- 4** **85** років з дня народження Іона Ізраїлевича (Срулевича) Винокура (1930–2006) – історика, археолога, поділлєзнавця, доктора історичних наук, професора, академіка Української академії історичних наук, заслуженого працівника вищої школи України, лауреата обласної премії імені Юхима Сіцінського. У 1963–2005 рр. працював у Кам'янець-Подільському державному університеті.
- 5** **220** років з часу створення у складі Подільського намісництва повіту із центром у м. Проскурів. (1795).
- 6** **155** років з дня народження Яна (Івана) Михайловича Грейма (1860–1886) – живописця, графіка. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **65** років з дня народження Ігоря Вікентійовича Білецького – живописця, художника театру, члена Національної спілки художників України. Народився у смт Стара Ушиця Кам'янець-Подільського р-ну.
- 7** **115** років з дня народження Юрія Корнійовича Смолича (1900–1976) – українського письменника. Навчався у Кам'янець-Подільській гімназії (1911–1913). Про своє перебування у місті над Смотричем розповів у повісті «Дитинство».
- 8-9*** **35** років тому факельна естафета Олімпійського вогню пройшла Хмельниччиною.

- 11 **75** років з дня народження Олени Антонівни Камбурової – співачки, актриси, засновниці театру Музики та Поезії, народної артистки РФ. Дитячі роки пов'язані з м. Хмельницький.
- 12 **175** років з дня народження Аврама Гольфадена (1840–1908) – єврейського драматурга, поета, композитора, режисера, актора. Народився у м. Старокостянтинів;
- **100** років з дня народження Петра Тимофійовича Тронька (1915–2011) – Героя України, академіка НАН України, доктора історичних наук, професора, громадсько-політичного діяча, голови Національної спілки краєзнавців України (1990–2011). Творчо був пов'язаний з Хмельниччиною в плані збереження її історико-культурної спадщини та розбудови краєзнавчого руху.
- 17 **85** років з дня народження Віталія Кириловича Ковальчука – лікаря, доктора медичних наук. Народився у с. Городище Шепетівського р-ну;
- **55** років з дня народження Валентини Петрівни Волошиної – генерального директора виробничо-комерційного приватного підприємства «Оскар», лауреата Всеукраїнської програми «Лідери регіонів». Народилася у с. Гута-Яцьковецька Дунаєвського р-ну.
- 19 **160** років з дня смерті Костянтина Миколайовича Батюшкова (1787–1855) – російського поета. У 1815–1816 рр. перебував на військовій службі у м. Кам'янець-Подільський. Тут написав вірші «Таврида», «Розлука», «Пробудження», «Спогади», «Мій геній».
- 22 **115** років з дня народження Милиці Миколаївни Симашкевич (1900–1976) – художниці, декоратора в театральному та кіномистецтві. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;

- * **65** років з дня народження Михайла Петровича Войнаренка – вченого-економіста, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора економічних наук, поета, пісняра, професора Хмельницького національного університету. Народився у с. Струга Новоушицького р-ну.

- 24** **80** років з дня народження Петра Миколайовича Савчука – поета, сатирика, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Іванівка Новоушицького р-ну.

- 25** **95** років з дня народження Георгія Феофановича Целеха (1920–1980) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у м. Волочиськ;

- **80** років з дня народження Леоніда Павловича Бессараби – живописця, члена Національної спілки художників України, лауреата обласної премії ім. В. Розвадовського. Живе і працює у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»).*

- 26** **100** років з дня народження Анатолія Васильовича Лятовського (1915–1995) – Героя Соціалістичної Праці. Після війни оселився у с. Пасічна Старосинявського р-ну;

- **75** років з дня народження Тамари Артемівни Севернюк – поетеси, журналістки, лауреата літературної премії ім. Д. Загула, Міжнародної премії ім. В. Винниченка та журналістської премії ім. В. Баблика, члена Національної спілки письменників України. Народилася у м. Старокостянтинів.

- 27** **130** років з дня народження Бориса Ілліча Збарського (1885-1954) – вченого-біохіміка, професора, академіка АМН СРСР, Героя Соціалістичної Праці, лауреата Державної премії СРСР. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

- 28** **120** років з дня народження Володимира Яковича Герасименка-Вовковинського (1895-1984) – літературознавця, етнографа, доктора філологічних наук. Народився у с. Вовковинці Деражнянського р-ну.

Серпень

- серпень* **25** років з часу виходу першого номера газети «Проскурів» (попередні назви – «Народна думка», «Вільне слово») – органу Хмельницької міської ради.
- 1** **110** років з часу відкриття у Кам'янці-Подільському художньої школи з інтернатом для сільських дітей, першої і єдиної в дореволюційний час на Україні. Першим завідувачем був В.К. Розвадовський.
- 4** **65** років з дня народження Миколи Сергійовича Солопчука – заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, педагога, відмінника освіти України, професора, декана факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського університету ім. І. Огієнка.
- 6** **90** років з дня народження Афанасія Миколайовича Коляновського (1925–2013) – письменника, поета, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Тернавка, нині с. Томашівка Дунаєвського р-ну.
- 7 *** **60** років з дня народження Ігоря Вікторовича Севця – живописця, графіка-монументаліста, члена Національної спілки художників України. Народився у м. Хмельницький.
- 8** **125** років з дня народження Софії Коссак-Щуцької (1890–1968) – польської письменниці та публіциста. Народилася у с. Сквородки Старокостянтинівського р-ну;

- **65** років з дня народження Надії Григорівни Пакулько – поетеси, заслуженого журналіста України. Народилася у смт Нова Ушиця.

- 9** **95** років з дня народження Миколи Андрійовича Скорського – журналіста, письменника, літературознавця, кандидата філологічних наук. Завідував кафедрою української літератури Кам'янець-Подільського педагогічного університету.

- 14** **150** років з дня народження Миха-Йосефа Бердичевського (псевдонім Миха-Йосеф Бін-Горіон) (1865–1921) – єврейського прозаїка, публіциста. Народився у смт Меджибіж Летичівського р-ну. Жив у Берліні;

- **80** років з дня народження Марії Миколаївни Мазур – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Міцівці Дунаєвцького р-ну.

- 16** **70** років з дня народження Ірини Мусіївни Баннової – дизайнера, модельєра-конструктора, педагога, директора швейного кластеру Асоціації «Поділля Перший», голови обласної організації Спілки дизайнерів України.

- 17** **20** років з часу створення ВАТ «Хмельницькобленерго» (1995).

- 19** * **65** років з дня народження Ольги Іванівни Басистюк – співачки, народної артистки України, Героя України, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Народилася у с. Поляни Волочиського р-ну.

- 21** **75** років з дня народження Володимира Станіславовича Шевченка – журналіста, письменника, члена Національної спілки журналістів України. Народився у с. Ганнівка Дунаєвцького р-ну.

- 24 **85** років з дня народження Миколи Івановича Гонтарука (1930–1999) – заслуженого журналіста України. Народився у с. Мокрець Ізяславського р-ну.
- 25 **70** років з дня народження Євгена Валерійовича Семенюка – члена Національної спілки журналістів України, телеведучого культурно-публіцистичних програм Хмельницької обласної державної телерадіокомпанії «Поділля-центр». Народився у с. Чухелі Волочиського р-ну;
- **55** років з дня народження Петра Івановича Подоляна – правознавця, доктора філософії у галузі права, члена-кореспондента Міжнародної кадрової академії. Народився у с. Кугаївці Чемеровецького р-ну.
- 27 **105** років з дня народження Зіновія Розмаріна (1910-1988) – краєзнавця Поділля, самодіяльного композитора. Народився у м. Полонне.
- 28 **65** років з дня народження Віктора Романовича Жвалюка – правоохоронця, кандидата юридичних наук, заслуженого юриста України, генерал-майора міліції, Народився у с. Курганівка Шепетівського р-ну.
- 29 **55** років з дня народження Олега Григоровича Погорільця – краєзнавця, археолога, нумізмата, лауреата обласної премії ім. Ю. Сіцінського, директора Державного історико-культурного заповідника "Межибіж". Народився у смт Меджибіж.

Вересень

- вересень* **115** років з дня народження Юхима Соломоновича Авербуха (1900–1985) – лікаря, професора, лауреата премії ім. В.М. Бехтерева. Народився у м. Дунаївці;
- 90** років з часу заснування Летичівської центральної бібліотеки.

- 1 **110** років з дня народження Михайла Мусійовича Бабанського (1905–1988) – краєзнавця Поділля, кандидата хімічних наук, одного з фундаторів і голови (до 1975 р.) Кам'янець-Подільського обласного відділу Географічного товариства України при АН України;
- **95** років з дня народження Самуїла Давидовича Ейдельмана (за паспортом – 13.01.1921–2005) – математика, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у м. Проскурів;
- 2 **115** років з дня народження Миколи Сергійовича Осліковського (1900–1971) – Героя Радянського Союзу. Народився у смт Летичів. (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*);
- **105** років з дня народження Парасковії Максимівни Дзюбій (1910–2002) – Герої Соціалістичної Праці. Народилася у с. Ружичанка Хмельницького р-ну.
- 3 **110** років з дня народження Стефана Захаровича Хмельницького (1905–1982) – польського письменника. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **65** років з дня народження Миколи Івановича Босенка – бандуриста, педагога, керівника капели бандуристів Хмельницького музичного училища ім. В. Заремби, лауреата обласної премії ім. Т. Шевченка.
- 4 **110** років з дня народження Мойсея Веремійовича Підгородецького (1905–1996) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Нігин Кам'янець-Подільського р-ну.
- 6 **220** років з часу заснування Подільської пошти (1795);

- **65** років з дня народження Аркадія Семеновича Флаксемберга – хірурга, заслуженого лікаря України, головного лікаря Хмельницької обласної лікарні. Народився у с. Михайлівка Ярмолинецького р-ну.

- 7**   **145** років з дня народження Олександра Івановича Купріна (1870–1938) – російського письменника, який перебував на військовій службі у Проскуріві (нині Хмельницькому). Тут розпочалась його літературна діяльність. Про цей період свого життя написав у повісті «Поєдинок». (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*).

- 8**   **85** років з дня народження Єля Марковича Ганапольського – фізика, радіофізика, доктора фізико-математичних наук, члена-кореспондента НАН України, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки. Народився у м. Проскурів.

- 10*** **65** років з дня народження Валерія Олександровича Франчука – художника, графіка, заслуженого художника України, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Зелена Красилівського р-ну.

- 15**   **125** років з дня народження Олександра Семеновича Берлянда (1890–1955) – лікаря, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Зіньків Віньковецького р-ну;

- **75** років з дня народження Миколи Івановича Коваля – поета. Народився у с. Боднарівка Ярмолинецького р-ну.

- 18**   **105** років з дня народження Гліба Яковича Козирського (1910–2000) – фізика, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у с. Війтівці Волочиського р-ну;

- **90** років з дня народження Цезаря Васильовича Веславуцького (1925–1999) – важкоатлета, тренера, майстра спорту, судді міжнародної категорії, срібного призера і чемпіона України у ваговій категорії понад 90 кг. Народився у с. Головчинці Летичівського р-ну;
  - **85** років з дня народження Петра Васильовича Лиса (1930–1982) – лікаря-хірурга, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Грабина, тепер у складі смт Ярмолинці;
  - **75** років з дня народження Анатолія Йосиповича Мазуркевича – вченого в галузі ветеринарної медицини, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у с. Травлин Шепетівського р-ну.
- 21** **100** років з дня смерті Марії Гаврилівни Савіної (1854–1915) – видатної російської актриси. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 22** **60** років з дня народження Володимира Михайловича Коссака – правника, доктора юридичних наук, професора Хмельницького університету управління та права (2001–2012), засновника наукової школи інвестиційного права в Україні.
- 24*** **140** років з дня народження В'ячеслава Костянтиновича Розвадовського (1875–1943) – українського художника і педагога. У 1905 р. заснував у Кам'янці-Подільському художню школу з інтернатом для сільських дітей;
- **120** років з дня народження Абрама Яковича Лур'є (1895–1958) – письменника, історика, кандидата історичних наук, лікаря. Народився у м. Славуга.
- 25 *** **185** років з часу народження Йосипа Йосиповича Ролле (псевдонім Юзеф Антоній, 1830–1894) – польського письменника, лікаря, історика, краєзнавця Поділля. З

1861 р. постійно проживав у Кам'янці-Подільському, де працював в губернській лікарні, створив перше на Правобережній Україні Подільське товариство лікарів (1859–1865);

- **100** років з дня народження Сергія Тарасовича Кухти – керівника підпільної антифашистської групи в с. Єлизаветпіль, політрука 2-ї стрілецької роти партизанського загону Музальова. Народився у с. Єлизаветпіль Теофіпольського р-ну.
- 27** **65** років з дня народження Олександра Федоровича Віннікова – інженера-механіка, управлінця, першого заступника Хмельницького міського голови.
- **85** років з дня народження Дмитра Євгеновича Бабляка (1930–2008) – кардіохірурга, педагога, доктора медичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **80** років з дня народження Миколи Мусійовича Гринчука (1935–1995) – письменника, журналіста. Народився у с. Свічна Летичівського р-ну.
- 30** **140** років з дня народження Сергія Миколайовича Сергеева-Ценського (1875–1958) – російського письменника. У Кам'янці-Подільському працював учителем російської мови міського училища (1896–1897). Тут писав вірші, частина яких увійшла до збірки «Думи и грезы».

Жовтень

*жов-
тень* **85** років з часу виходу першого номера газети «Життя і слово», органу Білогірської райради та райдержадміністрації;

50 років з часу створення Хмельницького електромеханічного технікуму (нині політехнічний коледж).

- 1 **140** років з дня народження Священомученика Макарія (в миру Григорій Якович Кармазін, 1875-1937) – єпископа Катеринославського і Новомосковського. У 1925-1927 рр. таємно управляв всією церквою в Україні. Народився у м. Меджибіж.
- **85** років з часу заснування Кам'янець-Подільського ботанічного саду;
- **80** років з дня народження Людмили Павлівни Савчук – дитячої поетеси, члена Національної спілки письменників України. Народилася у с. Шарівка Ярмолинського р-ну.
- 4 **95** років з дня народження Адама Івановича Атамана (1920–1991) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Видава Волочиського р-ну.
- 5 **105** років з дня народження Івана Лук'яновича Дем'янчука (1910–1996) – літературознавця, доктора історичних наук, професора. Народився у м. Полонне;
- **80** років з часу відкриття обласної школи механізаторів у Полонному, нині Полонський професійно-аграрний ліцей.
- 6 **75** років з дня народження Євгена Яковича Гусельникова (1940–2010) – громадсько-політичного діяча, управлінця, голови Хмельницької обласної ради (1990–1992), голови обласної державної адміністрації (1996–1998);
- **45** років з часу відкриття Хмельницької центральної районної лікарні (1970).
- 7 **85** років з дня народження Анатолія Павловича Дідуха – фахівця в галузі фізичної культури і спорту, заслуженого тренера України. Народився у с. Іванківці Хмельницького р-ну.

- 9 130 років з дня народження Володимира Юхимовича Свідзинського (1885–1941) – поета, перекладача. Навчався в Кам'янець-Подільській духовній семінарії, жив і працював у Кам'янці-Подільському (1899–1925). Тут видав першу збірку «Ліричні поезії» (1922). У 1941 році був репресований. Реабілітований посмертно.
- 10 180 років з часу вбивства Устима Якимовича Кармалюка (1787–1835) – керівника антифеодального руху. Загинув у селі Коричинці Шляхові Летичівського повіту, нині с. Коричинці Деражнянського р-ну;
- * 55 років з дня народження Андрія Івановича Ісаєва – художника-графіка, члена Національної спілки художників України. Проживав у м. Хмельницький.
- 11 50 років з дня народження Світлани Петрівни Круть – акторки Київського українського національного театру ім. І. Франка, кіноактриси, педагога. Народилася у с. Іванківці Ярмолинецького р-ну.
- 12 90 років з дня народження Юрія Федоровича Хохоло (1925–1989) – архітектора, автора меморіалу Т.Г. Шевченку в с. Моринці. Народився у м. Старокостянтинів.
- 14 55 років з дня народження Людмили Миколаївни Марчук – філолога, доктора філологічних наук, професора, завідувачки кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету ім. І Огієнка (з 2008 р.). Народилася у м. Дунаївці.
- 15 125 років з дня народження Лева Мойсейовича Квітка (1890–1952) – єврейського письменника. Народився у с. Голосків Летичівського р-ну. У 1948 р. був репресований. Реабілітований посмертно. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»).*
- 16 60 років з часу заснування Наркевицького цукрового заводу Волочиського р-ну.

- 20 **110** років з дня першого політичного страйку у м. Проскурів. (1905).
- 25 **110** років з дня народження Бориса Петровича Бегоулева (1905–1969) – Героя Радянського Союзу. З 1949 р. проживав у м. Шепетівка;
- **100** років з дня народження Леоніда Сильвестровича Лупана (1915–1938) – поета. Народився у с. Нестерівці Дунаєвцького р-ну. У 1937 р. був репресований. Реабілітований посмертно. (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*);
  - **90** років з дня народження Миколи Олександровича Худякова (1925–1945) – Героя Радянського Союзу. Відзначився в боях за визволення Підволочиська та Волочиська;
  - **85** років з дня народження Леоніда Семеновича Астахова – інженера-суднобудівника, кандидата технічних наук, лауреата Державної премії СРСР. Народився у м. Проскурів.
- 26 **65** років з дня народження Василя Івановича Швеця – військовослужбовця, заслуженого юриста України, начальника юридичної служби Міністерства оборони України. Народився у с. Велика Побійна Дунаєвцького р-ну.
- 28* **140** років з дня народження Вітольда-Симеона Павловича Клінгера (1875–1962) – мовознавця, етнографа, історика, перекладача, члена Польської академії мистецтв. Народився у с. Варівці, нині Городоцького р-ну.
- 29 **130** років з дня народження Лева Борисовича Кафенгауза (1885–1940) – економіста, фахівця в галузі статистики, професора Московського університету. Народився у м. Проскурів.

- 30** **105** років з дня народження Кузьми Кіндратовича Гриба (1910–1997) – письменника. На початку 30-х рр. ХХ ст. учителював у селах Маниківці Деражнянського р-ну і Михайлівка Ярмолинецького р-ну. Тут мав родинні зв'язки. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»)*
- **80** років з дня народження Володимира Марковича Корнева – скульптора, живописця, члена Національної спілки художників України. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар... на 2010 рік»)*.

Листопад

лис- **495** років з часу першої писемної згадки про села Бач-
топад манівку, Берездів, Жуків, Марачівку Славутського р-ну (1520).

- 1** **70** років з дня народження Івана Охрімовича Бубена – поета, сатирика. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький;
- **70** років з дня народження Раїси Володимирівни Галешко – журналіста, видавця, відомої діячки в діаспорі. Народилася у с. Колом'є Славутського р-ну.
- 2** **100** років з дня народження Семена Семеновича Лаврика (1915–1989) – вченого-гематолога, доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента АН України, заслуженого діяча науки УРСР. Народився у с. Велика Слобідка Кам'янець-Подільського р-ну;
- **85** років з дня народження Анатолія Юхимовича Франчука – доктора медичних наук, професора, голови Тернопільської обласної асоціації акушерів-гінекологів. Народився у с. Жовтневе Волочиського р-ну.
- 4** **85** років з часу заснування сільськогосподарського підприємства – ТОВ «Україна» у с. Кустівці Полонського району.

- 5 **85** років з дня народження Цезаря Кайтановича Боржієвського – лікаря-уролога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Баговиця Кам'янець-Подільського р-ну.
- 6 **90** років з дня народження Олени Йосипівни Француз – української художниці тканин і килимів, заслуженого майстра народної творчості УРСР, члена Національної спілки художників України. Народилася у с. Березівка, нині у складі смт Ярмолинці.
- 7 **90** років з часу виходу першого номера газети «Шепетівський вісник» – органу Шепетівської райради та райдержадміністрації.
- 9 **95** років з дня народження Дмитра Григоровича Бачинського (1920–2007) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Смотрич Дунаєвецького р-ну.
- 10 **75** років з дня народження Івана Франковича Гринькевича – заслуженого працівника культури України, лауреата обласної премії ім. К. Широцького, диригента народного аматорського оркестру народних інструментів Віньковецької дитячої школи мистецтв. Народився у с. Стара Гута Віньковецького р-ну.
- 11 **110** років з дня народження та 50 років з дня смерті Михайла Олександровича Мороза (1905-1965) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Параївка Кам'янець-Подільського р-ну.
- 12 **75** років з дня народження Леоніда Мироновича Куцого – поета, гумориста, лауреата Всеукраїнської премії імені Степана Руданського. Народився у с. Великий Лазучин Теофіпольського р-ну. *(Довідку див. «Календар... на 2010 рік»).*

- 13*** **80** років з дня народження Миколи Михайловича Кульбовського – відомого педагога, диригента, музикознавця, публіциста, краєзнавця Поділля, лауреата обласної премії ім. Т. Шевченка;
- **75** років з часу відкриття у Проскурові кінотеатру ім. В. Чкалова, нині кінотеатр ім. Т. Шевченка. *(Довідку див. «Календар... на 2010 рік»).*
- 16** **60** років з дня народження Анатолія Макаровича Нестерука – управлінця, заслуженого працівника сфери послуг України, заступника Хмельницького міського голови (з грудня 2012 р.). Народився у с. Семенів Білогірського р-ну.
- 17** **130** років з дня народження Іоанікія Івановича Шимоновича (1885–1939) – українського вченого-економіста, професора, члена уряду УНР. Народився у с. Гусятин Чемеровецького р-ну;
- **125** років з дня народження Костянтина (Костя) Федоровича Місевича (1890–1943) – відомого бандуриста, засновника українського народного хору у м. Проскурів. Його іменем названо Школу кобзарського мистецтва в Нью-Йорку. Народився у с. Лезневе, нині у складі м. Хмельницький.
- 21** **105** років з дня народження Володимира Максимовича Перепелюка (1910–2000) – українського кобзаря, автора дум і повістей, почесного члена Спілки музичних діячів України. Народився у с. Боришківці Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар... на 2010 рік»);*
- **95** років з дня народження Михайла Арсентійовича Білоножка – вченого-агронома, кандидата сільсько-господарських наук, професора. Народився у м. Старокостянтинів.

- 23*** **80** років з дня народження Віктора Маркіяновича Сабодана (Володимира Сабодана; 1935–2014) – церковного діяча, митрополита Київського і всієї України. Народився у с. Марківці Летичівського р-ну.
- 25** **120** років з дня народження Переца Давидовича Маркіша (1895–1952) – єврейського поета. Народився у м. Полонне. У 1948 р. був репресований. Реабілітований посмертно.
- 27** **90** років з дня народження Євгена Васильовича Мазурика (1925–2003) – лікаря-хірурга, вченого-історика в галузі медицини. Народився у м. Лянцкорунь, нині Зарічанка Чемеровецького р-ну.
- 30** **95** років з дня народження Варвари Кіндратівни Моргун (1920–1987) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Пилипи-Олександрівські Вільковецького р-ну.

Грудень

- грудень* **510** років з дня народження Роксолани (Насті Лісовської; 1505-1558) – дружини турецького султана Сулеймана I. Вона відіграла значну роль у політичному житті Османської імперії 20-50-х рр. XVI ст. За однією із версій народилася у містечку Чемерівці;
- **25** років з часу створення Хмельницького обласного управління Пенсійного фонду України та управління пенсійного фонду України у м. Хмельницький.
- 5** **70** років з дня народження Інни Володимирівни Єршової – художниці декоративно-ужиткового мистецтва, члена Національної спілки художників України. Народилася у с. Доброгорща Хмельницького р-ну.
- 7** **65** років з дня народження Віталія Михайловича Садоського (1950-2009) – українсько-польського художника, іконописця. Народився у с. Западинці Красилівського р-ну.

- 8**   **85** років з дня народження Валентина Андрійовича Яблонського – доктора біологічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, віце-президента Всесвітньої Асоціації ветеринарної освіти, дійсного члена АН вищої школи України, проректора з наукової роботи Подільської аграрно-технічної академії (1974–1994).
- 9**   **95** років з дня народження Надії Павлівни Депенчук (1920–1992) – філософа, доктора філософських наук, професора, лектора-методиста. Народилася на ст. Гречани, нині у складі м. Хмельницький.
- 10*** **75** років з дня народження Миколи Лукича Кацала – педагога, музичного громадського діяча, народного артиста України. Очолювана ним народна самодіяльна хорова капела "Дударик" (м. Львів) стала лауреатом Національної премії України ім. Т. Шевченка. Народився у м. Проскурів.
- 14**   **175** років з дня народження Михайла Петровича Старицького (1840–1904) – театрального діяча, письменника. Жив і працював у м. Кам'янець-Подільський.
- 15**   **95** років з дня народження Івана Олексійовича Музальова (1920–1984) – Героя Радянського Союзу, командира Шепетівського партизанського загону (1943–1944);
- **90** років з дня народження Станіслава Тимофійовича Звольського – геофізика, доктора геолого-мінералогічних наук, лауреата премії АН УРСР ім. В. Вернадського. Народився у с. Садове Деражнянського р-ну;
  - **75** років з дня народження Якова Мар'яновича Павловича – графіка-дизайнера, члена Національних спілок художників та журналістів України, лауреата обласної премії ім. В. Розвадовського. Народився у с. Моньки Красилівського р-ну. *(Довідку див. «Календар... на 2010 рік»).*

- 17 **80** років з дня народження Миколи Івановича Заїки (1935–2001) – фізика, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Полонне.
- 18 **105** років з часу виходу в світ першої газети у Проскурові – повітовому центрі Подільської губернії.
- 19 **95** років з дня народження Миколи Онуфрійовича Кльоца (1920–1983) – поета, учасника Великої Вітчизняної війни. Народився у с. Губин Старокостянтинівського р-ну.
- 23 **105** років з дня народження Лук'яна Петровича Горлецького (1910–1986) – журналіста, письменника, прозаїка, автора книг «Далека застава», «Останній рейс», «Кордон» та інших. Народився у с. Криничне Деражнянського р-ну.
- 24 **45** років тому на лінію у м. Хмельницький виїхав перший тролейбус (1970);
- **40** років тому став до ладу Теофіпольський цукровий завод (1975).
- 25 **75** років з дня народження Бориса Івановича Канцелярука – політолога, доктора політичних наук. Народився у смт Гриців Шепетівського р-ну.
- 28 **100** років з дня народження Лева Львовича Шестакова (1915–1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув у повітряному бою над с. Давидківці Хмельницького р-ну.
- 30 **45** років тому введено в експлуатацію першу технологічну лінію Кам'янець-Подільського цементного заводу, нині ВАТ «Подільський цемент».
- 31 **100** років з дня народження Семена Васильовича Хохрякова (1915–1945) – Героя Радянського Союзу. Відзначився при визволенні міст Старокостянтинів та Проскурів.

Імена, події, факти

**Нехай пам'ятають усі подоляни
Героїв своїх імена,
Нехай віддаються і честь, і пошана
Синам українським сповна**

Людмила Кур'ян

Головчинецький Свято-Преображенський монастир

До 475-річчя з часу заснування

Трохи східніше Меджибожа, у с. Головчинці, діє Свято-Преображенський монастир – один з найдавніших на Правобережній Україні.

Історія обителі розпочинається ще у середньовіччі. За переказами, у XVI ст. ченці-пустельники, зупинившись в цьому місці на березі Богу, побудували землянки і маленьку дерев'яну церкву та згодом заснували монастир. Перекази підтверджують й перші документальні свідчення про Головчинецький православний скит, які датуються 1540 роком.

У часи Речі Посполитої монастир належав василіанам (чернечий орден греко-католицької церкви), з 1795 р. повернутий православним ченцям. Наприкінці XVIII ст. будівлі постраждали від пожежі. Свято-Преображенський монастир став відомим після відвідин у 1820 р. царя Олександра I, який приїжджав у Меджибіж на військові маневри.

З того часу монастир здобув «высочайшее благо-расположение», отримав великі пожертви, на які досить широко розбудувався. З 1888 р. почав діяти як жіночий. В розпорядженні монастиря було три храми, господарські будівлі, маслобійня, стайня, працював навіть невеликий цегельний завод.

За радянської влади більшість монастирських будівель розібрали на цеглу; був підірваний красивий храм і сорокаметрова дзвіниця. В приміщеннях, які вціліли, облаштували дитячий притулок для сиріт світової та громадянської воєн, згодом – інтернат, спеціальну школу для дітей з розумовими та фізичними вадами. Відроджувати святиню почали на початку 1990-х рр. як парафіяльну церкву. Чернече життя відновилося 1996 року.

У всьому православному світі відома ікона Святого Преподобного Онуфрія Великого. Цей святий, що жив у III

тисячолітті в Єгипті, здавна вважається покровителем Головчинецької обителі. Його ікона, що з'явилася на подільській землі декілька століть тому, ще з ХІХ ст. вважається чудотворною. Після закриття монастиря прихожани довгий час ховали святиню по домівках. І лише наприкінці 1980-х рр. вона повернулася в церкву села Требухівці, а пізніше – у монастирський храм. Почесне місце в Свято-Преображенському храмі займає й дерев'яне розп'яття, виготовлене в 1908 р. на святій горі Афон.

Славиться цілющою водою джерело біля монастирських стін. За легендою, дуже давно ченцеві-пустельникові під час молитви явився святий Онуфрій, який проголосив, що віднині на цьому місці буде джерело, яке даруватиме людям Боже благословення. З того часу джерело, що виникло тут, носить ім'я Преподобного Онуфрія і вважається святим, а вода в ньому – цілющою. Поруч з джерелом відновлено капличку, зруйновану за радянської влади та встановлено хрест. Кожного року, 25 червня на день Преподобного Онуфрія, у Головчинці приїжджають сотні віруючих. Відвідував монастир і сам правив службу Предстоятель Української Православної Церкви Московського Патріархату Митрополит Київський і всієї України Володимир (Сабодан). Предстоятель родом із сусіднього села Марківці, хрещений у Свято-Преображенській церкві, всіляко допомагав відродженню монастиря.

Відродження монастирського життя розпочалося 14 серпня 1996 р., коли тут було здійснено перше, з часу останнього закриття, Богослужіння, а 24 грудня 1996 р. Державний комітет України у справах релігії офіційно зареєстрував Статут Головчиницького жіночого монастиря (свідоцтво № 66 від 24.12.1996 р.). З того часу Хмельницькою єпархією УПЦ, при постійній підтримці митрополита Володимира, проведена велика за обсягом робота: відремонтовано житловий корпус, закінчено будівництво ігуменського будинку, який 6 серпня 2007 р. був урочисто освячений Блаженнішим Митрополитом Київським і всієї України Володимиром у співслужінні високопреосвященного Антонія, митрополита Хмельницького і Старокостянтинівського, а також духовенства єпархії. Окрім того було

завершено капітальний ремонт монастирського храму, запущені в роботу котельня і прокурня, облаштовано гаражі, корівники та інші господарські споруди для утримання великої рогатої худоби і домашньої птиці, завершено будівництво приміщень для зберігання зерна і сіна, на подвір'ї споруджена артезіанська скважина, яка забезпечує водою чернечу обитель, є льох для зберігання овочів і картоплі на зиму, є також пасажирський мікроавтобус, вантажні і легкові автомобілі, орендується 12 гектарів землі.

Дякуючи підсобному господарству, монастир не тільки повністю забезпечує себе всім необхідним, але й веде благодійну діяльність. Тут відремонтована і облаштована богодільня і паломницький готель на 50 осіб, працює офтальмологічний кабінет, збудована нова купальня біля цілющого джерела і красива каплиця, продовжується будівництво Свято-Троїцького храму, зроблено обігрів гаражів тощо. В один із своїх приїздів митрополит Володимир подарував монастирю ікону святого Миколи Чудотворця із часткою мощів цього Святителя.

Нині в Свято-Преображенському жіночому монастирі несуть послух 19 насельниць: ігуменя Любов (настоятельниця чернечої обителі), 7 монахинь, 2 інокіні, 9 послушниць; введено строгий статут, постійно проводяться щоденні богослужіння та виконуються необхідні церковні треби. В щоденних молитвах насельниці монастиря постійно поминають засновників, подвижників обителі, а також ієрархів православної церкви, будівельників, меценатів і спонсорів. Важливою справою для черниць стали пошуки в архівах імен тих насельниць і насельників монастиря, які здійснювали свій послух протягом всього існування обителі. Вже встановлено понад 300 імен монахів і монахинь, за упокій їхніх душ проводиться щоденна молитва. Доглядають насельниці і за братською могилою воїнів, які загинули, звільняючи Головчинці від фашистських загарбників.

Сьогодні Свято-Преображенський жіночий монастир на підйомі. Сюди майже кожний день приїжджають туристи і паломники, а у великі церковні свята, особливо в день поминання Святого Онуфрія 25 червня кожного року тисячі

прочан Хмельницької і навколишніх областей відвідують чернечу обитель і джерело цілющої води, беруть участь в урочистому богослужінні, набирають священну воду для зміцнення тілесних і душевних недуг.

Юрій Блажевич

Література

1. *Дацюк О.А.* Головчинецький Спасо-Преображенський жіночий монастир УПЦ МП // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 6. – С. 72-73.
2. *Головчинецький Свято-Преображенський монастир* // Казімірова Л.П. Верхнє Побожжя. – Хмельницький, 2012. – С. 169-170.
3. *Бабієнко І.* Відроджується Свято-Преображенський жіночий // Поділ. вісті. – 2004. – 19 серп.
4. *Гурман А.* Месточтимая святыня – Головчинецький Свято-Преображенський монастирь // Моя газ. – 2003. – 26 июня.
5. *Подільський Г.* Не від світу цього // Є! – 2002. – № 9. – С. 14.

Керівник польського таємного товариства

*До 225-річчя з дня народження
Мар'яна Маврикійовича Подгороденського*

Один з керівників польського таємного товариства «Віра, Надія, Любов» Мар'ян Маврикійович Подгороденський народився у 1790 році, вірогідно, в с. Глібки, чи у містечку Красне Ямпільського повіту Подільської губернії в сім'ї полковника польського війська Маврикія Подгороденського. Початкову освіту здобував в домашніх умовах. Потім приватним порядком одержав юридичну освіту у Львові. Після смерті батька

успадкував село Пашутинці (сучасного Красилівського району) – 122 ревізські чоловічого роду душі кріпосних селян та частину містечка Красне – 87 душ кріпаків. Сам прикупив частину села Индики (31 душа кріпосних селян).

Після закінчення навчання у Львові, повернувся до Пашутинець, де й проживав аж до арешту в 1838 році. Протягом багатьох років обіймав посаду Старокостянтинівського повітового судді. Як суддя виявив себе знаучим, принциповим правознавцем, чітко дотримувався чинного, на той час, законодавства.

Став одним з засновників польського таємного товариства «Віра. Надія. Любов» у 1835 році. Саме у його маєтку (в Пашутинцях) відбувалися найважливіші зустрічі – наради, на яких вирішувались основоположні завдання діяльності товариства. Тут же відбулася й перша нарада, що організаційно оформила створення «Віри. Надії. Любові». Саме в його будинку до товариства були прийняті багато представників польського дворянства.

У 1836 році в Пашутинцях побував емісар польської організації «Спілка польського народу» Шимон Конарський, що діяв тоді під іменем Ігнасія Рудзького. Тоді йому ще не вдалося переконати керівників «Віри. Надії. Любові» в необхідності об'єднання зусиль в боротьбі за незалежність Польщі. Пізніше Конарський під прізвиськом Ласького ще кілька разів побував у Подгороденського, домігшись входження «Віри. Надії. Любові» до «Спілки польського народу». Кожного разу Подгороденський розробляв маршрути дальшого пересування Конарського по території Правобережної України, підбирав людей, які супроводжували емісара. Маючи порівняно незначні прибутки, Мар'ян фінансував діяльність таємного товариства, більшість членів якого були досить бідними людьми.

Після арешту Подгороденський так вміло побудував свій захист під час слідства, що довести повністю його причетність до таємних організацій слідству так і не вдалося. Судові звинувачення проти нього базувалися лише на побічних свідченнях членів товариства.

За вироком суду, Мар'ян був визнаний державним злочинцем 2-го розряду та засуджений до 15 років каторжних робіт на Нерчинських рудниках. В 1850 році строк каторги йому був скорочений на 5 років. Після цього перебував на поселенні там же, в Сибірі. Маєтки його були конфісковані на користь держави.

Як склалося надалі життя Подгороденського, на жаль, встановити поки-що не вдалося. Відомо лише, що він вийшов на поселення в Іркутську. Там і помер, вірогідно, у 1856 році.

(Довідка підготовлена на основі віднайдених автором архівних документів).

Віталій Лавринчук

**Подільські духовні школи кінця XVIII – поч. XIX ст.
До 220-ї річниці заснування
Подільської єпархії**

Після приєднання Подолії до Російської імперії внаслідок III-го розділу Польщі в 1793 р. Подільське воеводство разом із Кам'янець-Подільським увійшло до складу Ізяславської губернії. Губернським центром був у той час Житомир. Одночасно, м. Кам'янець-Подільський втратив значення регіонального центру, тому і носив лише скромну назву «фортеці». Через два роки величезна єпархія Ізяславська і Брацлавська, керована архієп. Віктором (Садковським), ще більше збільшилася приєднаними землями, і тому в 1795 р. її було розділено. Деякі її місцевості відійшли до єпархій Київської і Єкатеринославської, а з Подільської губернії і Волині утворилося дві нових єпархії – Подільська і Волинська. Так, «Высочайшим указом» від 22 травня 1795 р. Подолію було поділено на дві провінції: Брацлавську і Подільську. Особливим указом Катерини II від 12 квітня 1795 р. на Поділлі було

засновано нову православну єпархію з найменуванням Брацлавської і Подільської. Першим єпископом Брацлавським і Подільським було призначено члена Синоїдальної контори, архім. Донського монастиря – Іоаннікія (Нікіфоровича-Полонського). Через півтора роки, 6 листопада 1796 р., після смерті Катерини II, її син, спадкоємець престолу імператор Павло I, вихованець митрополита Платона (Левшина) – новим указом 1796 р. об'єднав ці воєводства в одну губернію, з поділом її на 12 повітів. У ранг губернського центру було підвищено і м. Кам'янець-Подільський.

У минулому, закінчивши курс Київської державної академії, ще до свого членства в Синоїдальній конторі, архім. Іоаннікій був ревнісним зачинателем духовних шкіл.

В 1795 р. на Поділлі ще не було нічого налагодженого для розміщення тут архіпастиря, ані семінарії, ані консисторії. До того ж місцеві урядовці з поляків відносилися до його поселення у губернському центрі вороже. Тому для поселення владики Іоаннікія, до перенесення його кафедри за синодальним розпорядженням з Шаргорода в губернський центр Кам'янець-Подільський, було призначено колишній базилянський монастир.

Дуже займало серце цього архіпастиря підростаюче покоління – він прикладав всі зусилля до того, аби виховати молодь в душі Православ'я для успішної боротьби з потужною, на той час, силою – латинством і полонізмом. Як засновник міцного фундаменту для освіти духовенства, через посередництво започаткування духовних шкіл в душі Православної віри та благочестя, преосвященний Іоаннікій за традицією вшановується першим просвітителем Подолії.

Так, 15 березня 1798 р. в новій губернії і створеній тут Подільській єпархії, єп. Подільським і Брацлавським Іоаннікієм було запропоновано Подільській консисторії сповістити подільське духовенство, що на підставі указу від 18.12.1797 р. п. І-го: «О просвещении и благонравии духовного чина, бываемых посредством устройства духовных училищ», преосвященний визнав за потрібне «на перший випадок» започаткувати два класи семінарії: інформаторський і нижній граматичний при Шаргородському Св.-Миколаївському

монастирі. Вже до 1 травня 1798 р., «священно и церковно-служители имеющие», як зазначено в указі, «детей от 10 до 15 лет, которые обучались российской грамоте и писать, также и в познании латинского языка несколько упражнялись, должны были предоставить их в Шаргородские училища непременно, опасаясь за непредставление на назначенный срок своих детей неминуемого по указам взыскания» [4, с. 35, 36].

Але відкриття Подільської духовної семінарії відбулося за досить важких обставин. По-перше, м. Шаргород було закритим на карантин з причини морової язви до 9 грудня 1798 р. По-друге, деякі діти були розсіяні по іновірним школам, зокрема, уніатсько-базиліянським. Інші ж не могли бути представлені до семінарії за убогістю батьків, про що часто єпархіальному начальству заявляли самі батьки та благочинні. Але все ж, на заклик першого подільського ієрарха, було зібрано 130 дітей подільських кліриків, які поступили до нової семінарії.

Разом з тим, першими вчителями як Шаргородської, так і в майбутньому Кам'янецької семінарії, були вихованці Київської духовної академії. Будучи переважно з уродженців Подолії, вони добре знали моральний стан народу, його недоліки, дух і характер вихованців. Їм було по силам принести найбільшу практичну користь в справі освіти.

Досить цікавими були особи перших керівників і вчителів Подільської духовної семінарії: перший її ректор, архім. Гавриїл, а також вчителі Олександр Жильцов та Василь Голосков. Отець Гавриїл був вихідцем з випускників КДА. Після закінчення навчання, він прийняв чернецтво та став проповідником при кафедрі Київського Митрополита і одночасно членом Київської дикастерії. Незабаром його було призначено капеланом в сані ігумена при російському посольстві у Варшаві, де до його обов'язків входила не лише відправа богослужінь у посольській церкві, але й завідування православними церквами поблизу Варшави. Одночасно ігум. Гавриїлу приходилося бути радником і керівником скривджених православних Польщі, які приїздили до Варшави шукати правосуддя проти несправедливості провінційних судів. Тут о. Гавриїл, який відрізнявся доброю, вразливою душею, користувався палкою любов'ю та повагою православних, як

безкорисний радник і мудрий керівник у всіх починаннях. В 1796 р. ігум. Гавриїлу указом Свят. Синоду було доручено першокласний Шаргородський монастир із возведенням його в сан архімандрита пресов. Іоаннікієм, який одночасно призначив його і ректором Подільської семінарії [1, с. 133–136].

У зв'язку з переходом єпархії із Шаргорода до Кам'янця-Подільського в 1799 р., владика Іоаннікій намагався перевести сюди і семінарію, яку передбачав помістити в будівлях, які належали закритій, ще в 1793 р., уніатській семінарії. Після більш, ніж п'ятирічного протистояння місцевій бюрократичній владі, що складалася переважно з поляків, дані будови було віддано під семінарію в 1805 році, а в наступному 1806 р. вищий богословський клас було переведено до Кам'янця. Вже в 1808 р. тут вже була повна семінарія, засновником і попечителем якої був преосв. Іоаннікій.

Таким чином, преосв. Іоаннікій власноруч невтомно слідкував за ходом викладання, керував інтелектуальним розвитком юнацтва, встановлював і підтримував близькі взаємовідносини вчителів і учнів. Як свідчив Д. Синицький: «розумове і моральне виховання велося тут нерозривно і всі вихователі та вихованці йшли дружно й однодушно до одної певної мети, один одному допомагаючи та один одному підтримуючи» [3, с. 19]. За часи правління Подільською єпархією преосв. Іоаннікієм, не зважаючи на існування семінарії, при постійних вакансіях на Поділлі священницьких місць, не всі кандидати в священство мали змогу остаточно закінчити семінарію. Тим більш, при невеликому забезпеченні та важкому становищі священства, не всі семінаристи йшли на парафії. Тому єп. Іоаннікію приходилося висвячувати в духовний сан і людей невчених. Від них лише вимагалось, на перший випадок, знання Православного катехізису, читання та співу церковного, а також чесність і добропорядність. До того ж, здобувачі священства повинні були заручитися «ухвалою» прихожан, в якій йшлося про згоду самих виборців щодо послуху обраному [5, с. 16].

За вдалою характеристикою Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Володимира (Сабодана), XIX ст., що наступило – «один з самих чудових і цікавих у долі Росії. Це

«золотий вік» не лише російської літератури, але й вітчизняної філософії та мистецтва. Це час широкого розвитку, поляризації і органічного змикання різноманітних релігійних, філософських і соціальних вчень і течій, час пошуків і розчарувань, тривог і надій. Це час, коли для одних відкрився шлях релігійного відродження, шлях в Церкву – «релігійний апокастасис думки та волі», а інші – вступили на шлях безвір'я та навіть прямого богоборництва». Так, на поч. XIX ст. практично був обумовлений характер просвітницької діяльності започаткованих при імп. Павлі I духовних шкіл, серед яких і була Подільська духовна семінарія, що в історії Поділля повстала своєрідним «форпостом» Православної Церкви на південно-заході України, відігравши роль практичного втілення «Палінодії» – як української богословської ідеї, яку ще в першій пол. XVII ст. виклав відомий богослов, намісник Києво-Печерської Лаври, архім. Захарія (Копистенський), тобто, повернення назад в лоно Матері Церкви вихідців з колишньої Речі Посполитої.

Сергій Прицишин

Література

(із фонду автора)

1. *Подольские епархиальные ведомости.* – 1892. – № 8. – С. 133–136.

2. *Прицишин С., свящ.* Перший Подільський ієрарх – Архієпископ Іоаннікій // Благовіст Хмельниччини: газ. Хмельниць. Єпархії УПЦ. – 1998. – № 1(15) – С. 7.

3. *Синицький Д.* Исторические сведения о Подольской Духовной Семинарии. – Каменец-Подол.: Тип. Св.-Троицкого монастыря, 1882.

4. *Столетний Юбилей Подольской Духовной Семинарии 1799–1899.* – Каменец-Подол.: Тип. С.П. Крижацкого, 1899.

5. *Яворовский Н.И.* Архиепископ Иоанникий (Никифорович-Полонский) / Н.И. Яворский, Е. Сецинский, П. Викула // Труды Подольского Историко-статистического комитета: юбилейн. сб., посвященный 100-летию учреждения Подол. епархии (1795-1898) – Каменец-Подол.: Тип. Подольского губернского правления, 1897.

Родом з Берегелів

*До 210-ї річниці з дня народження
Івана (Яна) Станіславовича Орачевського*

Один із засновників польського таємного товариства «Віра. Надія. Любов» Іван (Ян) Станіславович Орачевський народився у 1805 році в с. Берегелинцях (тепер село Берегелі Красилівського р-ну) в сім'ї власника цього поселення, яке Станіслав Орачевський придбав за рік до народження свого наймолодшого сина. В дитинстві вирізнявся серед братів своєю допитливістю та логічним мисленням. Саме тому досить бідний батько віддав його в науку.

У 1829 році вступає до Віленської медико – хірургічної академії. Через п'ять років отримує диплом та звання лікаря. Повернувся додому і деякий час проживав у рідному селі.

В березні 1835 року відбувається його зустріч з К. Мошковським, теж дворянином Старокостянтинівського повіту, а далі й з іншим мешканцем цього повіту Л. Лепковським. Разом з ними та Мар'яном Подгороденським (поміщиком села Пашутинці) він бере участь у створенні таємного польського товариства «Віра. Надія. Любов», метою якого було визволення Польщі та відновлення Речі Посполитої. Саме він відредагував статут організації та ряд інших програмних документів, зокрема, брошуру «Що повинні тепер робити чесні люди». Був одним із найрадикальніших членів організації, вважав, що потрібно не тільки визволяти Польщу, а й звільняти селян від кріпосної залежності.

З 1836 року, коли «Віра. Надія. Любов» ввійшла до «Спілки польського народу» Ш. Конарського, Орачевський, як емісар нової організації, створює її відділення в подільській частині сучасної Хмельницької області, працюючи там під виглядом домашнього лікаря поміщика Дзержки.

Після арешту в 1838 році членів «Спілки польського народу» слідство приділяло І. Орачевському особливу увагу. Царські слідчі виокремили його як найнебезпечнішого у «Вірі. Надії. Любові», оскільки він посягав на зміну суспільного ладу в Російській імперії. Він був єдиним, кого відправили для продовження слідства в Санки-Петербург (чому, нам так і невідомо до цього часу, можливо за прогресивні погляди на істотні зміни в суспільному житті).

Суд оголосив лікаря Орачевського державним злочинцем 2-го розряду та присудив йому 15 років каторжних робіт в Сибіру. Подальша його доля майже невідома. Вдалося відшукати відомості, що він жив в Забайкаллі ще й після польського повстання 1863 року та опікувався польськими повстанцями, засланими на каторгу.

(Довідка підготовлена на основі віднайдених автором архівних документів)

Олександр Байдич

Дослідник Поділля, вчений, церковний діяч

***До 170-річчя з дня народження
Митрофана Васильовича Симашкевича***

Непроста доля випала цьому відомому історику, етнографу, краєзнавцю Поділля, педагогу, церковному діячу, члену Подільського єпархіального історико-статистичного комітету. Народився в 1845 р. в с. Голодьки біля Хмільника на Віниччині. Після закінчення Кам'янець-Подільської духовної семінарії і Петербурзької духовної академії повернувся до Кам'янця-Подільського. Розпочався важливий «кам'янецький період» (1869–1884). Під час навчання одержав науковий

ступінь кандидата богослов'я, а в 1875 р. – магістра богослов'я. 21 жовтня 1871р. призначений викладачем Подільської духовної семінарії з історії Руської церкви і французької мови. У 1877 р. висвячений в сан протоієрея, йому присвоєно звання професора, назначено ректором Подільської духовної семінарії. Працюючи на таких посадах, а також будучи редактором «Подільських єпархіальних відомостей», Митрофан Симашкевич захопився етнографічними дослідженнями та історико-релігійним краєзнавством. Він став автором монографії «Римське католицтво і його ієрархія на Поділлі». Ця книга й нині є найбільш повною і фундаментальною розробкою регіональної історії католицизму, його взаємин з православною церквою, українським населенням тощо. Дослідження не тільки насичене джерелами, фактами й документами, але й висвітлює етнографічно-релігійні аспекти життя Поділля від середньовіччя до кінця XIX ст., містить цікаві описи релігійних обрядів, народних звичаїв і традицій поляків і українців. Цікавою є й монографія М.Симашкевича в трьох томах «Історико-етнографічний нарис Поділля». Не втратили своєї актуальності такі його статті, як: «Історико-етнографічний нарис Поділля», «Деякі матеріали із життя Преосв. Іоаникія, перш. архп. Подільського», «Історико-статистичний опис парафії і церкви в Почапінцях», «Подільський архієрейський дім», «Про відкриття Подільського семінарського Свято-Іоанівського Братства», «До питання про покращення матеріального побуту Подільського духовенства», «Декілька поміток для майбутнього єпархіального з'їзду Подільського духовенства», «Історичні відомості щодо хресного знамення», «Про деякі місцеві особливості в церковних звичаях і обрядах під час захоронення і поминання померлих» та багато інших.

Як член Подільського історико-статистичного комітету М. Симашкевич допомагав у 1869-1870 роках у проведенні великої комплексної етнографічної експедиції по вивченню Подільської губернії під керівництвом П.П.Чубинського. Співпраця у 1873–1876 роках із Південно-Західним відділом Російського Географічного товариства у м. Києві, встановлення наукових зв'язків на ґрунті вивчення Поділля з М. Драгомановим, П.Чубинським, П.Кулішем, В.Антоновичем та

іншими діячами українського національного відродження – ще один важливий етап у житті і діяльності М.Симашкевича. Заслугою його, як і інших однодумців, стало заснування в 1878 р. при редакції «Подільських єпархіальних відомостей» друкованого органу «Праці Комітету для історико-статистичного опису Подільської єпархії». У першому випуску секретар комітету О. Павлович надрукував «Програму для поповнення історико-статистичних описів церков і парафій», а М.Симашкевич – «Програму для зібрання історико-археологічних даних на Поділлі», які значно розширили сферу наукових інтересів у вивченні краю. В результаті, з'явилась коротка узагальнююча розвідка М. Симашкевича «Подільський край: нарис Подолії» (1876), в якому були окреслені нові підходи краєзнавців у дослідженні регіону.

Важливою віхою в діяльності Комітету стало його засідання від 30 серпня 1883 р. За ініціативою М. Симашкевича на цьому зібранні було вирішено обмежити, на деякий час, опрацювання історико-статистичних описів парафій і церков і зайнятися розробкою, систематизацією та виданням, багатих історичним матеріалом документів, які містяться в судових декретах, фундушних записах, уніатських візитах та інших державних, монастирських і приватних архівах. Було також значно розширено склад Комітету, куди введено відомого поділлєзнавця Й.Й. Ролле, викладачів Подільської духовної семінарії А.Яновського, О. Моргульця, І. Квасницького, священника І.Лебедева та ін. Новаторським стало рішення вийти з-під опіки редакції єпархіальних «Відомостей» і розпочати самостійне видання праць Комітету, встановити тісні зв'язки з Київською археографічною комісією, з редакцією історико-краєзнавчого журналу «Киевская старина», налагодити співпрацю з Подільським губернським статистичним комітетом, спільно з яким у 1885 р. було видано збірник документів «Матеріали для історії Подільської губернії». М. Симашкевич видав «Покажчик історико-археологічних старожитностей Подолії» (1884), чим привернув увагу дослідників краю до вивчення старожитностей.

У 1884 р. його назначають ректором Донської духовної семінарії, в 1904 р. він стає монахом і був піднесений до сану

архімандрита, потім став єпископом Чебоксарським, далі – єпископом Пензенським і Саранським, у 1915 р. – архієпископом Донським і Новочеркаським, у 1919 р. піднесений до сану митрополита. В 1923 р. був заарештований і висланий в Наримський край. Після повернення в 1925 р. пішов в григоріанський розкол, де зберіг за собою титул митрополита Донського і Новочеркаського. Помер 28 липня 1933 р., так і не повернувшись в лоно православної церкви.

*Юрій Блажевич,
Надія Ващук*

Про М.В. Симашкевича

1. *Баблонюк О.* Наукова та громадсько-релігійна діяльність М.В. Симашкевича (1845–1933 рр.) // Хмельниччина: Дивокрай: наук.-краєзн. вид. – 2004. – № 1-2. – С. 71-75.

2. *Баженов Л.В.* Архієпископ, ректор, учений (дослідник Поділля Митрофан Симашкевич) / Л.В. Баженов, О.М. Кошель // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 1998. – Т. 1. – С. 197-201.

3. *Гуцал В.А.* М.В. Симашкевич – педагог і вчений Поділля // Духовні витоки Поділля: творці історії краю: матеріали Міжнар. наук.-краєзн. конф. – Хмельницький, 1994. – Ч.1. – С. 177-178.

4. *Трембіцький А.М.* Митрофан Симашкевич: хроніка життєвих і творчих шляхів (1845-1930 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2004. – Т. 4. – С. 138-147.

Оплот подільського краєзнавства

*До 150-річчя з часу заснування Подільського
єпархіального історико-статистичного комітету*

У 2015 році відзначатимемо 150 років з часу заснування в Кам'янці-Подільському важливої краєзнавчої інституції – Подільського єпархіального історико-статистичного комітету, який стояв біля витоків подільського краєзнавства. Ще в середині 50-х років XIX ст., за завданням Синоду, було створено Комітет для історико-статистичного опису церков і парафій та зібрані матеріали, які намагався узагальнити і підготувати до видання бібліотекар і викладач Подільської духовної семінарії Павло Гліщинський. Але смерть перешкодила йому закінчити задуману працю.

Наполегливо працювали над збором фактів і підготовкою історичних нарисів й інші церковні історики, зокрема Михайло Якимович Орловський (1807–1887), протоіерей церкви с. Глядки Волочиського району.

Активізував діяльність подільських літописців Комітет для історико-статистичного опису церков і парафій, створений архієпископом Леонтієм. «Є потреба в історико-статистичному описі Подільської єпархії згідно з давнім розпорядженням св. Синоду, – говорилося в його розпорядженні, адресованому правлінню Подільської духовної семінарії. – І я вважаю за потрібне створити комітет для цього при Семінарії. Пропоную Правлінню представити мені проект складу комітету з програмою самого опису. Головою комітету має бути Ректор Семінарії архімандрит Феогност».

План діяльності Комітету був обговорений на першому організаційному засіданні 8 липня 1865 року. Він передбачав мету – «перевірка, виправлення, доповнення та зведення в єдине ціле приватних історико-статистичних описів монастирів і церков, зроблених їх настоятелями».

На наступних засіданнях – 6 та 12 жовтня 1865 року – були затверджені програми опису монастирів і церков, заслухано звіт

Д. Синицького про стан описів, прийнято рішення направити священнослужителям на місця, а надіслані ними нові описи розглянути разом з попередніми. Так почалася 55-річна діяльність Комітету, яка поклала початок організованому краєзнавству на Поділлі. Її можна поділити на кілька етапів.

Перший – підготовчий – охоплює 1865-1875 рр. Оскільки настоятелі монастирів і церков надсилали описи невчасно, у жовтні 1867 року Комітет зобов'язав благочинних взяти цю роботу під їх контроль – переконувати священників у необхідності якнайшвидшого їх складання.

На 1 вересня 1868 року Комітет отримав від настоятелів 774 описи. Кращі з них побачили світ на сторінках «Подольських епархиальних ведомостей» – 61 історико-статистичний нарис протягом 1862-1875 рр. З приходом до керівництва Подільською епархією Феоноста (1874-1878) – ректора Подільської духовної семінарії та голови Комітету, почався новий етап у діяльності Комітету, який охопив 1876-1883 рр. Посилилася робота з пошуку різних документів, їх опрацювання та доведення до дослідників – авторів описів. Було переглянуто близько 7 тис. стародавніх рукописів, нормативних актів, створено покажчик на 21686 географічних назв Поділля.

Поява першого випуску Праць викликала інтерес читачів. І все ж описи вимагали більш глибокої роботи, залучення документальних джерел, посилення фактографічної основи. Велике значення мало рішення про самостійне видання Праць, не як додатку до «Подольських епархиальних ведомостей», а окремими випусками. Протягом цього періоду вийшло сім випусків Праць. Вершиною багаторічної роботи Комітету став IX випуск Праць, відредагований Юхимом Йосиповичем Сіцінським.

Маючи певний досвід краєзнавчої та редакторської роботи, він очолив процес підготовки та видання найважливішого IX тому Праць, який вмстив 1401 опис населених пунктів, церков і парафій 61 благочинницького округу 12 повітів Подільської губернії. Описом були охоплені майже всі населені пункти краю.

Найважливішою подією цього періоду стало заснування музею старовини – Давньосховища. 30 січня 1890 р., у день

річних звітних зборів Комітету, відбулося відкриття Давньосховища в складі трьох відділів – бібліотеки, архіву і зібрання речових пам'яток.

Подільське духовенство, учителі, краєзнавці активно поповнювали Давньосховище предметами старовини. Найцінніші із них 1899 року експонувалися в Києві під час археологічного з'їзду. На початку 1909 року в музеї налічувалося 7684 первісних знарядь праці, хрестів, медальйонів, ікон, посудин, портретів, картин, грамот, рукописів, стародруків, монет, асигнацій, медалей, етнографічних предметів.

Наприкінці 1902 року серед членів Комітету виникла думка про його реформування, перегляд Статуту, перейменування в Товариство з метою розробки ширшого кола питань місцевої історії, вивчення пам'яток старовини, їх збереження. Був вироблений проект нового Статуту і надісланий св. Синоду на затвердження. Указ св. Синоду від 29 вересня 1903 р. визначив: «Існуючий в м. Кам'янці-Подільському Єпархіальний історико-статистичний комітет перетворити в Церковне історико-археологічне товариство і представлений Статут цього Товариства затвердити». 26 жовтня відбулися загальні збори членів за участю архієрея Христофора, почесного члена Комітету подільського губернатора О.О. Ейлера. Був взятий до відома Указ, прийнято рішення про перетворення Комітету в Подільське церковне історико-археологічне товариство в тому ж складі і з тими ж категоріями членів.

З цієї дати розпочався четвертий і останній період діяльності вже Подільського церковного історико-археологічного товариства. На цьому етапі (1903–1920) побачили світ три випуски Праць.

1919 року Товариство отримало фінансову підтримку з боку уряду УНР, до його складу, що нараховував 121 члена, влилися ректор створеного в Кам'янці-Подільському українського державного університету І.І. Огієнко, професори Л.Т. Білецький, В.А. Біднов, П.Г. Клепацький, П.В. Клименко, К.В. Широцький. Але з приходом 1920 року більшовицької влади непотрібними в університеті виявилися і богословський

факультет, і його кадри, а також церковне історико-археологічне товариство.

На 55 році існування товариство краєзнавців Поділля, яке видало нариси, довідки про всі церкви і парафії губернії, тобто – перший варіант історії населених пунктів великого регіону України, припинило існування.

Віктор Прокопчук

Література

1. *Труды Подольскаго Епархиального Историко-Статистического Комитета.*

Вып. 5 / под ред. Н.И. Яворскаго. – Каменец-Подол.: Тип. подол. губерн. Правл., 1890-1891. – 444 с.

Вып. 9: Приходы и церкви Подольской епархии / под ред. Е.Сецинскаго. – Каменец-Подол.: Тип С.П. Киржацкаго, 1906. – 1239 с.

2. *Земский Ю.С.* Проблеми краєзнавства в діяльності Комітету історико-статистичного опису Подільської єпархії // Матеріали ІХ Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 1995. – С. 204-207.

3. *Прокопчук В.С.* Подільський єпархіальний історико-статистичний комітет та його головний друкований орган // Четверта Могилів-Подільська наукова краєзнавча конференція. – Кам'янець-Поділ, 2012. – С. 171-179.

4. *Федоренко С.* До історії написання першого «Історико-статистичного опису Подільської єпархії» / С. Федоренко, Л. Частечко // Матеріали ІХ Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 1995. – С. 207-208.

січень

Колиска талантів подільської культури

*До 85-річчя з часу заснування Кам'янець-Подільського
коледжу культури і мистецтв*

Один із найстаріших закладів культури Поділля – Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв. За свою майже столітню історію навчальний заклад став справжньою кузнею талановитих, творчих молодих кадрів для культурно-мистецького життя Подільського краю, а роки проведені у його стінах, є одними з найяскравіших спогадів на все життя. Сьогодні коледж культури та мистецтв випускає висококваліфікованих, дипломованих фахівців у сфері хореографії, музичного мистецтва, режисури, бібліотечної справи, кіно-фото-відеосправи, декоративно-прикладного мистецтва, інструментального мистецтва. Серед випускників закладу є багато відомих особистостей, якими, по праву, може пишатись альма-матер.

Історія навчального закладу починає свій відлік з січня 1930 року, коли за рішенням окружного виконавчого комітету існуюча в м. Кам'янці-Подільському музпрофшкола була реорганізована у школу з підготовки спеціалістів для політосвітніх закладів та загальноосвітніх шкіл. В новоствореному закладі функціонувало три відділи – фортепіанний інструмент, інструментальний та педагогічний, на яких навчалось 60 студентів, працювало 5 викладачів. Очоловав заклад талановитий музикант, педагог, диригент Зденек Комінек.

У 1944 році школа відновила роботу як технікум політосвіти з відділами клубної і бібліотечної роботи з контингентом 240 чоловіків. У 1947 р. заклад було перейменовано в технікум підготовки культосвітніх працівників. Тоді ж відкрито заочний відділ. У післявоєнні роки в технікумі було організовано театральний гурток, створено агітбригаду та

концертні групи, які виступали з профорієнтаційною роботою в селах нашої області. Силами студентів та викладачів облаштовано кабінети політосвіти, бібліотекарів, баяністів, завідуючих клубами, а також кабінет культурно-освітньої роботи, започатковується щомісячне видання газети «Радянський студент», розпочинає просвітницьку роботу бібліотечний гурток. Кількість студентів зростає, сягнувши в кінці 1950-х рр. майже 400 осіб. У цей період навчальний заклад очолювали Михайло Фещук, (1944-1948 рр.), Анатолій Ткачук (1948-1950рр), Петро Легкобит (1950-1958 рр.).

У 1948 році технікуму виділили приміщення у Старому місті – двоповерховий будинок, зведений в кінці XIX ст. Сьогодні це головний корпус коледжу, будівля вважається пам'яткою архітектури Старого міста.

В 50-х роках випускники технікуму, крім Хмельницької області, направляються на роботу в культурно-освітні заклади Тернопільщини, Вінниччини, Житомирщини, Полтавщини та Харківщини, а група випускників-добровольців у 1956 р. взяла участь в освоєнні цілих земель в Північноказахстанській області.

У 1961 році Постановою Колегії Міністерства культури України від 14 березня технікум перейменовано в культурно-освітнє училище. В цей період на клубному відділенні відкриваються спеціалізації хорового співу, режисури, хореографії, народних та духових інструментів. Перша половина 60-х років відзначилась створенням предметно-циклових комісій та переходом на нові навчальні плани з 4-х річним терміном навчання. В 1961-1963 роках збудовані, окрім основного корпусу, ще два приміщення. В усіх трьох учбових корпусах було 52 класних кімнати, де проводились групові та індивідуальні заняття, актовий зал на 350 місць, оркестровий клас.

Наприкінці 70-х років в училищі навчалось 670 студентів, працювало 90 викладачів. В 1977 році введено в дію п'ятиповерховий гуртожиток на 220 місць.

Понад 20 років (1958–1979 рр.) навчальний заклад очолював досвідчений педагог Іван Юрчишин. В 1979-1994 рр. технікум очолює заслужений працівник культури України,

талановитий музикант Анатолій Обельчак, за його керівництва зросла професійна підготовка випускників, сформовано досвідчений педагогічний колектив, створена вагома матеріально-технічна база училища.

У 1990 році за наказом Міністерства культури України училище знову змінює свою назву і стає училищем культури. Тоді були відкриті нові спеціалізації – «Діловодство», «Декоративно-прикладне мистецтво» та «Кіно-фото-відеосправа».

Позитивні зміни відбулись під час керівництва закладом Євгенією Станішевською (1994-2004 рр.), заслуженим працівником культури України, відмінником освіти України. За її ініціативи відкрито нові спеціальності, розбудовано матеріально-технічну базу. У 1997 р. училище успішно пройшло акредитацію в повному обсязі за I рівнем вищого навчального закладу, а в 2000 році – акредитовано на право впровадження освітньої діяльності «Повна загальносередня освіта». Того ж року в рамках реалізації обласної цільової програми «Кадри» у навчальному закладі організовано підготовку фахівців галузі у навчально-консультаційних пунктах, зокрема Хмельницькому, Старокостянтинівському, Деражнянському, Шепетівському, Чемеровецькому, Славутському та Волочиському районах.

У 1999 році придбана нова комп'ютерна техніка забезпечила новий модемний зв'язок з базами даних інформаційних установ області.

У 2003 році на базі училища розпочав роботу навчально-консультаційний пункт Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв за спеціальностями «Документознавство та інформаційна діяльність», «Хореографія» та «Театральне мистецтво».

З 2004 року заклад очолює його випускник – відмінник освіти України Руслан Нелюбов. Енергійний, ініціативний, наполегливий керівник вивів училище в ряд найкращих навчальних закладів культурно-мистецької галузі України.

У 2005 році відкрито музей історії коледжу – потужний інформаційний центр, в експозиціях якого представлені архівні матеріали та документальні джерела про створення, становлення та періоди розвитку навчального закладу, його керівників, перших викладачів, викладачів – ветеранів Великої Вітчизняної

війни, історію молодіжних організацій і рухів. На фотографіях стендів музею – історія трьох поколінь викладачів і більше восьми тисяч випускників, які працюють у культурно-мистецьких закладах України.

У 2009 році за наказом Міністерства культури України училище змінило свою назву на коледж культури і мистецтв.

Сьогодні коледж культури і мистецтв – сучасний навчальний заклад з 3-ма навчальними корпусами, з комп'ютерними кабінетами, лабораторіями та виставковою залою, а також гуртожитком, спортивною залою, бібліотекою з майже 30-ма тисячами примірників навчальної літератури, нотних видань, довідників, словників, енциклопедій, художньої літератури. Заклад здійснює підготовку молодших спеціалістів за спеціальностями: «Народна художня творчість», «Бібліотечна справа», «Діловодство», «Хореографія», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Музичне мистецтво». Діють денна та заочна форми підготовки фахівців.

Олена Баворівська

Література

1. *Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв: історія та сучасність: бібліогр. вид./ уклад. В.О. Булаєнко [та ін.] – Кам'янець-Поділ.: Вид. Зволейко Д.Г., 2010. – 160с.: іл.*

2. *Овсієнко Д.О.* Навчальний процес в Кам'янець-Подільському коледжі культури і мистецтв в радянський та пострадянський період // Наукові записки: зб. праць молодих вчених та аспірантів ХГПА.. – Хмельницький, 2013. – Вип.2 – С. 111-120.

3. *Нелюбов Р.* Від студента до директора культури і мистецтв / бесіду з дир. Кам'янець-Поділ. коледжу культури і мистецтв вів Д.Романець // Фортеця. – 2013. – 27 черв. – С. 10.

4. *Марковська Н.* Був «Культпросвет» – став культурний всесвіт // Подолянин. – 2010. – 14 трав. – С. 7.

5. *Хазанович І.* Кам'янець-Подільському коледжу культури і мистецтв – 80 // Пульс. – 2010. – 8 лип. – С. 2.

1 січня

Від асистента до ректора

*До 65-річчя з дня народження
Миколи Єгоровича Скиби*

Скиба Микола Єгорович народився 1 січня 1950 року у с. Камінь Кролевецького району Сумської області у сім'ї вчителів.

У 1972 році закінчив Київський технологічний інститут легкої промисловості. Цього ж року вступив до аспірантури.

На початку 1970-х років розпочалася активна співпраця науково-педагогічних колективів Хмельницького технологічного інституту побутового обслуговування (ХТПО) та Київського технологічного інституту легкої промисловості (КТІЛП), зокрема, у сфері підготовки молодих науково-педагогічних кадрів. Однією з доленосних подій для випускника аспірантури 1975 р. при КТІЛП Скиби Миколи Єгоровича став його розподіл на роботу до Хмельницького вищого навчального закладу на посаду асистента кафедри машин і апаратів. Адже він тоді і подумати не міг, що доля благословить його у майбутньому стати найвищою посадовою особою у цьому виші.

Час утвердження Миколи Скиби як викладача збігся з періодом становлення кафедри машин і апаратів легкої промисловості як структурної одиниці інституту. Тому молодий спеціаліст із головою поринув у проблеми, пов'язані зі створенням матеріальної і лабораторної бази кафедри, розробкою навчальних курсів і навчально-методичного забезпечення, проведенням навчальних і виробничих практик, організацією дипломного проектування та випуску фахівців, впровадженням наукових досліджень.

Завдяки цілеспрямованій роботі науковців кафедри, а особливо Миколи Єгоровича, налагодилися та розширилися творчі наукові зв'язки кафедри з галузевим науково-дослідним

інститутом Міністерства побутового обслуговування населення України. Саме на цій ділянці він виявив себе здібним організатором наукових досліджень. Першим вагомим здобутком у науково-педагогічній діяльності М.Є. Скиби був захист у 1980 р. кандидатської дисертації, що стало потужним імпульсом для подальшої самоосвіти, активізації наукової і педагогічної роботи. У 1983 р. його обрали на посаду доцента кафедри машин і апаратів легкої промисловості, а в 1985 р. ВАК України присвоїв М. Є. Скибі вчене звання доцента.

Лідерські якості молодого вченого не залишили без уваги тодішнього ректора інституту професора Р.І. Сіліна. Саме тоді виникла проблема організації в інституті навчання іноземних студентів. У жовтні 1985 р. Миколу Єгоровича призначили деканом факультету по роботі з іноземними студентами. Це була дуже відповідальна і незнайома на той час ділянка роботи у виші, з якою очільник факультету впорався блискуче.

За умов розбудови незалежної держави життя диктувало необхідність здійснити докорінне реформування концептуальних, структурних і організаційних засад вищої освіти. Особливо вагомими були зусилля професора М.Є. Скиби в організації у 1996 р. гуманітарно-педагогічного факультету, створення якого, по суті, стало початком гуманітаризації вишу, а відтак і прагнення до можливої зміни статусу профільного університету на статус класичного. За всі роки існування закладу жоден факультет не розвивався так швидко, як гуманітарно-педагогічний. Створенням цього факультету університет серйозно заявив про себе в системі Академії педагогічних наук України, налагодив та розвиває з нею наукові зв'язки і сьогодні. Працюючи деканом факультету, Микола Єгорович продовжував системно підвищувати свій науково-педагогічний рівень. Результатом цього стало присвоєння йому у травні 1997 р. вченого звання професора. Відповідальним ставленням до професорських та адміністративних обов'язків, людяністю, доброзичливістю і скромністю він завоював щирі симпатії професорсько-викладацького складу та студентства.

У вересні 1999 р. професор Микола Скиба, обіймаючи посаду декана гуманітарно-педагогічного факультету, став ще й проректором із навчальної роботи і активно включився в роботу

з налагодження співпраці з провідними університетами України для вирішення комплексу непростих питань організації підготовки фахівців за напрямами гуманітарного профілю.

У 2001 р. закінчувалися повноваження на посаді ректора університету професора Р.І. Сіліна. Постало питання про вибори нового ректора. І студенти, і професорсько-викладацький склад бажали, щоб університет очолила людина, яка у складних умовах економічних та перебудовчих процесів була б гідним продовжувачем усіх добрих справ і традицій навчального закладу, змогла би внести новий імпульс у життя колективу та забезпечити подальший розвиток університету. Загальні збори трудового колективу університету абсолютною більшістю голосів обрали ректором Миколу Єгоровича Скибу.

Із цього часу розпочався новий етап у житті й діяльності Миколи Єгоровича. Він став керівником багатотисячного колективу студентів і співробітників, уже відомого в Україні та поза її межами, Технологічного університету Поділля. Під керівництвом Скиби М.Є. університет отримав у 2003 році статус державного, а у 2004 – національного. Завдяки досягненням, що призвели до цих здобутків, Миколу Єгоровича було обрано на другий термін перебування на посаді ректора.

М.Є. Скибі притаманне глибоке знання справи, висока культура в роботі, вміння масштабно мислити, за що він нагороджений знаками «Винахідник СРСР» (1985) та «Відмінник освіти України» (1994). За вагомі педагогічні, наукові й організаторські здобутки 1 жовтня 1999 р. отримав почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України». У 2002 р. був відзначений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України, у 2005 р. – знаком «За наукові досягнення» МОН України, а у 2008 році нагороджений Орденом України «За заслуги» III ступеня. Висока професійна підготовка, широкий науковий кругозір, багаторічна творча науково-дослідна робота сприяли присудженню Скибі М.Є. у 2014 році Державної премії України в галузі науки і техніки.

Микола Єгорович користується заслуженим авторитетом серед науково-педагогічної еліти Хмельниччини та України. Обраний головою Ради ректорів вищих навчальних закладів III-

IV рівня акредитації Хмельницької області, депутатом Хмельницької обласної ради п'ятого та шостого скликань, голова постійної комісії з питань освіти, науки, культури, молоді, спорту та туризму Хмельницької обласної ради. У 2007 році був занесений на обласну Дошку Пошани «Кращі люди Хмельниччини». У 2010 році став лауреатом Хмельницької обласної премії імені Миколи Дарманського в галузі освіти та науки у номінації «Кращий ректор вищого навчального закладу III-IV рівня акредитації».

Логічним наслідком багаторічних наукових пошуків в організації сучасних форм гуманітаризації освітньої діяльності вищих навчальних закладів є обрання його у 2010 р. членом-кореспондентом Національної академії педагогічних наук України. Під його керівництвом Хмельницький національний університет не лише активно розширює горизонти вітчизняної освіти і науки, а й наполегливо здобуває світове визнання, плідно працює у різних напрямках міжнародного співробітництва, бере активну участь у міжнародних проектах, конференціях. За останні роки вчений підготував понад 200 наукових праць, п'ять монографій, п'ять навчальних посібників, отримав сім авторських свідоцтв та 18 патентів на винаходи. За його участю виконано та впроваджено у виробництво 18 госпдоговірних і держбюджетних науково-дослідних тем.

Усі свої знання і досвід він сповна віддає благородній справі – формуванню і вихованню студентської молоді, як всебічно розвинених особистостей, висококваліфікованих фахівців, покликаних працювати на благо Української суверенної демократичної європейської держави.

В той же час юнацький романтизм, палка любов до футболу, туризму та риболовлі притаманні М.Є. Скибі і донині.

Михайло Войнаренко

Праці М.Є. Скиби

1. *Експлуатація, обслуговування та ремонт машин:* навч. посіб. / М.Є. Скиба, В.І. Ішук. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – 209 с.: табл., мал.

2. Методика розрахунку механізмів з гідравлічним приводом машин легкої промисловості. – Хмельницький: ТУП, 1998. – 127 с.

3. *Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти* / М.Є. Скиба, С.Г. Костогриз, Г.В. Красильникова. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 220 с.: табл..

4. *Теорія і практика професійно-орієнтаційної роботи з молоддю: навч. посіб.* / М.Є. Скиба, О.М. Коханко. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – 324 с.

Про М.Є. Скибу

1. *Завальнюк О.М.* Микола Скиба: людина, вчений, ректор / О.М. Завальнюк, О.П. Григоренко. – Кам'янець-Поділ.: Аксіома, 2009. – 20 с.

2. *Микола Єгорович Скиба: до 30-річчя наук. та пед. діяльності: біобібліогр. покажч.* / уклад.: О.М. Бичко, Т.М. Горобець, В.М. Петрицька. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – 39 с.

3. *Скиба Микола Єгорович – ректор Хмельницького національного університету: літопис творчих звершень.* – Хмельницький: Тріада-М, 2009.

4. *Скиба М.Є.* Хмельницький національний університет за багатьма показниками найкращий в Україні / бесіду з ректором ХНУ вів І. Федоров // Хмельниччина. – 2008. – 19 груд. – С. 1–2.

5. *Маринич Н.* Ректору є про що сказати... // Поділ. вісті. – 2006. – 11 трав. – С.2.

12 січня

Трагічна доля і загублене життя

*До 130-річчя з дня народження
Павла Григоровича Клепатського*

Ім'я Павла Григоровича Клепатського мало відоме широкому колу шанувальників вітчизняної історії. Проте, це була непересічна творча особистість, людина високої ерудиції і найрізноманітніших наукових та громадських інтересів.

Народився Павло Григорович Клепатський (Клепацький) 12 січня 1885 року у с. Пугачівка, що на Київщині в родині сільського священика. Закінчив Богуславське духовне училище, Київську духовну семінарію. 20-річним юнаком вступив на історико-філологічний факультет Новоросійського університету. Шлях у велику науку допоміг йому обрати професор І.О.Линниченко. Під його керівництвом П.Г.Клепатський розпочав дослідження такої непростой проблематики, як історія Київської землі другої половини XIV – XVI ст. Робота молодого дослідника була помічена колегами. Її було висунуто на здобуття Золотої медалі історико-філологічного факультету Імператорського Новоросійського університету в Одесі. Там же вона вийшла окремим виданням. Важливо, що ця праця не втратила свого наукового та пізнавального значення і в наші дні.

Революційні події 1917 року, політична нестабільність змусили П.Г.Клепатського залишити роботу в університеті. Певний час він читає курс лекцій для вчителів в Одесі, а 1919 р. переїздить до Кам'янця-Подільського, де у новоствореному університеті обіймає посаду приват-доцента. У травні 1922 р. його обирають ректором інституту народної освіти (спадкоємця К-ПДУУ). То був надзвичайно плідний і насичений період творчості вченого. У місцевих видавництвах з'являються його праці, присвячені дослідженню творчої спадщини Є.Гребінки, Г.Сковороди, П.Гулака-Артемівського. У 1921 році був опублікований, підготовлений ним курс лекцій з джерелознавства історії України. Чимало наукових статей, оглядів та заміток

надрукував Павло Григорович і в «Записках» Кам'янець-Подільського університету.

На посаді ректора П. Клепатський дбав про зміцнення матеріально-технічної бази ІНО, вживав заходів щодо зміцнення штату викладачів, значну увагу приділяв роботі зі студентами.

Багато особистих зусиль доклав П.Г.Клепатський для налагодження пам'яткоохоронної роботи на Поділлі. З його ініціативи проводились певні заходи по обстеженню найбільш цінних історико-культурних об'єктів, визначенню конкретних форм їх охорони та збереження. Встановлення Радянської влади на Поділлі сприяло проведенню реорганізації системи вищої освіти, відкрило широкі можливості для підготовки фахівців з числа найбільш вразливих верств населення. Водночас своїм негативним наслідком воно мало здійснення репресивних заходів проти професорсько-викладацького складу, який працював в умовах панування Директорії.

Наприкінці 1922 року П.Г. Клепатського було заарештовано кам'янець-подільським відділом Надзвичайної Комісії (НК). Щоправда, через півтора місяці його випустили і він переїздить до Києва. Та роботи тут для П.Г.Клепатського не знайшлося, що й змусило його податися до Полтави, де він був зарахований викладачем історії інституту соціального виховання (пізніше – інститут народної освіти). У Полтаві П.Г.Клепатський завершив підготовку дисертації на ступінь доктора української історії. Присвячена історії Диканського маєтку Кочубеїв другої половини XVII – першої третини XIX ст.. Ця праця своєрідно підсумовує багаторічну роботу вченого над документами Диканського архіву князів Кочубеїв.

Наприкінці 20-х рр. по всій Україні розгорнулись масові арешти наукової та творчої інтелігенції, що були пов'язані з надуманою «справою» так званої «Спілки визволення України». Не обминули вони і Полтаву. В 1931 р. професора П.Г.Клепатського було заарештовано. Проте, після тривалого ув'язнення, звільнено. Однак, на роботі в інституті на нього вже не чекали, познайомивши з наказом від 24 вересня 1931 р. про його звільнення. Невдовзі професор П.Г.Клепатський опинився у Мелітополі, де його зарахували викладачем місцевого педагогічного інституту. Та вируючі політичні пристрасті

досягли і цього провінціального містечка. 11 серпня 1934 року у місцевій газеті «Радянський степ» з'являється стаття якогось А.Горби з промовистою назвою: «Про націоналіста Клепатського і притуплення класової пильності в Мелітопольському педінституті соцвиху». Цю статтю розбирав навіть місцевий комітет КП(б)У і професору прийшлося шукати кращої долі: спочатку це був Татаро-Башкирський держпедінститут (Оренбург), потім через репресії він переїздить в Махачкалу і влаштовується до Дагестанського педінституту, потім повернувся в Оренбург, однак не знайшов роботи і змушений був перебраться до міста Соль-Ілецк, де він з великими труднощами влаштувався на роботу в середню школу.

Не знав П. Г. Клепатський, шукаючи порятунку у постійних переїздах, що ще 9 травня 1936 р. було підписано ордер на його арешт. Мотивуючи цей захід, оперуповноважений другого відділу Дніпропетровського управління НКВС Назаренко вказував, що він «є одним із керівників контрреволюційної, повстанської організації, яка готувала кадри для боротьби з Радвладою, з метою відторгнення України від СРСР і створення Незалежної Української республіки».

Заарештованого було переправлено до Дніпропетровська. Тут, після закінчення допитів, 3 липня 1936 р. йому пред'явили «звинувачений висновок» в якому, між іншим, зазначалося: «Особливим відділом УНКВС в січні-березні ц.р. в Мелітопольському районі розкрита і ліквідована німецько-українська контрреволюційна організація, яка проводила вербування контрреволюційних кадрів та підготовку їх до збройного повстання проти Радянської влади на випадок війни. В процесі попереднього судового слідства у справі ліквідованої контрреволюційної організації виявлена організаторська роль також Клепатського Павла Григоровича, колишнього професора історії у Мелітопольському педінституті». Слідством було встановлено, що професор П.Г.Клепатський «у своїй педагогічній діяльності навіював студентам троцькістські погляди і контрреволюційні ідеї».

Павло Григорович винним себе не визнав і звернувся з касаційною скаргою до вищих судових інстанцій. Розглянувши справу П.Г. Клепатського, Верховний суд 28 березня 1937 р.

виявив, що вирок, у цій справі винесений з грубим порушенням законності. Справу було направлено на новий розгляд. І знову закрутився маховик слідства. Задовольнившись свідченням окремих осіб, спецколегія Дніпропетровського обласного суду на своєму засіданні у квітні 1938 р. винесла новий вирок П.Г. Клепатському – на цей раз вже 7 років таборів. Найвищий суд вирішив частково задовольнити нову касаційну скаргу, встановивши міру покарання – 5 років ув'язнення у віддалених таборах країни... Так і загубилося життя видатного історика України, який чимало зробив для дослідження історії Поділля доби феодалізму.

Юрій Блажевич

Про П.Г. Клепатського

1. *Завальнюк О.М.* Клепатський Павло Григорович – ректор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарницький. – Кам'янець-Поділ.: Аксіома, 2008. – 26 с.

2. *Мельник Е.* Реабілітований історією: П.Г. Клепатський – професор Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту // Край Кам'янецький. – 1996. – 2 лип.

3. *Нестеренко В.* Їх імена – в історії науки Кам'янця // Кам'янець-Поділ. вісн. – 1995. – 23 верес.

«Най знають, що українці не лише хлібороби»

До 100-річчя з дня народження

Лео Мола (Леоніда Григоровича Молодожанина)

Леонід Молодожанин із Полонного народився 15 січня 1915 року в родині гончарів. Сім'я була небагата, і тому, коли малому сповнився рік, вони подалися на заробітки до Сибіру.

Згодом перебралися до Нальчика. З дитинства у Леоніда виявилися здібності до малювання, та ще й батько навчив хлопця працювати з глиною. Отож не дивно, що юнак вибрав професію скульптора та у 1936 році вступив до Ленінградської академії мистецтв.

Ще студентом, в 1940 році, Леонід створив перші свої роботи – погруддя композиторів Чайковського та Бородіна для консерваторії у місті над Невою. Дипломною роботою стала скульптурна композиція «Вівчарі» з погруддям кабардинського поета Панчева, яку наприкінці 1941 року мали відлити у бронзі в Нальчику. Але цьому завадила війна.

Опинившись на окупованій території, Леонід як остарбайтер потрапив до Австрії, а згодом у Німеччину. Там молодий хлопець працював за фахом та, виявивши високий рівень майстерності, отримав ліцензію на право працювати самостійно та студіювати у Берлінській академії мистецтв. У Німеччині Леонід зустрів свою майбутню дружину Маргарет, з котрою по закінченні війни переїхав на її батьківщину – в Голландію.

Тут він організує свою керамічно-гончарну майстерню і довершує мистецьку освіту в академії в Гаазі. У 1947 році Молодожанин вже під псевдонімом Лео Мол відкрив свою першу персональну виставку скульптури.

У 1948 році молодий скульптор прибуває до Канади, оселяється у Вінніпезі – «столиці української діаспори». Саме там він і здобув світове визнання, став академіком Королівської академії мистецтв, почесним доктором трьох університетів.

Лео Мол за 60 років життя у Канаді став автором багатьох пам'ятників, зокрема британській королеві Єлизаветі II у Торонто, прем'єр-міністру Канади Дж. Діфенбейкерові в Оттаві, 34-му президентові США Д.Ейзенхауєру у Вашингтоні та інших. Багато робіт виконав майстер для храмів – понад 80 вітражів, близько 100 скульптурних портретів. Серед доробку митця також погруддя трьох понтифіків, які зберігаються у ватиканському музеї.

Але найбільше Лео прославився українською тематикою – чотирма пам'ятниками Тарасові Шевченку у Вашингтоні (США), Буенос-Айресі (Аргентина), Прудентополісі (Бразилія)

та Санкт-Петербурзі (Росія), п'ятьма пам'ятниками київському князю Володимирі Великому, пам'ятником Шептицькому у Філадельфії.

Ще один пам'ятник Шевченкові, в Івано-Франківську, встановили вже після смерті нашого земляка – у 2011 році. Його він створив незадовго до смерті в 2009 році, але так сталося, що Шевченко тривалий час просто простояв у німецькій майстерні скульптора.

Леонід Молодожанин із гордістю згадував свою малу батьківщину – Полонне. «Працював я у Ватикані над скульптурним портретом Папи Івана Павла II, – писав Лео на сторінках американського журналу «Терем» в 1992 році. – Якось Папа мене запитує: «Звідки ви родом?» Як завжди, я кажу – з Полонного, що в Україні. Велів Папа своєму секретареві принести найдокладніший атлас світу, щоб знайти те місто на карті. А в мене в душі так приємно, що сам Папа Римський (!) шукає маленьке Полонне, а значить, буде знати про існування такого міста».

4 липня 2009 року його серце зупинилося. Лео Мола поховали в Канаді, у Вінніпезі, де є парк скульптур нашого видатного земляка.

Сергій Єсюнін

Про Л.Г. Молодожанина

1. *Козельський Я.* Штрихи до творчого портрета Лео Мола (Леоніда Молодожанина), уродженця з Болохівської землі, митця світових шедеврів, саду скульптур у Вінніпезі (Канада) // Болохівщина: осягнення історії: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. – Хмельницький, 2009. – Ч.2. – С.111-119.

2. *Слободянюк П.Я.* Леонід Молодожанин – Лео Мол: життєвий і творчий шлях генія // Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 302-306.

3. *Степовик Д.* Скульптор Лео Мол: життя і творчість. – К.: Мистецтво, 1995. – 224 с.: іл.

4. *Корніюк В.* Лео Мол – скульптор від Бога // Пульс. – 2014. – 27 черв. – С. 3: фото.

5. *Єсюнін С.* Лео Мол – видатний скульптор з Полонного // Є Поділля. – 2010. – 28 січ. – С. 5.

6. *Молодожанін Л.* Мені перепало і від своїх і від чужих... / розмову вела Н. Базів // Уряд. кур'єр. – 2001. – 14 квіт. – С. 8-9.

3 подільського кореня

*До 105-ї річниці з дня народження
Хаскеля (Хоскеля) Мойсейовича Сандлера*

18 лютого виповнюється 105 років з дня народження Хаскеля (за іншим правописом Хоскеля) Мойсейовича Сандлера (1910-1983), художника-живописця, графіка, члена Спілки художників СРСР з 1957 року. Народився він в місті Проскурові. Під час єврейського погрому 1919 року його батьки загинули і сирота виховувався у дитячих будинках Проскурова та Харкова. Фахову освіту здобув у Київському художньому училищі. Задля заробітку працював над оформленням книг, святкових демонстрацій, а вільний час віддавав живопису. Ще будучи студентом, брав участь у художніх виставках. Згодом мешкав у Москві. 1935 року, за путівкою ЦК ВЛКСМ, приїхав до Комсомольська-на-Амурі, щоб створити мистецький літопис молодого міста. Цей період його біографії характеризується високою творчою активністю, адже його роботи експонувалися на багатьох всесоюзних та регіональних виставках, де особливе місце посідали малюнки пером на тему життя та побуту нанайців.

Повернувшись до Москви в кінці 1930-х років, митець вдосконалює освіту в інституті підвищення кваліфікації художників (згодом відділення підвищення кваліфікації художників при Ізоінституті). Серед його вчителів були відомі живописці та педагоги: В.М.Бакшеєв, Б.В.Іогансон та

Н.М.Чернишов. Х.Сандлер – учасник Другої світової війни. Будучи командиром взводу, пройшов шлях від Кишинева до Берліна. За бойові заслуги нагороджений орденом Червоної Зірки та численними медалями.

У 1945-1946 роках був головним художником виставки «Від Сталінграда до Берліна». З 1949 року – працював на живописно-творчому комбінаті художніх робіт (м. Хімки Московської обл.).

За ініціативою Хоскеля Сандлера та його дружини 1966 року в місті Комсомольськ-на-Амурі створено музей образотворчого мистецтва. Частиною його колекції стали численні твори самого художника.

Понад 40 полотен та графічних аркушів митець подарував і рідному місту, відвідавши Хмельницький 1975 року. Тепер ці твори зберігаються у фондах обласних музеїв – краєзнавчого і художнього.

Колекція останнього складає 23 полотна, які постійно виставляються у тематичних і персональних експозиціях. Переважно це портрети, натюрморти, пейзажі. Митець вважав Росію набутою Батьківщиною. Тому більшість пейзажних мотивів пов'язані з нею – «Сенежське озеро. Надвечір'я», «Березень», «Чайки», «Підмосков'я». Діапазон настрою цих полотен – від відчуття величі неозорих обширів до камерної сповідальності затишних куточків («Місток», «Маки»). Його натюрморти вирізняються незвичним ракурсом, елегантною композицією, чіткі обриси їх надають відчутної вагомості простим речам («Натюрморт з раками», «Натюрморт з горіхами»). Глибоко інтимна за характером «мертва натура» Х.Сандлера є своєрідним віддзеркаленням духовного світу його особистості. У портретному жанрі митець надає перевагу живописній палітрі, за допомогою якої розкриває характер персонажу («Мати», «Дівчинка-нанайка»).

Всі твори художника наділені особливим внутрішнім ладом, в них проглядає закоханість автора у життя та поетичне сприйняття світу.

Олена Соляр

Про Х.М. Сандлера

*Гостинна Д. Повернення Хоскеля Сандлера // Поділ.
вісті. – 2003. – 6 груд.*

21 лютого

Маестро хору

*До 90-річчя від дня народження
Бориса Романовича Ліпмана*

Борис Ліпман – один з найстаріших і досить відомих діячів хорової культури на Поділлі народився 21 лютого 1925 р. у Кам'янці-Подільському в сім'ї службовців. Музичну освіту здобував у Кам'янець-Подільській дитячій музичній школі, у Київському музичному училищі ім. Р. Глієра, в Кишинівській консерваторії ім. Г. Музическу.

Протягом 50 років керував народною хоровою капелою Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка. Колектив під його орудою багато років гідно репрезентував хорову культуру Поділля не тільки в Україні, але й за її межами.

Капела не раз демонструвала високий рівень хорового виконавства у Київському Національному театрі опери і балету ім. Т. Шевченка, в залі Київської Національної музичної академії ім. П. Чайковського. За ці 50 років нею виконано понад 250 хорових творів вітчизняної і зарубіжної класики та сучасних композиторів.

Хорова капела університету багаторазово завойовувала звання лауреата всеукраїнських фестивалів вишів і нагороджена багатьма дипломами, грамотами Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури і мистецтв України.

Б. Ліпман був ініціатором утворення музично-педагогічного факультету, на якому працював завідувачем кафедри музики (1968-1973 рр.).

Борис Романович – автор власних творів для хору і солоспівів, які друкувалися у багатьох виданнях і виконувалися на місцевому й республіканському телебаченні. Його твори є в репертуарі багатьох хорових колективів та індивідуальних виконавців. У творчому доробку Б. Ліпмана є багато обробок та перекладів для хору народних пісень і авторських творів для різних складів колективів.

Борис Ліпман був доцентом університету, прекрасним концертмейстером-імпровізатором. Нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни, одинадцятьма медалями.

Микола Кульбовський

Про Б.Р. Ліпмана

1. *Каньоса П.С.* Борис Романович Ліпман // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Поділ., 2003. – Т. 1. – С. 293-296.

2. *Кропивницький В.* Ліпман Борис Романович / Музично-пісенна творчість митців Хмельниччини. – Хмельницький, 1997. – С.144-156.

3. *Ліпман Борис* // Ярова М. Музична освіта і митці Поділля: минуле і сучасне. – Кам'янець-Поділ., 2012. – С. 208.

4. *Гавришук А.* Його долею стала пісня: (до 75-річчя від дня народження Бориса Ліпмана // Подолянин. – 2000. – 18 лют.

Український Песталоцці, просвітянин та будівничий «вільної воскреслої держави»

*До 125-річчя з дня народження
Аркадія Петровича Животка*

Донедавна для читачів материкової України, за винятком хіба що вузького кола науковців, ім'я Аркадія Животка залишалося невідомим. «Тихий, скромний, але невтомний трудівник, ідеаліст і патріот, людина дуже душевна і симпатична», – так характеризував цього діяча секретар Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені Григорій Комаринський. Може б і залишилося непоміченим в українській історії ім'я Аркадія Животка з відходом у небуття його покоління, якому волею долі випало пережити стільки болю, стільки випробувань і нереалізованих надій і яке «марило про волю, йшло її здобувати, але впало на шляху».

Животко Аркадій Петрович (криптоніми та псевдоніми: Ж-ко А.; Пухальський А.; Пуховський А.; Хо) народився 1(13) березня 1890 р. в с. Пухове Острогозького повіту Воронізької губ. (тепер – Воронежської обл. Російської Федерації).

У 1917 р. закінчив Санкт-Петербурзький психоневрологічний інститут.

Влітку 1918 р. приїхав до Кам'янця-Подільського, де вчителював. Був відповідальним секретарем газети «Життя Поділля» (органу Подільської «Просвіти»), членом Ради Подільської «Просвіти». Він один із організаторів Товариства дошкільного виховання імені Песталоцці у Кам'янці-Подільському. Завідувач відділу дошкільного виховання Подільської губернської народної управи (1919-1920 рр.). Разом із урядовцями Міністерства освіти брав участь у реформуванні притулків.

1923 р. виїхав до Чехословаччини. Працював в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова на

посаді доцента, керував архівом українського громадського комітету у Чехословаччині. З 1945 р. жив у Німеччині. Помер 12 червня 1948 р в м. Ашаффенбург.

Дослідник науково-педагогічної діяльності Аркадія Животка Ю.Калічак позиціонує його як «одного із фундаторів національного дошкільного виховання», що не є перебільшенням і безперечно його ім'я можна ставити поряд із іменем С.Русової та інших освітян, які сприяли становленню системи дошкільного виховання в Україні на початку ХХ століття. С.Русова уважно стежила за кожною наступною публікацією свого молодого колеги на педагогічні теми, часто відгукуючись на них своїми рецензіями. С.Русова порівнювала українського вченого з Й. Песталоцці, вважаючи А.Животка відомим педагогом, що «всією широкою любов'ю до дітей нагадує великого швейцарського педагога».

У статті А.Животка «Просвіта і діти» наголошується на тому, що «любов до рідного краю мусить бути вихована в серці, в душі кожного українця, і не лише дорослого. Цей шлях нам указаний самим життям. І це – шлях виховання дитини».

Тісно співпрацюючи з міністром освіти уряду УНР першим ректором Кам'янець-Подільського університету Іваном Огієнком, він оперативно розробляє методики й програми з українознавчих предметів, що повсюдно впроваджувалися тоді в навчальний процес. Його ґрунтовні статті «Фактори дошкільного виховання» та «До справ керування дитячими садками», опубліковані на сторінках «Освіти», були покладені в основу резолюцій педагогічних з'їздів, які проводилися в Кам'янець-Подільському під егідою Міністерства освіти. Пристрасне слово публіциста і патріота доходило до сердець різних читачів, не лише освітян і спонукало їх діяти: «Систематичне віками знищення рідної культури, чуття державності свого народу, недбалості до своєї мови і звикле рабство під чужою культурою, а також ті нездорові умови родинного життя... – все це викликає необхідність для воскреслої держави виховання нових, вільних громадян, сильних почуттям і міццю духу». Чи не про таку воскреслу державу і про таких вільних громадян палко говорив у своєму виступі від імені селянсько-робітничого клубу Аркадій Животко

під час зустрічі кам'янчан з Головою Директорії УНР Симоном Петлюрою 11 червня 1919 року. Через багато літ, будучи вже далеко від Батьківщини і зберігаючи найкращі спогади про спілкування з Симоном Петлюрою і як державником, і як журналістом, Животко напише сповнену теплоти і смутку ґрунтовну статтю «С. Петлюра – журналіст».

Варто зазначити, що наукова та педагогічна спадщина Аркадія Животка є актуальною і на сучасному етапі розвитку української національної школи загалом та системи дошкільного виховання зокрема.

Будучи за своєю вдачею ідеалістом і патріотом, Аркадій Животко кидався до кожної праці, де потрібно було рук і де не вистачало людей. Все ж культурна ділянка була його доменею: позашкільна освіта, дошкільне виховання, педагогіка – в теорії і практиці – ось праці, яким він віддавався в молодшому віці... Але його «Історія української преси» буде ще довгий час єдиною основною працею на цю тему. До написання цього дослідження автор ішов десятиліттями, по крупинці збираючи в різноманітних архівах, зі сторінок сотень, тисяч книжок, газет і журналів, що виходили друком у різний час і в різних місцях, найсуттєвіші дані щодо історії й сьогодення української журналістики. Публікуючи у формі різноманітних статей результати своїх наукових пошуків, про що йшлося вище, він весь час мріяв про окремі книжкові видання з історії української преси.

«Історія української преси» побачила світ 1946 року в Регенсбурзі. Надрукована ця книга скромно – циклостилем (по-нинішньому – своєрідний ксероксний відбиток машинописного варіанта). На обкладинці видання зазначено: «Аркадій Животко, лектор Українського Технічно-Господарського Інституту. Історія української преси. Регенсбург, 1946». Власне, це був своєрідний підручник з відповідного курсу, який вів Аркадій Животко в цьому інституті. До українського читача це фундаментальне дослідження повернулося з великим запізненням – воно побачило світ 1999 року заходами видавництва «Наша культура і наука» з грифом Міністерства освіти України як навчальний посібник для студентів факультетів журналістики вищих закладів освіти. Навіть якби

цей автор нічого не залишив по собі, крім «Історії української преси», його життя можна було б розцінювати як подвиг, зважаючи на умови, в яких писалася ця книга, її наукову цінність, масштаби та повноту висвітлення матеріалу.

Аркадій Животко був не лише вченим, викладачем, а й громадсько-політичним діячем, педагогом і публіцистом, творча і наукова спадщина якого засвідчує про великий, але нереалізований через суспільно-політичні обставини талант. Талант, який він щиро й сповна прагнув використати заради української справи.

Віталій Міхалевський

Про А.П. Животка

1. *Коваль В.* Аркадій Животко: Кам'янецькі сторінки біографії // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2007. – Т. 10. – С. 40-50.

2. *Коваль В.В.* Кам'янець-Подільське товариство дошкільного виховання ім. Песталоцці (за матеріалами період. видань 1919 р.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2002. – Т. 2. – С. 141-146.

3. *Кришук Б.* Діяльність просвітянина Аркадія Животка у контексті становлення системи дошкільного виховання на Поділлі в 1918-1920рр. // Подільська еміграція в контексті європейської та світової літератури: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2011. – 320 с.

4. *Трачук Т.* Період гартування характеру і волі: (А. Животко у 1918-1919 рр.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка: філол. науки. – Кам'янець-Поділ., 2010. – Вип. 23. – С. 265-271.

Лінія і штрих Валерія Жаворонкова

До 75-річчя з дня народження

Графік, живописець і педагог Валерій Павлович Жаворонков народився 13 березня 1940 року в с. Мукша-Боришковецька (нині с. Кам'янка Кам'янець-Подільського району) в сім'ї простих селян. Спочатку відвідував школу у рідному селі, а 1957 року здобув середню освіту в Кам'янці-Подільському. Опісля навчався у Вижницькому (Чернівецька область) училищі прикладного мистецтва на відділі художнього килимарства, де його викладачем був талановитий художник-педагог Яків Очеретько.

Здобувши освіту 1962 року, В.Жаворонков пропрацював п'ять років учителем малювання і креслення середніх шкіл № 1 і № 2 у Вижниці. В цей же час він заочно навчався в Українському поліграфічному інституті імені Івана Федорова у Львові (нині Українська академія друкарства), де його педагогами з фаху були графік Валентин Бунов та живописець Ростислав Сильвестров. За рік до закінчення інституту (1968 р.) почав працювати викладачем рисунку і живопису Вижницького училища прикладного мистецтва (нині Вижницький коледж ужиткового мистецтва імені Василя Шкрібляка). Пізніше обіймав посаду заступника директора цього навчального закладу, а 1981 року – директора. Нині В.Жаворонков працює заступником декана факультету образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Мальовниче передгірне містечко Вижниця на березі бурхливого Черемошу завжди збуджувало творчу уяву митця. Саме у Вижниці відбулося становлення та творчий розквіт багатогранного таланту Валерія Жаворонкова, його професійне та кар'єрне зростання. Свого часу митець розробив герб міста та герб і прапор Вижницького району. А 2012 року Валерій

Павлович подарував місту близько 30 авторських робіт, які сьогодні експонуються у виставковому залі Будинку художника міста, яке стало йому рідним.

В.Жаворонков має гарну сім'ю: дружину, доньку та сина, які перейняли від батька мистецький талант та вміння наполегливо працювати. Зокрема, його донька Вікторія Дутка-Жаворонкова є кандидатом мистецтвознавства, членом Національної спілки художників України.

Творчість Валерія Павловича зосереджена в галузі станкової графіки та малярства, де художник надає перевагу пейзажу. Початком його мистецької активності можна вважати 1967 рік, коли він вперше оприлюднив твори на обласних, республіканських і Всесоюзних виставках. 1967 року Жаворонкова нагороджено бронзовою медаллю лауреата Всеукраїнського конкурсу самодіяльного мистецтва, а 1980 року твори художника були представлені в Бельцах, Кишиневі, Рязані та Сучаві.

Митець є активним учасником міжнародних виставок, зокрема, за кордоном відбулось кілька персональних: Прага (1990 р.), Польща (2008 р.) та дві в м. Чернівці (1970, 1998 рр.). Графічні твори Валерія Жаворонкова зберігаються у Чернівецькому, Луганському, Хмельницькому обласних художніх музеях, а також у приватних колекціях.

В колекції Хмельницького обласного художнього музею є два живописних («Зима» 1986 р., «Літо. Після грози» 1986 р.) та шість графічних творів В.Жаворонкова, серед яких найвідомішою є ліногравюра «Гомін Карпат» 1971 року.

Творчу працю Валерія Павловича, члена Національної спілки художників України (1971 р.), члена Спілки дизайнерів України (2000 р.), гідно поціновано. Зокрема, 2006 року йому присвоєно звання «Заслужений працівник культури України» – за вагомий особистий внесок у розвиток національної культури і мистецтва, вагомі творчі здобутки і високий професіоналізм.

Ріта Лучкова

Про В.П. Жаворонкова

1. *Гужва О.Ф.* Жаворонков Валерій Павлович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2009. – Т. 9. – С. 486.
2. *Козубовський Д.* Джерело творчості // Образотворче мистецтво. – 1999. – № 1-2. – С. 39.

Гідна донька своїх батьків

*До 90-річчя з дня народження
Оксани Михайлівни Ашер*

Майбутній літературознавець, перекладач і поетеса побачила світ 20 березня 1925 року в Кам'янці-Подільському, де її батько Михайло Опанасович Драй-Хмара працював приват-доцентом, а мама – художниця, в молоді роки віршувала. У кам'янецькій пресі підписувалась прізвищем Ніна Хмара. Того ж року родина переїхала до Києва.

З семирічного віку навчалась у музичній школі при Київській консерваторії. 1934 року перші дитячі вірші Оксани опублікував журнал «Жовтень». Через два роки після репресії батька, у червні 1937 року, малу Оксану разом з мамою вислали з Києва у м.Белебей (Башкирія), але наступного літа тітка забрала дівчинку назад до Києва. А через рік, після смерті у сталінських таборах Михайла Драй-Хмари, дозволили і матері повернутися до Києва.

Оксанка упродовж 1938–1941 рр. навчалась у Київській середній школі № 105. Після повернення матері жити не було де, житло влада конфіскувала. Мамі з дочкою надав притулок музикознавець Микола Грінченко (на той час працював науковим співробітником Інституту українського фольклору АН

УРСР). Він разом з М.Драй-Хмарою до 1925 р. працював в Кам'янець-Подільському ІНО.

В роки війни, не маючи свого помешкання, мати разом з Оксаною добираються на Волинь, а звідти – до Праги. Упродовж 1942–1945 рр. Оксана навчається в консерваторії при Карловому університеті. По закінченні навчання разом із мамою виїхала до Німеччини, згодом до Бельгії, і лише 1951 року мама і дочка емігрують до США. Протягом 1952–55 рр. була магістром слов'янського відділу Колумбійського університету (Нью-Йорк), де здобула ступінь магістра за працю «Михайло Драй-Хмара: український поет в Радянському Союзі», упродовж 1964–1967 рр. Оксана Ашер навчається в аспірантурі університету Сорбонна в Парижі. Викладала російську мову та літературу, працювала професором Лонг-Айлендського університету (1970–72), Політехнічного інституту (1972–74, обидва – Нью-Йорк). Письменниця проживає в Нью-Йорку, вона одружена з адвокатом Ашером.

Якось в матеріалі з Вікіпедії (вільної енциклопедії) прочитав рядок анонімного скептика про О.М.Ашер: «А де «zasлужені» праці і внесок у розвиток «науки» (хоча б вітчизняної...)». Я б такого скептика запитав: скільки він знає мов, і чи захистився б у Сорбонні? О.Ашер вільно володіє французькою, німецькою, англійською, російською мовами. І не забуває рідну українську в чужомовному середовищі. А заслуга Оксани Ашер перед українською культурою і наукою полягає в тому, що вона разом із матір'ю, як могла, берегла батьків архів, аби вже на зорі незалежності України передати той дорогоцінний спадок Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Про цю історію, зокрема, розповів академік М.Г. Жулинський у статті «Шлях із неволі, з небуття» (Київ. – 2003. – № 1. – С. 122-133). Свої наукові студії в США і Франції Оксана Михайлівна проводила саме за батьковою спадщиною, написавши в Колумбійському університеті магістерську роботу, а ступінь доктора слов'янської філології захистила в Сорбонні (Франція) за працю «Михайло Драй-Хмара й українська неокласична школа». Так, її дослідження однотемні, але вагомі: «Драй-Хмара й українська неокласична школа». («Слово»: збірник літератури й мистецтва, Едмонтон, 1970); «Поезія

Михайла Драй-Хмари» («Нові дні», Торонто, 1974, ч.297); «Портрет Михайла Драй-Хмари» («Свобода», Нью-Йорк, 1975, 7-14 лютого). Упорядкувала зі своєю передмовою вірші репресованого батька «М.Драй-Хмара. Поезії» (Нью-Йорк, 1964, 295 с.).

Французькою мовою в Канаді вийшла монографія О.Ашер «Драй-Хмара і неокласична «школа» (Вінніпег-Нью-Йорк, 1975, 324 с.), редактором якої був Ярослав Рудницький. Відомий літературознавець Святослав Гординський схвально відгукнувся на працю Оксани Ашер («Сучасність», 1976, №1): «Авторка зуміла притягнути до своєї праці, як консультантів для перекладених поезій Драй-Хмари, трьох видатних французьких поетів: Шарля Вільдрака, Христіяна Бернара і Рене Шеналя. Треба ще згадати, що ця праця була видана в Канаді за допомогою Канадської гуманістичної ради дослідів в Оттаві, яка визнала загальнолюдську вартість цієї праці та потребу її видання, хоч авторка не є канадською громадянкою. Праця Оксани Ашер – солідне літературознавче дослідження, озброєне широкою бібліографією, що стосується самого поета, його доби й сучасників. І добре сталося, що цю працю випустило саме видавництво університетське, бо книжка дає добрий розклад матеріалу і зразок вичерпного його опрацювання. Зокрема, ця праця має всі шанси увійти в історію українсько-французьких літературних зв'язків і стати зав'язком інших подібного типу опрацювань». Як бачимо, внесок О.М.Ашер в українську філологічну науку вагомий і з точки зору порівняльного літературознавства.

Оксана Ашер власні вірші надрукувала в Україні під дівочим прізвищем, назвавши збірку «Промінь крізь хмари» (К.: Смолоскип, 2010, 96 с.). Перші її поетичні спроби припадають на п'ятилітній вік. Здібна дівчинка з дитинства виховувалась у шляхетній манері, відзначалася доброю, чіпкою пам'яттю. І цілком перейняла гени батька й матері. Найуживаніша тематика віршів Оксани Драй-Хмари – пейзажистика, в якій переважає не простий фотографізм, а чуттєва емоція, змодельована через систему образів, роздумів, породжених чуттям. Окремі вірші мають виразну натурфілософську семантику («Варіації», «Химерний ліс...»), інші відзначаються акварельністю («Етюд»).

У пейзажних віршах поетеса творить своєрідний ліричний календаріум, на відповідному тлі постають у слові ті чи інші почуття ліричної героїні, яка є повноправним репрезентантом авторського «Я». Справжнім творчим спомином Оксани Драй-Хмари є глибока осінь 1941 року, коли авторка мешкала в окупованому Києві (тоді написано 12 поезій), а також весна й літо 1942 року – також київське буття і виїзд на Волинь (10 поезій). Це все датовані твори. Інші вірші у збірці «празькі», датовані 1943-1944 роками (5 поезій). Отже, за хронологією й географією поезій можемо скласти й біографічні контури життя поетеси.

Детально зупинився на життєписі й творчій спадщині Оксани Ашер, бо про неї в Україні написано небагато. Письменниця і науковець популяризує в чужомовному середовищі українське слово, культуру, є її активним носієм, а отже заслуговує на добру згадку.

Віталій Мацько

Про О.М. Ашер

Гальченко С.А. Ашер Оксана Михайлівна // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. – С. 821.

Великий портретист

*До 210-ї річниці з дня народження
Яна (Івана)-Ксаверія Ксаверійовича Каневського*

Народився Ян-Ксаверій Ксаверійович Каневський в місті Красилові у сім'ї службовця місцевої економії. До 12 років він виховувався дома, а в 1817 році вступає до училища ордена тринітаріїв. Після закінчення стає вихованцем, а з часом

ад'юнктом рисунка Кременецького (Волинського) ліцею, в якому навчався у вчителя рисунку і малярства Йозефа Франца Пічмана. За характером творчості Каневський найближчий до свого вчителя, можливо, лише академічніший і холодніший за нього у змалюванні душевного стану людини.

У 1827 році він закінчує ліцей і на деякий час залишається служити в ньому молодшим вчителем рисунку. В цьому ж таки році його талант визнали і, за клопотанням Віленського університету, зарахували вільним учнем Імператорської Академії мистецтв в Санкт-Петербурзі. В Академії головним його наставником був знаменитий російський художник побуту, карикатурист, портретист, пейзажист Олександр Йосипович Орловський.

У 1833 році Ян Каневський написав декілька акварельних портретів, в тому числі, і портрет російського літератора, драматурга і критика, видавця журналу «Художня газета» Нестора Васильовича Кукольника.

Після закінчення Академії із званням «вільний художник», завдяки державній стипендії, отримав можливість продовжити освіту і удосконалити власну майстерність в Римській мистецькій Академії, куди він прибув в листопаді 1833 року, до цього відвідавши Дрезден, Відень, Болонью та Флоренцію. В цей період він копіює монументальні та станкові твори Рафаеля, пише портрети і жанрові композиції. В Римі Каневський завоював славу видатного портретиста. За написаний ним портрет папи Григорія XVI, був нагороджений папським лицарським орденом Золотої шпори.

В 1842 художник повертається до Санкт-Петербургу, де живе і працює до 1846 року. В 1845 році він отримує звання академіка за «Портрет фельдмаршала Івана Паскевича».

Проте, матеріальні нестатки змушують Каневського в 1846 році поселитися у Варшаві. Там він працює професором столичної Школи витончених мистецтв, а з 1859 до закриття Школи у 1864 – директором. У 1860 році він був одним із організаторів варшавського Товариства заохочення мистецтв і все життя в числі його керівників. Після закриття Школи витончених мистецтв і до кінця свого життя Каневський керує класом рисунка у головній Варшавській школі.

Витончений рисувальник, бездоганий майстер композиції Ян (Ксаверій) Каневський являє собою приклад художника, що протягом усієї творчої діяльності дотримується усталених академічних схем і прийомів, хоча значна обдарованість портретиста дозволяє йому створювати цікаві, за змістовною наповненістю, образи. Він був автором багатьох портретів царської сім'ї Російської імперії та представників вищого світу Царства Польського. Створив також ряд картин на історичні та релігійні теми. Ян Каневський також спеціалізувався на станковому живопису. Сучасники відзначали високу техніку його малюнків. Деякі свої роботи він підписував псевдонімом Саверіо Франческо.

Через ряд обставин талант Яна (Ксаверія) Ксаверійовича Каневського так до кінця і не розкрився. Помер він у бідності у 1867 р. Похований у Варшаві.

Валентина Маковська

Про Я.-К. Каневського

1. *Байдич О.В.* Ксаверій Каневський // Красилів. вісн. – 2001. – 15 берез.
2. <http://www.ji.lviv.ua/n49texts/levycka.html>
3. <http://www.tez-rus.net/ViewGood35119.html>

Центр науково-краєзнавчого руху Поділля

До 20-річчя з часу створення Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ

Наукова установа постала на історичному факультеті 1 червня 1995 року згідно спільного наказу керівництва Інституту історії України та Кам'янець-Подільського держав-

ного педагогічного інституту (нині національний університет), метою якої були як інтенсифікація її власних, так і з'єднання зусиль науковців академічних установ, вишів і краєзнавців в галузі історичних регіональних досліджень Поділля.

Центр дослідження історії Поділля пройшов три етапи свого становлення і розвитку: 1) від 1995 по 2001 рр. він діяв як науково громадська інституція; 2) від 2001 по 2012 рр. у зв'язку з фінансуванням із обласного бюджету як державно-наукова; 3) від 2012 і по даний час знову як науково-громадська. В його складі структурно виокремилися: науково-дослідний сектор історії Поділля (завідувач професор Л.В. Баженов), науково-методичний сектор історії краю (професор І.В. Рибак), сектор історії культури Поділля (проф. С.Е. Баженова), сектор методології, теорії і практики історичного краєзнавства (професор В.С. Прокопчук) та сектор бібліографії історії та культури Поділля. В структурі Центру створилися і активно діють Хмельницький міський відділ Центру дослідження історії Поділля та Південно-Східної Волині (завідувач – кандидат історичних наук, доцент А.М. Трембіцький), Вінницька філія нашого Центру (завідувач доктор історичних наук С.Д. Гальчак), Центр Мархоцькознавства в с. Миньківці Дунаєвецького району (завідувач В.А. Захар'єв) та інші осередки. Водночас Центр спирається на наукову діяльність своїх 24 почесних і 148 дійсних членів з числа вчених і краєзнавців з усіх регіонів України і зарубіжжя, які займаються історичним поділлязнавством.

Установа активно працювала і працює над реалізацією на Поділлі державних наукових програм: урядової та обласної Програми розвитку краєзнавства на період до 2010 та до 2020 років, «Освіта, наука і культура на Поділлі», «Національні меншини та етнонаціональні процеси на Поділлі», «Реабілітовані історією. Хмельницька область», «Книга Пам'яті України. Хмельницька область», створення зводу «Пам'ятки історії та культури України. Хмельницька область», перевидання «Історії міст і сіл України. Хмельницька область» у новій редакції та ін.

За всі роки діяльності Центр виступив організатором або співорганізатором проведення понад 150 міжнародних,

всеукраїнських, регіональних науково-краєзнавчих конференцій, симпозіумів, круглих столів, з яких найвідомішими є VIII-XII Подільські історико-краєзнавчі конференції (1995-2010), I-XI конференції «Меджибіж в історико-культурній спадщині України» (2009-2014), I-V конференції «Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій» (2008-2013), I-III конференцій «Місто Хмельницький в контексті історії України» (2006-2012) та ін., за матеріалами роботи яких видані наукові збірники.

Упродовж 1995-2014 рр. дійсні члени Центру виступили авторами понад 230 монографій, книг, брошур, путівників з різних аспектів історії та культури подільського регіону, чим значно поповнили бібліотеку поділлєзнавства. Для прикладу під грифом Центру видані семитомник відомого нинішнього генерала-історика, радника РНБО М.В. Ковалю «Довготривала фортифікація на теренах України напередодні та під час Другої світової війни: міфи і реалії» (2001-2012), шеститомне видання за проектом і авторством П.Я. Слободянюка «Місцеве самоврядування Хмельницької області: нариси історії місцевих громад» (2003-2004), монографії С.Д. Гальчака «Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі: ХІХ – поч. ХХІ ст.» (2011), В.С. Прокопчука «Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність» (2014), двотомник І.А. Стасюка «Історія міст і сіл Теофіпольщини» (2005) й ін.

Центр здійснює підготовку та видання методичної літератури з історії рідного краю для вищої і загальної освіти на Поділлі. Для цього проведено низку всеукраїнських та обласних науково-методичних конференцій «Історичне краєзнавство в системі освіти Поділля: здобутки, проблеми, перспективи», впроваджені в загальну освіту Хмельниччини навчальні посібники І.В. Рибачка «Хмельниччина. Рідний край в контексті історії України» (2002, 2007, 2010), В.С. Прокопчука «Шкільне краєзнавство» (2011), Ю.А. Хоптяра «Етнологія» та ін. Також наукові та методичні дослідження з історії Поділля Центр реалізує через свої серійні науково-краєзнавчі збірники «Освіта, наука і культура на Поділлі» (т. 1-20, 1998-2013), «Хмельниччина: Дивокрай» (1995-2010), «Краєзнавець Хмельниччини»

(вип. 1-6, 2010-2014), «Наукові записки Центру Мархоцькознавства» (т. 1-6, 2008-2014) та ін.

Інституція надає фахову науково-методичну допомогу краєзнавцям, аспірантам, магістрантам, студентам, учням – членам Малої академії наук України, які виконують поділезнавчі дослідження. Серед них понад 20 аспірантів і здобувачів стали кандидатами історичних наук, а відомі подвижники Центру С.Е. Баженова, С.Д. Гальчак, О.М. Завальнюк, В.С. Лозовий, Л.Л. Місінкевич, В.С. Прокопчук, А.Г. Філінюк стали докторами історичних наук.

Сьогодні Центр дослідження історії Поділля дієво співпрацює з обласною організацією Національної спілки краєзнавців України, підтримує зв'язки з історичними факультетами і науковцями майже всіх вишів України, Варшавським університетом (Польща), Пряшівським університетом (Словаччина), з Хокайдським університетом (Японія), університетом у Торонто (Канада) та ін.

Перспективним завданням на майбутнє буде участь колективу Центру у підготовці видання «Енциклопедія Поділля».

Лев Баженов

Література

1. *Баженов Л.В.* До десятиріччя Центру дослідження історії Поділля при Кам'янець-Подільському державному університеті // Матеріали XI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 2004. – С. 13-18.

2. *Баженов Л.В.* Про діяльність Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті / Л.В. Баженов // Регіональна історія України: зб. наук. статей. – К., 2008. – Вип. 2. – С. 1291-294.

3. *Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля: десятиріччю утворення і діяльності Центру присвячується.* – Кам'янець-Поділ.: Оіюм, 2005. – Т. 1. – 488 с.

4. *Баженов Л.В.* Створення Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ у Кам'янець-Подільському / Л.В. Баженов // УІЖ. – 1997. – № 2. – С. 147-148.

Життя, віддане людям

*До 155-річчя з дня народження
Феофіла Гавриловича Яновського*

Серед видатних лікарів XIX століття, котрі зробили вагомий внесок у розвиток медичної науки, особливе місце посідає один із засновників Київської терапевтичної школи Феофіл Гаврилович Яновський. Як відомий гуманіст, він справедливо зажив серед пацієнтів і колег слави «святого лікаря».

Феофіл Гаврилович був справжнім патріотом, котрий всі сили віддав народу. Досягнувши високих вчених звань і відомого імені, Яновський все життя залишався чуйним лікарем, який ніколи не відмовив у допомозі жодній хворій людині – кожен міг зупинити його і отримати пораду. У спеку і холод, удень і вночі він приходив на допомогу людям. Він, як ніхто інший, співчував стражданням хворих, сповнював їх надією на одужання, тому після його обходів обличчя пацієнтів одразу світлішали.

Феофіл Гаврилович Яновський народився 12(24) червня 1860 року в с. Миньківці Ушицького повіту Подільської губернії в сім'ї небагатого урядовця. Коли хлопчик досяг шкільного віку, батько відправив його до Київської гімназії. Навчався Феофіл успішно. Вже тоді виявляв схильність до гуманізму, любив людей і бажав стати для них корисним.

У 1878 році після закінчення гімназії з золотою медаллю вступив на медичний факультет Київського університету. Отримавши фах лікаря, працював ординатором госпітальної терапевтичної клініки, а влітку 1886 року його відправляють на

стажування за кордон, де вивчав нову на той час галузь медицини – бактеріологію. Після закінчення ординатури (1887) він виявив бажання продовжити медичну освіту у ще одній важливій галузі – фізіології, одночасно працюючи у відомого фізіолога Чір'єва. У 1890 році молодий вчений блискуче захистив докторську дисертацію на тему «До біології тифозних бацил» і отримав звання доктора медицини. Ця ґрунтовна праця не втратила свого значення і донині. Того ж року Феофіл Яновський у Берліні вивчав терапевтичний вплив туберкуліну Коха. Повернувшись, він здобув звання приват-доцента. Отримавши право самостійно викладати, Яновський читає свій перший лекційний курс на тему «Клінічна мікроскопія і бактеріологія», а пізніше читає курс «Інфекційні хвороби».

Феофіла Гавриловича обирають професором, завідувачем кафедри Одеського університету (1904, а пізніше – завідувачем кафедри Київського університету.

Великою є заслуга Яновського в організації першої у Києві бактеріологічної лабораторії. Пізніше учений розпочав роботу в галузі боротьби з туберкульозом, результати якої були підсумовані у монографії «Туберкульоз легень», яка вийшла вже після смерті вченого. Лікар ініціював організацію протитуберкульозних санаторіїв на околиці Києва та відкриття Київського туберкульозного інституту (нині Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф.Г. Яновського), в якому він очолив вчену раду. Водночас Феофіл Гаврилович був членом Київського товариства боротьби з сухотами.

Популярність Яновського почала виходити за межі Києва: він часто виїздив консультувати до інших великих міст та у провінцію. Його лекції і обходи стали прекрасною школою для багатьох лікарів.

Наукова діяльність професора охоплює широке коло інтересів. Але основною галуззю, яку він майже все життя розробляв і в яку вніс багато цінного і нового – це хвороба нирок і органів дихання, туберкульоз легень, принципи і методи раціональної терапії різних внутрішніх захворювань. Ученим була опублікована низка праць із бактеріології, інфекційних хвороб і захворювань органів травлення. У клініках, якими керував Яновський, успішно розроблялися й інші проблеми:

хвороби крові, фізіологія і патологія органів травлення, серцево-судинної системи.

Загалом Феофілу Гавриловичу належить близько шестидесяти наукових публікацій. Він був редактором першого видання «Великої медичної енциклопедії» та членом редакційної колегії журналу «Врачебное дело». Яновський Ф.Г. увійшов в історію медичної науки як видатний терапевт, усіма визнаний спеціаліст у галузі лікування хвороб легень, туберкульозу і нирок.

Багато сил Яновський віддавав громадській роботі. З 1923 року він – депутат Київської міської ради, згодом – почесний член Ленінградського терапевтичного товариства ім. С.П. Боткіна, голова Київського терапевтичного товариства. Феофіл Гаврилович – перший учений-клініцист – дійсний член медичного відділення АН УРСР.

Життя Яновського прожите на єдиному подиху, без відступу від головного принципу – служити людям – стало високим моральним прикладом для нинішнього і наступних поколінь лікарів. З усіх своїх почесних звань саме звання лікаря він вважав найвищим.

Помер Ф.Г. Яновський 8 липня 1928 року.

Уряд високо оцінив заслуги Яновського Ф.Г. – його ім'я присвоєно Київському інституту фтизіатрії і пульмонології та лікарні Червоного Хреста, у факультетській терапевтичній клініці Київського медичного інституту встановлено бронзовий бюст, у Києві, на будинку, де він жив – меморіальну дошку.

Пам'ятник «святому лікарю» встановлено і на батьківщині Ф.Г. Яновського у с. Миньківці.

Людмила Саксонік

Про Ф.Г. Яновського

1. *Прокончук В.С.* Роздав людям своє життя // Подільської землі сини: худож. публіцистика. – Хмельницький, 1993. – С. 130-134.

2. *Яновський Феофіл Гаврилович (1860-1928)* // Головка О.Ф. Медицина Поділля: кінець XVIII–початок XX ст. – Кам'янець-Поділ., 2007. – С. 221-222.

3. *Тимошенко С.* Девіз Феофіла Яновського: до 150-річчя від дня народження видатного укр. медика, уродж. Хмельниччини / С. Тимошенко, Т. Слободянюк // Поділ. вісті. – 2010. – 25 черв.

4. *Котлінська Н.* Видатний вчений родом з Миньковець // Наддністрян. правда. – 2010. – 22 черв.

5. *Боліла А.* «Святий лікар» // Дем. Україна. – 2010. – 18 черв. – С. 22.

Іван Васильович Лучицький – український та російський історик-медієвіст

До 170-річчя з дня народження

Майбутній відомий український і російський історик народився 14 червня 1845 р. у м. Кам'янці-Подільському в дворянській інтелігентній сім'ї. Його батько Василь Іванович Лучицький після закінчення Волинської духовної семінарії і Київської духовної академії працював викладачем давніх мов Подільської духовної семінарії, у 1857-1862 роках викладав логіку і російську словесність у Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії. Першим учителем Івана став його батько. Тож хлопець спочатку здобув домашню освіту. У 1857-1861 роках він навчався у Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії. Вступив одразу в третій клас.

У 1862 р. Іван став студентом історико-філологічного факультету Київського університету св. Володимира. На роки навчання в університеті припало й формування наукового світогляду та теоретично-методологічних підходів до осмислення історичних фактів, чому посприяло захоплення позитивістською філософією Огюста Конта. Ця теорія визначила орієнтацію пошуків та вподобань Лучицького в історичній науці. В 1866 р. він закінчив університет, але залишається в аспірантурі для підготовки до професорського

звання і починає займатися історією французького протестантизму.

У 1877-1907 рр. Іван Васильович – професор Київського університету св. Володимира. Викладацька діяльність Лучицького у Київському університеті співпала з підйомом українського національного руху, відомого під назвою українофільство, яке зародилося ще в 40-х роках XIX століття. У 1855 р. представниками української інтелігенції було створено першу «Громаду», яка ставила за мету національно-культурне і суспільно-політичне просвітлення українського народу. В кінці 50-х років «Громада» також була створена і в Києві. Українофіли відкривали недільні школи, писали книжки на українській мові, пропагували національний одяг, звичаї. Головною ж метою руху була селянська реформа, але, на жаль, серйозних результатів в цьому питанні досягнуто не було. В середині 70-х років до Київської громади належав і Іван Васильович Лучицький. На той час він перебував на посаді гласного Золотоношського повітового земства, а згодом Полтавського губернського земства. Він безпосередньо на практиці зіштовхнувся з проблемами українського селянства, які стали центром його наукових інтересів до кінця життя. І.В. Лучицький одночасно вивчає історію селянства в Іспанії та Україні.

На формування наукового світогляду Лучицького вплинула не тільки суспільно-політична атмосфера пореформенної Російської імперії, а й дворічне стажування в Західній Європі: восени 1871 р., а також протягом 1872-1873 рр. він працював в архівах та бібліотеках Франції, Німеччини, Італії, Іспанії.

На початку 1903 р. Іван Васильович залишає викладацьку роботу і йде на пенсію. Проте, у 1908 р. його було обрано членом-кореспондентом Російської академії наук, він став професором Петербурзького університету, читав лекції слухачам Петербурзьких вищих жіночих курсів. У 1913 р. Лучицький стає Почесним членом Петербурзького університету.

Наукова діяльність вченого над вивченням історичного минулого розпочалася в 1860-х роках. У 1860-1870-ті роки

Лучицький був переважно дослідником Франції XVI століття, релігійних та соціально-політичних рухів. До цього періоду належать його історико-філософські та культурно-історичні роботи.

З кінця 1870-х років у науковій діяльності вченого основна увага була приділена економічній історії нового часу, зокрема історії українського землеволодіння. Саме проблемі українського землеволодіння Лучицький присвятив низку своїх праць. Першу свою роботу з історії общинного землеволодіння в Україні Іван Васильович починав так: «В жовтні 1880 року, під час дебатів в Полтавському земському зібранні з питання по організації земського земельного банку... мені указали на той «загальноприйнятий і загальновідомий» факт, що Малороссія, і в тому числі Полтавська губернія – класична країна особистого подворного володіння, що в ній не існує ніяких навіть слідів общинного землеволодіння, що якщо воно колись і існувало в ній, то давним-давно вже зникло, і, нарешті, общинне землеволодіння взагалі противно духу і характеру населення». В російській та українській історіографії 70-80-х років XIX ст. ця думка була загальнопризнаною. І не випадково. До 1861 року, за даними канадського історика Ореста Субтельного, 96% селян Росії жили общинами, а в Україні общинне землеволодіння було рідкістю: понад 80% селян Правобережжя і майже 70% Лівобережжя вели особисте господарство, мали індивідуальне право на землю і несли відповідальність за оплату боргів за неї. Але І.В.Лучицький довів існування общини в Україні в минулому і наявність її пережитків в XIX ст.

Сильними сторонами Луцицького, як дослідника, були природжений реалізм і чудове знання архівів. При вивченні українських аграрних відносин він звертався до архівів волосних управлінь, приватних архівів, судових справ тощо. Всього за період з 1882 по 1901 рр. він надрукував 32 статті і документальні публікації з історії України, в основному з її аграрної історії, історії общини. В дореволюційній історіографії позитивну оцінку вкладу Лучицького в дослідження українських сюжетів було надано в статті В. Мякотіна. Він разом з Н.І. Василенко продовжив дослідження свого вчителя в цьому напрямі.

Дореволюційна історіографія радянського періоду також

позитивно оцінювала діяльність І.В. Лучицького як історика української общини, хоча і не сприймала його висновків. П.Ф. Лаптін відзначав, що «створена Лучицьким картина общинних відносин на Україні в XVII-XVIII ст. далека від досконалості», але він підкреслював, що його дослідження багато в чому до цього часу зберігають науково-пізнавальну цінність зібраних істориком документальних матеріалів.

Праці І.В. Лучицького з соціально-економічної історії України відразу ж після опублікування стали здобутком європейської історіографії: вони перекладались французькою та німецькою мовами. Наприкінці XIX ст. Лучицький повністю присвятив себе вивченню французької аграрної історії напередодні та під час французької революції кінця XVIII століття. Роботи історика з французьких аграрних відносин отримали світове визнання ще за життя Івана Васильовича. З 1882 р. вчений починає роботу в архівах Південної Франції та Іспанії, а з 1894 року – систематично їздить до Франції, де збирає матеріали з історії аграрних відносин до французької революції та під час неї.

У першій половині 1870-х років Лучицький робив серйозні спроби історичного теоретизування. Його праці в цій галузі були настільки цікавими, що на них звернув увагу Карл Маркс. Лучицький мав намір написати спеціальну монографію з філософії історії, оголосив про це в пресі, але обіцянки не виконав, оскільки захопився конкретними історичними дослідженнями.

У дослідницькій методиці Лучицький широко використовував історико-порівняльний метод, у тісному зв'язку з яким були ретроспективний метод та метод переживань. З кінця 1870-х років, використовуючи в своєму арсеналі економічні методи дослідження, Лучицький першим став застосовувати статистичний метод у своїх історичних пошуках. Із цим методом історик пов'язував найсуттєвіші успіхи історичної науки, особливо у вивченні економічної історії Західної Європи.

У період Лютневої революції 1917 р. виїхав з Петербургу в Київ, у грудні 1917 р. поставив свій підпис під програмою Української федеративно-демократичної партії, що відстоювала

ідею перетворення Російської імперії у федерацію автономних країн. Із серпня 1918 р. він був професором Київського державного українського університету. Помер Іван Лучицький 22 серпня 1918 р. у Києві, там і похований.

Юрій Блажевич

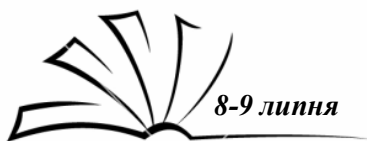
Про І.В. Лучицького

1. *Іван Васильович Лучицький* // Завальнюк О.М. Минуле і сучасне Кам'янця-Подільського / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарніцький, В.Б. Стецюк. – Кам'янець-Поділ., 2007. – Вип. 2. – С. 90-96.

2. *Іваницька С.Г.* Уродженець Кам'янця-Подільського професор історії Іван Васильович Лучицький: контури сусп.-політ. біографії // Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Січинського та Мирослава Січинського: зб. матеріалів Міжнар. наук.-краєзн. конф. – Кам'янець-Поділ., 2010. – С.244-250.

3. *Кукурудзяк М.* Кам'янчанин І.В. Лучицький – видатний історик нового часу // Кам'яниччина в контексті історії Поділля: наук. зб. – Кам'янець-Поділ., 1997. – Т.1. – С.105-106.

4. *Назаренко Є.* Іван Лучицький // Поділ. вісті. – 1993. – 27 лип.

Естафета олімпійського вогню

*До 35-річчя факельної естафети
Хмельниччиною*

Під час літнього сонцестояння учасники змагань і організатори ігор, вболівальники, вшановуючи богів, запалювали вогонь на вівтарях Олімпії. Переможцю змагань з бігу надавалось право запалити вогонь для жертвоприношень. У відблисках цього вогню відбувалось суперництво атлетів,

конкурс художників, укладались угоди про мир між посланцями міст і народів.

Ось чому вслід за відродженням Олімпійських ігор була відновлена традиція запалювання вогню, а пізніше і доставка його до місця олімпійських змагань.

Ідея запалення олімпійського вогню від сонячних променів біля храму Зевса (за аналогією з ритуалом на іграх Стародавньої Греції) і прибуття його факельною естафетою на стадіон під час церемонії відкриття ігор сучасності була запропонована П'єром де Кубертеном ще в 1912 році. А вперше олімпійське полум'я запалало в день відкриття ІХ ігор 1928 року на амстердамському стадіоні у Нідерландах. Що ж до факельної естафети, то початок її було покладено лише через вісім років – у 1936 р.

З того часу церемонія відкриття ігор (літніх і зимових) значно збагатилася і запаленням вогню, і факельною естафетою. Біг факелоносців – урочистий пролог Олімпіади – здійснюється понад півстоліття.

20 червня 1936 року запалений в Олімпії вогонь здійснив 3075-кілометровий шлях у смолоскипах бігунів шести країн Європи і 1 серпня завітав у столицю ХІ Олімпіади – Берлін.

У 1980 році священний вогонь миру і дружби пройшов Хмельниччиною. З 19 червня до 19 липня факелоносці, змінюючись через кожний кілометр, здолали близько п'яти тисяч кілометрів на шляху від Олімпії до Москви – столиці ХХІІ ігор. Траса олімпійського вогню нашою областю простяглася більше, ніж на 190 км. А безпосередніми учасниками естафети вогню стали сотні подолян з усіх районів – спортсмени, робітники, службовці, студенти, учні, військові. Лише у Хмельницькому було задіяно в цій естафеті 332 бігуни на 14 етапах, коли факелоносці рухалися вулицями через живий коридор хмельничан у супроводі почесного ескорту (по 22 спортсмени).

Естафету вогню від буковинців у селі Жванець Кам'янець-Подільського району 8 липня прийняв Микола Хоружий. Факельна естафета пройшла через: Жванець – Гаврилівці – Колибаївка – Кам'янець-Подільський – Маків – Слобідка-Рахнівська – Дунаївці – Солобківці – Соколівка –

Ярмолинці – Правдівка – Антонівці – Ружична – Хмельницький. Того ж дня вогонь у чаші на Хмельницькому стадіоні «Поділля» запалювала Ганна Криніна. Зі стадіону другого дня естафету поніс Віктор Балашов і пройшла вона через населені пункти: Червона Зірка – Пирогівці – Голосків – Летичів – Вербка і на межі з Вінницькою областю естафету вінничанам передав Микола Саварчук.

Під час тієї «вогневої події» мав місце унікальний випадок, коли в ній брали участь відразу троє рідних братів. Так, 8 липня вогонь у напрямку Хмельницького проніс старший – Володимир Ковтонюк, а наступного дня – два брати-близнюки: Олександр та Михайло. Вони з Теофіпольщини, представляли різні трудові колективи, були багаторазовими переможцями і призерами обласних і всеукраїнських змагань з бігу на довгі дистанції, і на той час проживали у Хмельницькому.

Віктор Флентін

Література

1. *Єсюнін С.* Олімпійський вогонь на Хмельниччині // Газ. Поділля. – 2012. – 26 лип. – С. 13: фото.
2. *Лагунець С.* Олімпійський вогонь несли і в Хмельницькому // Є! – 2000. – № 109. – С. 4.
3. *Белкот А.* Він ніс Олімпійський вогонь [І.Р. Веклюк] // Сіл. новини. – 2000. – 12 верес.

22 липня

**«Чим більше віддаєш ти людям,
тим більше залишається тобі»**

*До 65-річчя з дня народження
Михайла Петровича Войнарєнка*

Серед яскравих особистостей, котрі своєю невтомною, титанічною працею, світлим розумом, організаторським талантом роблять потужний внесок у розвиток науки, освіти і культури в Україні і утверджують авторитет нашої держави у світовому співтоваристві, особливе і почесне місце належить автору багатьох монографічних узагальнень, підручників, посібників, доктору економічних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України, дійсному члену Академії економічних наук України, проректору з науково-педагогічної роботи, першому проректору Хмельницького національного університету Михайлу Петровичу ВОЙНАРЕНКУ.

Народився він 22 липня 1950 р. у с. Струга Новоушицького району в селянській сім'ї. Закінчив середню школу, працював робітником на Кам'янець-Подільському цукровому заводі, навчався в Кам'янець-Подільському індустріальному технікумі, відслужив два роки в армії. В 1975 р. закінчив з відзнакою Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування.

Починаючи із студентських років, його життя стає багатовекторним, проявляється його талант організатора молоді. Він поєднує навчання з роботою на виробництві, громадські обов'язки з педагогічною діяльністю, наукові пошуки з поетичною творчістю, роботу керівника підрозділу інституту з роботою координатора міжнародних проєктів.

А студентський будівельний загін «Поділля-76», командиром якого був Михайло Войнарєнка, став переможцем республіканського змагання будівельних загонів Казахстану.

У 1980 році перейшов на викладацьку роботу.

У 1995 році захистив докторську дисертацію. Під час навчання в докторантурі брав участь у підготовці проєктів двох

законів України «Про підприємства в Україні» і «Про державну податкову адміністрацію України», які були прийняті Верховною Радою України.

За останні двадцять років під керівництвом М.П. Войнаренка підготовлені і захищені 22 кандидатських і 2 докторські дисертації, створена в університеті наукова школа з проблем: реформування економіки України і її регіонів на засадах кластерних технологій; удосконалення систем управління господарськими об'єктами у промисловості та сфері послуг; розробки концепцій залучення інвестицій та впровадження інновацій у регіональну економіку; покращення фінансових показників діяльності підприємств та системи оподаткування; вдосконалення систем оплати праці; трансформації національної системи обліку до міжнародних стандартів.

З 1995 року під його керівництвом результативно виконані майже два десятки держбюджетних і госпдоговірних наукових тем. У теперішній, складний для фінансування науки час, щорічно виконує три-п'ять науково-дослідних тем. У 1997 році виступав з доповіддю в Берліні на 15-му Конгресі Світу з наукових обчислень, моделювання і прикладної математики. Він став ініціатором і безпосереднім організатором наукової співдружності Хмельницького національного університету з провідними університетами Санкт-Петербурга і Твері в Росії, Кракова у Польщі та інших.

М.П. Войнаренко з 1996 року член, а з 2002 року голова спецрад К70.052.01 та Д70.052.01 з захисту кандидатських і докторських дисертацій з економічних наук при Хмельницькому національному університеті і член аналогічної спецради із захисту докторських дисертацій при Національному університеті харчових технологій (м.Київ). Опублікував більш як 400 наукових праць, у тому числі 24 наукові монографії, 11 підручників і навчальних посібників, 6 брошур з результатами наукових досліджень, при цьому 5 книг і 12 статей опубліковано за кордоном.

М.П. Войнаренко є членом Координаційної ради Західного Наукового центру НАН України і МОН України, член Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки секції соціальних і економічних наук. З 2004 року – член експертної

комісії Наукової ради Міністерства освіти і науки України з оцінки держбюджетних науково-дослідних робіт. З 2006 року - член експертної комісії секції «Економіка» Акредитаційної комісії України. Він віце-президент Асоціації «Поділля-Перший», яка впроваджує вперше на Поділлі і в Україні кластерні моделі об'єднання підприємств за пріоритетними напрямками розвитку.

Широту і актуальність мислення М.П. Войнарєнка, високу ефективність його громадської діяльності і активну громадянську позицію підтверджує й те, що він є координатором, директором центру з реалізації на Хмельниччині одного з проектів Програми ТАСІS щодо перепідготовки та працевлаштування офіцерів запасу. У 2006 році ним виграний грант на фінансування аналогічного проекту Тростовим фондом програми НАТО «Партнерство заради миру» на три роки обсягом фінансування 300 тисяч євро. Після позитивної оцінки результатів роботи Хмельницького центру перепідготовки та соціальної адаптації за 2006-2008 рр. керівництвом Північноатлантичного альянсу (НАТО) було прийнято рішення продовжити проект, підтримуючи фінансування щодо його реалізації у Хмельницькому регіоні та розширити проект на Харківський регіон. На реалізацію цього проекту Хмельницький національний університет отримав протягом 2006-2013 років безоплатної фінансової допомоги на суму більше 1 млн. дол. США.

М.П. Войнарєнка нагороджений Почесними грамотами Міністерства освіти України, нагрудним знаком «Відмінник освіти України». У 2002 році йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Нагороджений Орденом України «За заслуги» III ступеня, почесними Грамотами Кабінету Міністрів України і Верховної Ради України та іншими нагородами.

Ще однією, особливою сферою реалізації багатогранного таланту Михайла Войнарєнка є поезія. Зворушливі рядки, що виходять з-під його пера спроможні торкнутися найтонших струн людської душі. Тематика його поезій найрізноманітніша – це і громадянська, і філософська, і пейзажна, і інтимна лірика. Її високо оцінили відомі майстри пера нашої країни. У творчому

доробку Михайло Петрович має збірку віршів «Істина», збірку пісенної лірики «Добра не буває багато», а також численні публікації своїх віршів на сторінках різноманітних періодичних видань, альманахів, колективних збірників. Значна кількість його поезій стала піснями, які виконували і виконують відомі зірки української естради, скажімо, народні артисти України Анатолій Горчинський, Василь Зінкевич, Микола Свидюк, Алла Кудлай, Олег Слободенко, Марія Ясіновська та багато інших. Велика творча дружба поєднує Михайла Войнаренка з подільськими композиторами, а саме, з народним артистом України Миколою Балевою, Іваном Пустовим, Ігорем Юрковським.

А для рідного університету Михайло Петрович разом із Олегом Слободенком написав чудовий гімн, який надихає вже не одне покоління студентської молоді на повагу і любов до рідного навчального закладу.

М.П. Войнаренко всім своїм еством, усією душею відданий Україні. Це трибун, борець, громадянин, людина, яка не може миритися з неправдою та несправедливістю. Від цього йому не завжди легко і комфортно в житті, він інколи зазнає прикрощів і душевних страждань. Але інакше жити він не може, бо визначальними для нього є слова материнського заповіту: «Чим більше віддаєш ти людям, тим більше залишається тобі».

*Юрій Блажевич,
Олександр Григоренко*

Праці М.П. Войнаренка

1. *Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки*: монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 284 с.
2. *Кластери в інституційній економіці*: монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2011. – 503 с.
3. *Облік та внутрішній аудит основних засобів в контексті прийняття управлінських рішень*: монографія / М.П. Войнаренко, А.Ф. Гуменюк, Р.Л. Цебеня. – Хмельницький: Цюпак А.А., 2012. – 212 с.

4. *Стратегічні напрями* діяльності банківських установ за умов світових інтеграційних процесів: монографія / М.П. Войнаренко, Л.М. Білорусець, В.П. Нікітюк. – Хмельницький: ХНУ, 2011. – 192 с.

5. *Истина: поезія, пісенна лірика, акровірші*. – Хмельницький: Обереги, 2000. – 70 с.

6. *Наукові праці М.П. Войнаренка: покажчик / упоряд. Т.М. Горобець*. – Хмельницький: ТУП, 200. – 31 с.

Про М.П. Войнаренка

1. *Григоренко О.П.* Михайло Войнаренко видатна постать Подільського краю // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка: іст. науки. – Кам'янець-Поділ., 2011. – Вип. 4. – С. 463-475.

2. *Пісню проректора ХНУ* співали у Києві // Хмельниччина. – 2013. – 10 жовт. – С. 4.

3. *Слободянюк Т.* Щоб написати пісню про Хмельницький науковець перелопачував архіви // Поділ. вісті. – 2004. – 16 квіт. – С. 3.

4. *Кобза В.* Презентація першого в Україні Хмельницького Українсько-Британського центру перепідготовки та працевлаштування колишніх військових офіцерів // Економіст. – 2003. – №4. – С.14.

5. *Кабачинская С.* Под лежачий камень коньяк не течет // Зеркало недели. – 1999. – 20-26 марта. – С. 13.

6. *Марченко Л.* Два крила: вченого і людини // Хмельницький вечірній. – 1995. – 5 серп. – С. 1, 4, 12 серп. – С. 4.

7 серпня

Душі і пензля ясні кольори

*До 60-річчя з дня народження
Ігоря Вікторовича Севця*

Ігор Севець – графік, монументаліст, член НСХУ (з 1995 р.), син відомого українського живописця і графіка, майстра пейзажного жанру Віктора Севця. Ігор Вікторович народився 7 серпня 1955 р. у Хмельницькому, здобув вищу професійну освіту – закінчив Український поліграфічний інститут ім. І. Федорова (1986 р.). Викладачами з фаху майбутнього живописця були такі визначні художники-педагоги як В. Овчинников та І. Прийдан.

Тривалий час митець працював у Хмельницьких художньо-виробничих майстернях Художнього фонду України. Він є учасником всеукраїнських і міжнародних виставок, зокрема, у Німеччині, Австрії, Угорщині, Словаччині, Польщі, Греції, Росії. Остання пройшла у Москві в Українському культурному центрі.

Твори Ігоря Вікторовича знаходяться в приватних колекціях України, Росії, Польщі, Німеччини, Югославії, Англії, Ізраїлю, Канади, США, Франції, Бельгії, Голландії; у колекціях Миколаївського художнього музею ім. Верещагіна, Калінінградської художньої галереї.

Художник нагороджений дипломом Російського центру науки і культури у Варшаві за Проведення виставки «Гармонія», дипломами міжнародної виставки-конкурсу «Марина-2000» і «Марина-2004» в Одесі. У 2005 році проводив персональну виставку у місті Горлиця (Польща) і був удостоєний пам'ятної медалі. За пропаганду образотворчого мистецтва та естетичне виховання молоді нагороджувався дипломами та грамотами облдержадміністрації та міської ради.

Основними творами митця визначають: «Мури сивого Кам'янця» (1993), «Квіти України» (1994), «Ранок. Човни» (1995), «Передгроззя» (1995), «Світанковий сонет» (1999).

Автор плідно працює у різних жанрах, але провідне місце у його творчому доробку займає пейзажний живопис, особливо, морські краєвиди. Сьогодні він є одним із найдосвідченіших вітчизняних мариністів.

Ігоря Севця вирізняє відчуття поезії та гармонії кольору, що окрилюють художника у прагненні розглянути процеси, які відбуваються в природі, передаючи думки у притаманній йому манері. Цей майстер вміє бачити в житті природи те, що доступне лише проникливому погляду людини, закоханої в неї.

Марія Фролова

Про І.В. Севця

1. *Бубен І.* Вернісаж Ігоря Севця у Верховній Раді України // Проскурів. – 2011. – 20 жовт. – С. 14.
2. *Жужа К.* Мариніст зі стажем у півстоліття // Всім. – 2008. – 17 верес.
3. *Яхницька С.* Барви Ігоря Севця // Проскурів – 2007. – 22 лют. – С. 9.
4. *Карась П.* Душі і пензля ясні кольори // Поділ. вісті. – 2004. – 22 січ. – С. 5.
5. *Бубен І.* Нове засвідчення митця // Проскурів – 2001. – 20 лип. – С.12

Золотий голос України

*До 65-річчя від дня народження
Ольги Іванівни Басистюк*

Народилася в с. Поляни Волочиського району. Навчалася у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка. Багаторічна солістка Національного Будинку органної та камерної музики, народна артистка України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка,

кавалер ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня, багаторічний член Комітету з Національної премії України імені Т. Шевченка.

Мистецький подвиг ще юної дівчинки в тім, що вона заради здобуття музичної освіти двічі на тиждень ходила за шість кілометрів до Волочиської дитячої музичної школи. Коли поїхала у 1970 році до Львівської консерваторії прослуховуватись, то на її щастя попала до класу завідувача кафедри оперного співу, народного артиста СРСР, професора Павла Кармелюка. Прослухавши дівчину, видатний маестро прорік: «Рідкісної краси голос. Бути їй співачкою!»

Під мудрою опікою заслуженої артистки України, провідної співачки Львівського оперного театру, доцента Людмили Жилкіної голос Ольги Басистюк укріпився й розквітнув небаченими барвами. Завдяки професійному ограненню в оперному класі її голос набув необхідної культури виконавства.

1975 рік для студентки третього курсу Ольги Басистюк став доленосним: на міжнародному конкурсі вокалістів імені Віла Лобоса в Ріо-де-Жанейро вона здобула першу премію і Золоту медаль лауреата. Бразильська преса порівнювала красу її голосу зі звучанням скрипки геніального італійського майстра Страдиварі. А на нашу подояночку золотим дощем посипались з різних країн світу запрошення на гастролі. Виступала Ольга Басистюк в Бразилії, Болгарії, у Великобританії, в Росії. Того ж 1975 року була удостоєна Золотої медалі імені славної болгарської співачки Каті Попової. А через рік – отримала звання заслуженої артистки України.

У 1978 році отримує Золоту медаль на міжнародному конкурсі грампзапису в Братиславі за ініціативою ЮНЕСКО.

У 1985 році стає народною артисткою України. У 1987 році отримує медаль ЮНЕСКО за видатні заслуги, цього ж року стає лауреатом Національної премії ім. Т. Шевченка.

У 2010 р. Указом Президента України О. Басистюк присвоєно звання Героя України.

З відгуку в зарубіжній пресі:

«Голос Ольги Басистюк по віноця повнितься благородством, зачаровує публіку щирістю, змушує забувати

спричинене тобі кимось зло, кличе до життя всіх, хто здаєн відгукнутися серцем на її спів.»

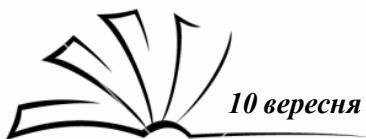
Попри об'ємний оперний репертуар, доля розпорядилася бути їй камерною співачкою. Але фахівці знають, що це виконавство значно складніше за спів у оперному спектаклі. Її сольні концерти в Національному Будинку органної і камерної музики переростали у справжнє свято високого музичного мистецтва.

Ім'я нашої видатної землячки вписано в усі енциклопедії України.

Микола Кульбовський

Про О.І. Басистюк

1. *Басистюк Ольга Іванівна* // * Лисенко І. Співаки України: енцикл. вид. – К., 2011. – С. 37.
2. *Чари голосу Ольги Басистюк* // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2003. – С. 52-55.
3. *Поліщук В.* Золотий голос Ольги Басистюк // Голос України. – 1998. – 2 черв. – С. 16.
4. *Клейменова О.* Оркестр і примадонна / Голос України. – 1998. – 19 трав. – С. 7.
5. *Підлужна А.* Магія голосу // Жінка. – 1997. – № 3. – С. 9.

10 вересня

А кажуть, що душа вічна ...

*До 65-річчя з дня народження
Валерія Олександровича Франчука*

Валерій Олександрович Франчук народився 1950 року в с. Зелена Красилівського району Хмельницької обл. в сім'ї колгоспників (матір була ланковою, а батько – механізатором). Життя готувало для нього типовий шлях: сільська школа, служба в армії, майстерня тракторної бригади... Та завдяки мамі, яка помітила потяг сина до малювання, він здобув першу художню освіту – платні курси з підготовки художників-оформлювачів у Хмельницькому. Згодом, як найліпшому слухачеві курсів, Валерію було влаштовано першу персональну виставку.

Не полишаючи занять мистецтвом, Валерій у 23 роки стає директором парку культури у місті Славути, а 1980-го вступає до Київського державного художнього інституту (нині Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури) на графічний факультет, де його педагогами були знані художники А. Чебикін, В. Сергеев, М. Попов. По закінченні закладу, працює у графічному цеху Київського комбінату монументально-декоративного мистецтва (1986-1989), а з 1990 року – на творчій роботі.

Валерій пробує себе у різних жанрах – архітектурні мотиви, пейзажі, тематичні твори, натюрморти, портрети, використовуючи в роботі нетипові для малярства будівельні шпатель. Специфіка нанесення живописного шару цим інструментом і стала визначальним чинником оригінальної творчої манери художника. Провідною темою майстра є українська історія: цикли творів «Молюсь за тебе, Україно» (історія козацької доби), «Розгойдані дзвони пам'яті» (світлій пам'яті жертв голодомору), «Чорна-Биль» (світлій пам'яті жертвам, ліквідаторам Чорнобиля), «Тиша старого міста»

(присвята старому Києву). У його доробку – серія робіт присвячених творчості Т. Г. Шевченка, фольклору (серія «Джерела»).

В серії творів «Мир Вам!», «Пізнання істини», «Ода творцю світу», «Плоди саду людського» митець намагається передати мудрість життєвого досвіду, філософію буття.

Доробок митця за 31 рік складається з більш як 4000 творів живопису і понад 1000 графічних аркушів. На його рахунку 104 групових республіканських і міжнародних художніх виставок та 159 персональних в Україні та за її межами. Твори Валерія Олександровича зберігаються у вітчизняних музеях, громадських організаціях і культурних центрах нашої держави та країн світу. Про творчість художника написано 246 публікацій в газетах і журналах України та світу.

Не забуває Валерій Франчук й рідну Хмельниччину. Зокрема, на батьківщині відбулись десятки авторських експозицій митця. У Хмельницькому обласному художньому музеї зберігається декілька живописних полотен митця, з яких твір «І Бог, і люди, і земля..» (2004) є надбанням постійної експозиції музею.

Творчу працю Валерія Олександровича, члена Національної спілки художників України (1990), гідно поціновано. Він – лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2008), премії імені Василя Стуса (2003), 2005-го здобув звання заслуженого художника України .

«Народність творів В.Франчука безперечна. Вони переконують в тому, що вітчизняний живопис здатний досягти натхненних творчих злетів без наслідування і самоповторення» – ці слова Платона Білецького найбільш точно визначають суть творчості Валерія Франчука і його самобутнє місце у сучасній українській образотворчості.

Володимир Хоркавий

Література

1. Франчук В. Земляки зустрінуться обов'язково / розмову з художником вела О. Мачульська // Поділ. вісті. – 2014. – 6 лют. – С. 5.
2. Чердинцева А. «Розгойдані дзвони пам'яті» Валерія Франчука // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 4.
3. Таборит М. Сад його любові // Слово Просвіти. – 2013. – 11-17 квіт. – С. 15.
4. Косюк Г. «... пензлем художника, митця водить сам Бог»// Красилів. вісн. – 2008. – 21 берез.
5. Ламонова О. Камерний космос Валерія Франчука // День. – 2001. – 13 верес. – С.6.

Фундатор подільської художньої школи

*До 140-річчя з дня народження
В'ячеслава Костянтиновича Розвадовського*

24 вересня (з інших джерел – 25-го) 2014 року відзначається 140 років з дня народження відомого українського художника, педагога, громадського діяча В'ячеслава Костянтиновича Розвадовського. Він народився в Одесі, в родині службовця залізниці. Художню освіту здобув спочатку в Одеській художній школі, а потім в Петербурзькій Академії мистецтв (1894-1900) у професора А. Куїнджі.

З 1904 по 1908 рр. жив і працював у Кам'янці-Подільському, де 1905-го заснував художню школу прикладних мистецтв з українською мовою навчання («Рисувальні класи») та інтернат для сільських дітей.

На думку Розвадовського в школі повинно було бути по два учні від кожного району, щоб таким чином створити умови для розповсюдження професійного мистецтва серед народних мас і розвитку локального народного мистецтва. У 1907 році

при школі було створено керамічне відділення. 1974 року родина В. Розвадовського надіслала в подарунок Кам'янець-Подільській дитячій художній школі керамічну тарілку, випущену школою Розвадовського у 1907 р. В середині тарілки зображено портрет Т. Г. Шевченка. Це був перший керамічний портрет Кобзаря у прикладному керамічному мистецтві Поділля.

Окрім створення власних полотен, він, прагнучи пробудити маси до культурного самопізнання, влаштовує різноманітні пересувні виставки, щоб ознайомити населення з кращими зразками картин інших художників. Протягом 1904-1908 рр. В.К. Розвадовським було організовано 8 пересувних виставок, які охопили 600 сіл і міст України та Бессарабії, а у Кам'янці-Подільському ця пересувна мистецька «скарбниця» стала постійно діючою. Поруч із творами видатних митців старшого покоління – І. Рєпіна, В. Маковського, М. Рєрїха, В. Кустодїєва – демонструвались і картини самого Розвадовського, в яких зображалось соціальне буття народу. Одна з таких виставок відбулася у Проскурові-Хмельницькому.

Будучи палким прихильником таланту Т.Г. Шевченка, митець ініціював (1904 р.) збір коштів на пам'ятник Кобзарю у Києві, випустивши кольорові листівки.

Демократична та прогресивна діяльність Розвадовського закінчилась для нього трагічно. Він був звільнений від завідування школою, йому загрожував арешт. У грудні 1908 року митець виїздить до Галичини, звідти – до Петербурга. З 1912-го художник мешкав у Ташкенті.

За свою педагогічну і наукову діяльність він отримав почесне звання Героя Праці Узбецької РСР. Однак йому не вдалося уникнути долі багатьох представників української інтелігенції – 1939 року його було заарештовано. Позбавлений волі, 1943-го він помер в одному з таборів ГУЛАГу.

7 січня 1958-го В.К. Розвадовський помертньо реабілітований.

Найбільш повна колекція робіт майстра зберігається у картинній галереї Кам'янця-Подільського.

На Поділлі, на вшанування пам'яті про митця, засновано обласну премію ім. В. К. Розвадовського, яка присуджується

художникам, мистецтвознавцям, музейним працівникам. Його ім'я носить одна з вулиць м. Кам'янець-Подільський.

*Світлана Шемчук,
Валентина Мельник*

Про В.К. Розвадовського

1. *Вдовенко В.М.* Творча та педагогічна діяльність В.К. Розвадовського у Кам'янці-Подільському як поштовх для розвитку таланту молодих // Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2010. – С. 35-39.

2. *В'ячеслав Костянтинівич Розвадовський* (1875–1943 рр.) // Завальнюк О.М. Минуле і сучасне Кам'янця-Подільського: іст. нариси / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарницький. – Кам'янець-Поділ., 2003. – Вип. 1. – С. 104-108.

3. *Кравчук К.Г.* Фундатор подільської художньої школи В.К. Розвадовський в еміграції // Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 257-260.

4. *Забочень М.* Він ішов до народу: В'ячеслав Розвадовський – художник і педагог // Освіта. – 1995. – 25 жовт.

5. *Назаренко Є.* Пересувні, народні // Рад. Поділля. – 1980. – 20 лют.

Перший з краєзнавців Поділля

*До 185-річчя від дня народження
Юзефа Антонія Ролле*

Надзвичайно цікавою і суперечливою постаттю в історичній науці є Юзеф Антоній Ролле.

Народився він 25 вересня 1830 р. на хуторі Генрихівка Могилівського повіту Подільської губернії (нині с. Ролля Шаргородського району Вінницької області).

Одержавши вдома початкову освіту, продовжив навчання у Немирівській гімназії. Молодий Ролле пристав до гурту учнів-поляків, які читали заборонену польську літературу, ознайомився з поезією А. Міцкевича, С. Гоцинського, Ю. Словацького, творами класиків світової літератури Байрона, Гейне. У п'ятому класі, під впливом вільнодумства в гімназії та подій буржуазних революцій, на одному з уроків французької мови на шкільній дошці написав «Хай живе свобода». Ця витівка набрала розголосу і створила нестерпні умови для подальшого навчання і він був змушений перевестися спочатку до Вінницької, потім до Білоцерківської гімназії, а свідоцтво про освіту отримав у Києві. В 1855 р. Йосип з відзнакою закінчив медичний факультет університету св. Володимира і став працювати лікарем у м. Яришеві на Поділлі у маєтку Яна Сулятицького. У вільний час займався впорядкуванням сімейного архіву Сулятицьких. Робота з давніми документами захопила Ролле і саме тут він «народився» як історик. Однак, як лікар він теж постійно підвищував свій фаховий рівень. Визнанням наукових заслуг Ролле стало присудження йому наукового ступеня доктора медицини, прийняття у 1863 р. в почесні члени Краківської академії наук.

З 1861 року Ролле назавжди оселяється в Кам'янці-Подільському. Це був найбільш результативний в науковому, літературному і громадському плані період його діяльності. Успішно лікував як губернаторів, чиновників, архієреїв так і шкільну молодь, бідноту. «Як лікар від Бога, – згадував Ю.Й. Сіцінський, – доктор Антоній залишив про себе найкращу пам'ять у серцях не тільки інтелігентних жителів міста та його околиць, а й усього неімущого люду».

Ролле був одним із організаторів Товариства подільських лікарів і протягом 1862-1865 рр. його секретарем. Товариством розглядалися питання про розвиток медичної науки, особливості хвороб, які були найбільш поширеними на Поділлі, стан суспільного здоров'я і гігієни, видавалися наукові і науково-популярні праці. Зокрема, Й. Ролле публікує свої дослідження

«Доброчинні заклади і шпиталі в давньому Подільському воеводстві», «Матеріали до медико-топографічного і гігієнічного опису Подільської губернії», «Про релігійні обряди і їх вплив на здоров'я», «Матеріали до історії проституції і судової медицини». Всі його праці є дуже важливим джерелом для вивчення етнології й народознавства краю.

Незважаючи на вагомі здобутки Товариства, його існування викликало незадоволення офіційної влади. 1865 року кам'янецький поліцмейстер відібрав у доктора Ролле книгу, в якій кілька протоколів було написано польською мовою. Цього було достатньо, щоб Товариство закрили як неблагонадійне, з відтінком польської національної пропаганди.

З 1863 року Й. Ролле активно працює у Подільському губернському статистичному комітеті. Участь у роботі комітету позитивно вплинула на наукову і просвітницьку діяльність, сформувала його як професійного краєзнавця. В цей час він все більше переорієнтував свої наукові і літературні інтереси на дослідження історико-краєзнавчого, археографічного і культурологічного характеру. Він виступив співавтором А. Дем'яненка у підготовці до публікації книги «Статистическое описание Подольской губернии», був причетний до створення «Матеріалів для дослідження Подільської губернії в статистичному відношенні», «Сборника сведений о Подольской губернии». З-поміж його численних розвідок чи не найголовнішим твором стали видрукувані польською мовою «Замки подільські на кордонах молдовських». У 1880 р. у Варшаві виходить друге видання «Замків подільських» в 3-х томах.

Протягом 1875-1893 рр. Юзеф Ролле видав у Львові та Варшаві польською мовою 21 том історико-літературних творів, об'єднаних загальною назвою «Історичні оповідання». Близько 80 праць цього зібрання стосуються Поділля, Волині, Київщини.

Найбільш влучну характеристику Ролле дав професор Володимир Антонович. Він написав у «Киевской старине»: «Письменник, який переховується під псевдонімом д-ра Антонія Ю., належить до числа найбільш плідних і талановитих польських історичних письменників нашого часу...».

21 січня 1894 року Юзеф Антоній Ролле помер. Минуло багато років, але й сьогодні праці А. Ролле не втратили свого значення, набули вартості історичних джерел.

Стефанія Баженова

Праці Й. Й. Ролле

1. *Софія Потоцька: доля фатальної красуні.* – Кам'янець-Поділ.: Медобори-2006, 2010. – 80 с.
2. *Доля красуні // Пам'ять століть.* – 2003. – № 1. – С. 140-150.
3. *Женщины при Чигиринском дворе* во второй половине XVII в. // Укр. іст. журн. – 1991. – № 3. – С.75-86., № 4. – С.106-115

Про Й. Й. Ролле

1. *Баженова С.Е.* Юзеф Антоній Ролле: життя, діяльність, творчість. – Вид. друге, доп., перероб. – Кам'янець-Поділ.: Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2002. – 180 с.: іл.
2. *Йосип Йосипович* (Юзеф Антоній) Ролле (1830-1894 рр.) // Завальнюк О.М. Минуте і сучасне Кам'янця-Подільського: іст. нариси / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарніцький. – Кам'янець-Поділ., 2003. – Вип. 1. – С. 57-62.
3. *Мазурик С.В.* Йосип Ролле як лікар і соціал-гігієніст // Матеріали ІХ-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 1995. – С. 211-213.
4. *Прокопчук В.С.* Йосип Ролле – краєзнавець Поділля // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки: зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук. конф. – Хмельницький, 1999. – С. 496-506.

1 жовтня

Священномученик Макарій

До 140-річчя від дня народження

Священномученик Макарій, єпископ Катеринославський (Дніпропетровський) (в миру Григорій Якович Кармазін) народився 1 жовтня 1875 року в містечку Меджибіж у родині місцевого землеміра. Закінчив Кам'янецьке духовне училище і Подільську духовну семінарію. 23 серпня 1893 року Рукоположений ієреєм церкви села Витковець Кам'янецького повіту, де прослужив сім років, а 21 квітня 1900 року – священником церкви села Бандишівка Ямпільського повіту (нині Могилів-Подільського району Вінницької області).

З 1902 року – військовий священник 8-го запасного кавалерійського полку, а з 4 травня 1912 року – військовий священник 152-го піхотного Владикавказького полку. В роки Першої світової війни був поранений, двічі отримав контузію і був евакуйований до шпиталю. Після повернувся до свого полку. За пастирську працю і особисту мужність отримав сан протоієрея та переведений в 729-й піхотний Новоуфимський полк. В якості військового священника служив у Брест-Литовську, Галичині, Ризі, інших містах. У 1918-1922 роках – священник на різних парафіях Київської єпархії. В 1922 році став монахом, отримав ім'я Макарій та був хіротонісан в єпископа Уманського, вікарія Київської єпархії, Екзархом України митрополитом Михаїлом (Єрмаковим).

У 1922 році в зв'язку з вилученням церковних цінностей, митрополит Київський Михаїл (Єрмаков) був заарештований і вся відповідальність за Київську єпархію лягла на вікарного єпископа Макарія (Кармазіна). Проте вже в 1923 році він був заарештований і 4 місяці перебував в ув'язненні. В 1925 році знову заарештований і 10 місяців знаходився у в'язниці, а потім висланий в м. Харків, де пробув до березня 1927 року без права виїзду.

Наприкінці 1925 року призначений єпископом Катеринославським і Новомосковським, одночасно, впродовж 2 років, таємно управляв усією Церквою в Україні, адже митрополит Київський і екзарх України Михайл (Єрмаков) знаходився в ув'язненні. Єпископ Макарій в цей період намагався зорганізувати таємну невідконтрольну ДПУ церкву і навіть здійснив таємну хіротонію двох єпископів. Але про це стало відомо більшовикам і у 1927 році єпископ Макарій був заарештований і висланий з Харкова в Горно-Шорський район Томської області. З 1933 року проживав у Костромі, пізніше – в селі Селище Івановської області, де організовував таємні домові церкви, в яких готував кандидатів для рукоположення.

Восени 1934 року знову заарештований, влада звинуватила його в тому, що він являється керівником церковно-монархічної контрреволюційної групи. 17 березня 1935 року засуджений до виселення в Казахстан на п'ять років. Заслання відбував у Каратальському районі на станції Уш-Тобе, де проводив таємні богослужіння за участю самих близьких і провірених людей. Владика добре розумів, що безбожна влада не випустить його із своїх рук, але це лише укріпляло його віру.

20 листопада 1937 року єпископ Макарій знову був заарештований і 24 листопада звинувачений в проведенні систематичної антирадянської пропаганди і дискредитуванні радянської влади, а також у підтриманні зв'язків з контрреволюційними елементами. Винуватим себе єпископ не визнав і 1 грудня 1937 року постановою трійки УНКВС Алма-Атинської області засуджений до розстрілу. Розстріляний 3 грудня 1937 року.

Постановою прокуратури Талди-Курганської області від 27 квітня 1989 року єпископ Макарій (Кармазін) був реабілітований.

У найбільш складні історичні періоди для Православної Церкви єпископ Макарій мужньо і смиренно проніс до кінця нелегкий хрест архіпастирського служіння. В серпні 2000 року єпископ Макарій (Кармазін) причислений до лику святих Новомучеників та Сповідників Православної церкви.

Анатолій Трембіцький

Барвистий цвіт його душі

*До 55-річчя з дня народження
Андрія Івановича Ісаєва*

10 жовтня 2015 року виповнюється 55 років знаному хмельницькому художнику Андрію Івановичу Ісаєву.

Народився митець в Красноярську (Росія). У місті Хмельницькому мешкає з восьми років і цілком свідомо вважає себе хмельничанином. Тут і навчався у середній школі № 11. У 26 років вступив до Одеського державного художнього училища ім. М. Грекова на відділення «проекування», яке успішно закінчив 1990-го. Під час навчання, паралельно з основною професією, опановує ази живописних та графічних технік у чудового педагога й потужної особистості, народного художника України Віталія Алікберова, бере участь у студентських художніх виставках, згодом – республіканських, міжнародних арт-форумах, здобуває перше визнання. Стає лауреатом I і III премій Міжнародного конкурсу плакату «Заради життя на землі» (1989 р), Міжреспубліканського конкурсу «Людина – творець перебудови» (1989 р), двох відзнак на Всесоюзному конкурсі молодих обдарувань (1990 р), заохочувальної на I-му Всесоюзному конкурсі плаката «Людина, природа, майбутнє» (1990 р.). Можливо найпродуктивнішими у творчій біографії Андрія були 1990-ті роки. Вир молоді енергії, безмір творчих задумів, філософське сприйняття й переосмислення дійсності, щире бажання поділитись усім цим з людьми, виявили появу цікавої особистості на хмельницькому мистецькому полі. Помічений у фахових вітчизняних колах, гідно поцінований, молодий художник не просто бере участь у творчому житті міста, області й країни, а разом з колегами по цеху створює мистецький гурт «Плоский рів». Саме він гідно представив мистецьку потугу подолян у всеукраїнському проєкті «Арт-Клуб-96» в обласному

музеї. Ось як оцінив творчість художника мистецтвознавець Володимир Голунський: «Полотна Андрія Ісаєва алегоричні та метафоричні. У них позначені драматичні духовні колізії. Його персонажі – учасники карнавалу самотніх, де свобода перетворюється на свою протилежність, обличчя – на маски, а босхівський блазень із корабля дурнів зійшов на берег і править бал». Живопис автора вирізняють оригінальні палітра та формовияв: на тлі, утвореному розтяжками приглушених кольорів – несподіваний вибух яскравих, насичених плям, увиразнених делікатно поданою предметністю: архаїчними символами, обрисами людських фігур, доволі реалістично відтвореними аксесуарами, побутовими чи карнавальними.

Андрій Іванович є автором декоративно-монументального розпису у молодіжному центрі «Проскурів», Палаці дитячої та юнацької творчості. Також твори митця прикрашають інтер'єри держадміністрації, монотеатру «Кут». Полотна художника знаходяться у приватних колекціях та музеях України, зокрема в Хмельницьких художньому та краєзнавчому, Росії, США, Японії, Ізраїлю, Польщі, Болгарії, Німеччини, Канади.

Основні твори митця: «Загубити одне – значить загубити інше» (1989 р.), «Час бути особистістю» (1990 р.), «Спадщина» (1990 р.), «Не хлібом єдиним» (1991 р.) «Жертвоприношення» (1997 р.), «Портрет з осінню» (2001 р.). Нині, працюючи дизайнером, Андрій не полишає живопис, віддаючи йому увесь вільний час. Його художня манера не зазнала суттєвих змістовних та формальних змін, лише на порядок вивищилось майстерне володіння пензлем.

У фонді обласного художнього музею зберігаються чотири роботи А. Ісаєва, що презентують його висхідний період творчості – «Дорога в нікуди», «Передчуття», «Подоланий ангел» та «Гра».

Любов Новікова

Про А.І. Ісаєва

1. *Захарчук Н.* Андрій Ісаєв: «Я просто споглядаю світ» // Є! – 2001. – 28 трав. – 4 черв. – С. 13.

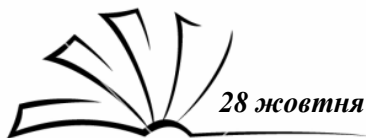

2. *Харченко І.* До світла, до гармонії й любові // Є! Сімейна газ. – 2001. – 25 квіт. – С. 8.

3. *Іов І.* Зимовий сад у пору цвітіння // Поділ. вісті. – 1998. – 13 січ. – С. 4.

4. *Борисенко В.* Незмінний художник фестивалю // Хмельниц. вечір. – 1997. – 29 серп. – С. 4.

5. *Камінська В.* Вальс глухих серед сірих квіток // Хмельниц. вечір. – 1995. – 19 серп. – С. 1, 4.

Філолог, перекладач, антикознавець

*До 140-річчя з дня народження
Вітольда-Симеона Павловича Клінгера*

Еллініст, антикознавець Клінгер Вітольд (Вікентій, Симон) Павлович народився 28 жовтня 1875 року у с. Варівці, нині Городоцького району. Здобув вищу історико-філологічну освіту в Київському університеті. Один з учнів В.Іконнікова, Ю.Кулаковського, А.Сонні, В.Антоновича. Автор численних праць із грецької і римської поезії, грецької історіографії. Експерт з античного фольклору (казки в історії Геродота), перекладач грецької ліричної поезії. Автор історії грецьких перекладів Ксенофонта, дослідник «Листів» Юліана Відступника, декількох договорів Гіппократа. Засновник Познаньської філологічної школи.

В Київському університеті він вважався одним із кращих антикознавців, філологом-класиком. Його як здібного випускника залишено на викладацькій роботі. Читав курси давньогрецької і латинської мов, історії античного світу. З 1912 – приват-доцент класичної філології, а з 1 січня 1918-го – екстраординарний професор класичної філології Київського університету.

Еллінізм – це період в історії Східного Середземномор'я, Передньої Азії та Причорномор'я з часу завоювань Олександра Македонського (IV ст. до н. е.) до 30-х рр. н. е. Поняття «еллінізм» було введено до наукового обігу в XIX ст. Антична культурна епоха зацікавила Клінгера. Його перу належать дослідження казок в історії Геродота Галікарнаського. Геродот був давньогрецьким істориком, «батьком історії» (Цицерон), вченим-мандрівником. Побачене і почуте виклав в «Історії» (9 книг). Клінгер опрацював книги і дав їм наукове трактування. Подібно опрацював Листи Юліана Відступника – Флавія Клавдія (331-363) – Римського імператора. В.Клінгер довів, що імператор, підтриманий частиною інтелігенції, відкрито оголосив себе прибічником язичеської релігії, реформувавши її на базі неоплатонізму. Юліан Відступник – автор ряду вигадуваних (трактатів, мов, листів), спрямованих проти християн.

Вітольд Клінгер звернув увагу на договори Гіппократа, який жив за часів Перикла, Сократа, Платона, лікував від удаваного божевілья усміхненого філософа Демокрита. Визнаний «батьком медицини» та засновником власної медичної школи. Ця інтелектуальна школа докорінно змінила медицину в Давній Греції, відокремила її від чаклунства й філософії, з якими вона традиційно була пов'язана, й зробила медицину професією. Клінгер опрацював Кодекс, договори Гіппократа й трактував текст із сучасних філологічних концепцій. Чимало часу приділив перекладам творів Ксенофонта, який був учнем Сократа, а також переклав лірику Архілоха (VII ст. до н.е.) – перший поет Стародавньої Греції, творець ямбічного вірша.

В.П.Клінгер – автор праць «Сказочные мотивы в истории Геродота» (К., 1903), «Животное в античном и современном суеверии» (К., 1911), «Обряды Різдва, його походження і зміст оригіналу» (Познань, 1926), «Із студії грецької лірики» (Краків, 1928), досліджень «Щодо елегійних фрагментів Архілоха», «Амброзия и живая вода» (К., 1904) та ін.

Одружений Клінгер був на росіяниці Раїсі Бакалінській. Від цього шлюбу в них 15 квітня 1918 року народився син-одинок Георгій-Юрій-Єжи Клінгер. В період упадку УНР 1920 року Вітольд Клінгер переїжджає до Польщі, у Познаньському університеті працює завідуючим кафедрою грецької літератури і

фольклору. Син Георгій закінчив Ягелонський університет у Кракові (1949), захопився віршуванням – писав поезії російською та польською мовою, надрукував кілька збірників, публікувався в періодичній пресі. 1952 року син прийняв сан священника УАПЦ, 1962 року отримав ступінь доктора філософії, викладав у православній богословській академії (Варшава). Георгій помер раптово від застуди в лютому 1976 року. Вітольд Клінгер відійшов у вічність 5 квітня 1962-го в Познані (Польща), проживши славне життя у відстань 86 років.

Віталій Мацько

Про В.П. Клінгера

Клименко Н.Ф. Клінгер Вітольд-Симеон Павлович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2013. – Т. 13. – С. 335.

Культуролог Поділля

*До 80-річчя з дня народження
Миколи Михайловича Кульбовського*

Микола Кульбовський один з тих літераторів, чия невтомність прозаїка, публіциста та рецензента уже сама по собі викликає повагу. Бо ж не фігурально, а буквально кожний день, ось уже протягом багатьох років, він віддає себе роботі над книгами, які віддзеркалюють не тільки багатство і самобутність, але й повсякденність подільської культури, подільського мистецтва.

Микола Михайлович народився 13 листопада 1935 року в с. Славинщина, що на Житомирщині. Після закінчення Христинівської середньої школи Народицького району проходив строкову службу в армії. І саме в армійській пресі з'явилися його перші публікації. Закінчив Львівську державну

консерваторію, викладав у Львівському училищі культури. З 1970 року працює викладачем диригування у Хмельницькому музичному училищі ім. В. Заремби. Читаючи його семикнижжя «З Подільського кореня» нас не покидає відчуття глибокої обізнаності автора з розвитком літератури, театру, музичного та образотворчого мистецтва на Хмельниччині. На сторінках цієї книжкової серії зібрано понад 600 нарисів про творчість і життя відомих подолян. Серед них розповіді про письменників, художників, музикантів, котрі вносять свій посильний вклад у розвиток культури Хмельниччини. Загалом серія книг «З Подільського кореня» – це публіцистична сповідь про прекрасне, необхідність поєднання творчості митців з живою суспільною діяльністю, пропаганди важливості невинного духовного самовдосконалення.

З-під пера автора вийшло також чотири книги прози. Це – «Зерна», «Фатум», «Жереб долі», «Колесо долі». Остання з них, під досить таки промовистою назвою «Колесо долі», об'єднує 20 прозових творів, серед яких повісті: «Вирва», «Туркєня»; оповідання «Тополина вихола», «Калинового цвіту дурман», «Ох, яблучко»; новели «Партизанин фрау», «Сповідь», «Медальйон», «Дві долі», «Прости мені, дочко» та інші; художні нариси «Вендета» та «Відворотне зілля». Всі ці твори правдиво, трагічно-реалістично віддзеркалюють нашу українську дійсність.

В зовсім іншій творчій іпостасі постає М. Кульбовський в історико-краєзнавчій оповіді про село Баламутівку та його людей в «Перлині Поділля». Півтисячолітня історія села, висвітлена на основі архівних документів, спогадів старожилів села та сучасників – «це калейдоскопічний перебіг історичних подій, які прокотилися селом, починаючи від турецько-татарських набігів до сьогодення» (А. Сваричевський).

Микола Михайлович – автор збірки «Максими»: афоризми великих мислителів світу. Багато книжок для дітей.

Найбільш фундаментальним з прозових творів є його історичний роман «Веремія». Складність архітектоніки побудови художнього твору, зміщення літературних жанрів дають повне право надати твору форму роман-колажу. Всього у творчому доробку письменника більше 30-ти книг.

Крім того він автор передмов до низки книг подільських письменників. Упорядник і редактор книги «Володимир Лесь» (2007), співавтор довідника «Хмельницький в іменах: митці» (2010).

Друкувався в журналах «Музика» (Київ), «Рідна школа» (Нью-Йорк), «Склянка Часу» (Канів), «Українець» (Хмельницький), в «Антології сучасної новелістики та лірики України» (К. – 2004-2013).

Лауреат обласної літературної премії ім. Т. Шевченка (2005), міської премії ім. Б. Хмельницького (2010), переможець обласного конкурсу журналістів у номінації «Кращі публікації в галузі культури...» (2007). Нагороджений «Золотою медаллю української журналістики» (2009), значком «Почесний журналіст України» та багатьма дипломами і грамотами.

Член Національної спілки журналістів України, Хмельницької міської спілки «Поділля».

Володимир Дмитрик

Твори М.М. Кульбовського

1. *Веремія*: худож.-іст. роман-колаж. – Хмельницький: Вид-во А. Цюпак, 2008. – 320 с.

2. *З подільського кореня*: публіцист. нариси: [у 6-ти кн.]. – Хмельницький

Кн. 1. – 1999. – 186 с.

Кн. 2. – 2003. – 200 с.

Кн. 3. – 2004. – 124 с.

Кн. 4. – 2007. – 248 с.

Кн. 5. – 2009. – 240 с.

Кн. 6. – 2011. – 152 с.

3. *Перлина Поділля*: іст. оповідь про с. Баламутівку та його людей. – Хмельницький: Вид-во А. Цюпак, 2006. – 204 с.

4. *Колесо долі*: вибране. – Хмельницький: Вид-во А. Цюпак, 2010. – 174 с.

Про М.М. Кульбовського

1. *Микола Кульбовський*: культуролог Поділля: біобібліогр. показ. / уклад. В. Тарчевська; обл. б-ка для юнацтва. – Хмельницький, 2010. – 80 с.
2. *Сваричевський А.В.* Дослідник і популяризатор відомих діячів міста Хмельницького і краю М. Кульбовський // Видатні постаті міста Хмельницького: (матеріали Другої наук.-практ. конф.). – Хмельницький, 2007. – С. 210-216.
3. *Костюк Б.* Подільський подвижник // Проскурів. – 2006. – 7 верес.
4. *Щегельська О.* Світ захоплень Миколи Кульбовського // Є! Поділля. – 2005. – 17 листоп.

Роксолана – вигадана і справжня

До 510-річчя з дня народження

З енциклопедичного словника відомо, що роксоланами називали іраномовні кочові сарматські племена, які населяли Північне Причорномор'я у II ст. до н. е. – IV столітті н. е. На території України роксолани створили велике міжплемінне об'єднання, на чолі якого став цар Тасій. Вони допомагали скіфам у їхній боротьбі з ворогами, які намагались їх поневолити.

Роксоланою, в пам'ять про її мужніх предків, назвали жінку, яка назавжди посіла почесне місце в світовій історії. Народилася вона в грудні 1505 р., оскільки в документі про шлюб із турецьким султаном Сулейманом Пишним, народженим у листопаді 1494 р., зазначено, що він був на 11 років старшим за неї. Жила вона на зламі Середньовіччя і Нових часів. Український народ у той час переживав глибокий занепад. Майже п'ять віків (XIII – XVIII ст.) Україна, зокрема й

наше Поділля, потерпали від нападів татар і турків. Вони не лише грабували народ, але й забирали в полон, особливо молодих чоловіків і жінок, яких з великою вигодою продавали на невольничих ринках в Кафі (нині – Феодосія), або в Туреччині і в Середземномор'ї.

З польських літописів та місцевих переказів дізнаємось, що близько 1518 р. дочку православного парафіяльного священника Іоана Лісовського з містечка Чемерівці Кам'янецького повіту Подільської губернії, Анастасію Лісовську за версією її сучасника Михайла Литвина, було взято в полон кримськими татарами і згодом продано в гарем Сулеймана I, тодішнього володаря Туреччини. Імовірно, вона була продана на жіночому невольничому ринку Аврат Пазари в Стамбулі. Можливо її обрала Хафса Султан, султанова мати, або візир Ібрагім-паша, який пізніше й подарував її Султану. Тут необхідно зазначити, що існує й версія, яку вперше висловив польський письменник Самуель Твардовський в описі дипломатичної місії до Стамбула 1621–1623 років, у якій він сам брав участь (записи про цю подорож він опублікував у 1633 р. під назвою «Велике посольство»), стверджуючи, що Роксолана була донькою звичайного православного священника з Рогатина – невеликого містечка в Західній Україні. Як вже зазначалось, за версією польського поета Мавриція Гославського і відомого церковного історика XIX ст., священника Михайла Орловського (повість «Роксолана, або Анастасія Лісовська») – Роксолана родом з містечка Чемерівці. На нашу думку, обидві версії можливі – народитися вона могла в Чемерівцях, а пізніше переїхати з батьком в Рогатин, куди він був переведений по службі. Така практика існувала й у ті часи. До речі, в народній пісні про Роксолану також згадуються Чемерівці:

А то ж тая Роксолана,
Що трясла всім сходом,
Була наша подолянка,
З Чемерівців родом.

Як зазначали історики, Анастасія не була дуже вродливою, але мала чарівно-збагливий погляд. Вона володіла серцем Сулеймана не стільки завдяки красі, скільки через розум, ясність думок і твердість характеру. Сулейман, як деспот,

володів Сходом, а вона володіла ним цілковито: знімала голови візірам, ставила на їх місце нових і готувала дорогу до престолу своїм синам. Так убила сина султана Мустафу, улюбленого і шанованого народом. Багато інших вельмож впали жертвою на шляху здійснення нею своїх честолюбних задумів. Це була перша жінка на турецькому престолі, яка видавала свої накази, приймала чужоземні посольства та вирішувала долю держав. Вона цілковито довела, що з султанського гарему, навіть будучи невільницею, але маючи надзвичайні здібності, можна управляти імперією і вирішувати важливі політичні справи. Вона любила свій народ, свою батьківщину, пам'ятала розорене Поділля, та той час, коли сама стала полонянкою. Настя не раз утримувала султана від нападів на цей край, допомагала, при змозі, полоненим людям з її рідної землі.

Сулейман I, син Селіма Грізного, був одним з найвідоміших турецьких султанів. У Європі його звали Пишний, в Туреччині – Канун (Законодавець) – за створення законів, спрямованих на захист інтересів феодалів, закріплення селян за їхніми земельними ділянками, які належали поміщикам – фактично це було введення кріпосного права. Однак прославився він і своїми завойовницькими походами, в ході яких до Османської імперії були приєднана частина території Угорщини, Аравії, Месопотамії, Закавказзя, а також Алжир і Тріполі. Водночас він не встояв перед чарами рабині-слов'янки, яка, як вже зазначалося, стала великим коханням султана. Спочатку наложниця, Роксолана згодом стала його законною дружиною. Сулейман адресував їй свою любовну поезію (був поетом, писав під псевдонімом Мухіббі). У гаремі, званому Бабус-сааде, тобто «Брами блаженства», Роксолані дали ім'я Хюррем, по-перськи – «радість». Шлюб та гучне весілля відбулися в 1530 р. Ось як це описує письменник Лемб Гарольд у своїй книзі «Сулейман Пишний. Вік завоювань, зрадництва і любові»: «В палаці був здійснений шлюбний обряд. В присутності шариатського судді Сулейман торкнувся руки Роксолани, обличчя якої приховувала чадра, і сказав: – Я звільняю цю жінку Хюррем від рабства і беру її в дружини. Все, що їй належить, стає її власністю». Можливо, іноземці й не дізналися б про цей шлюб, якби після здійснення обряду султан

не влаштував свято. Очевидці із Генуї залишили такий запис: «На цьому тижні в місті відбулась подія, безпрецедентна в історії султанського правління. Великий синьйор взяв у дружини рабину із Русі на ім'я Роксолана. Після цього відбулося свято... Вночі яскраво світилися феєрверки, звучала музика, з балконів звисали вінки квітів. На древньому іподромі було встановлено постамент, закритий позолоченою решіткою, із-за якої султанша і її фрейліни спостерігали, як змагаються мусульманські і християнські вершники. Показують своє мистецтво жонглери і вчені звірі, зокрема й жирафи, чії довгі шії сягають ледь не до неба».

Султан призначив для своєї коханої дружини посаг у 5 тисяч золотих, запровадив спеціально для неї титул «Хасеки султан» («султана, особисто відзначена султаном»), другий за значимістю в гаремі після валіде (матері султана), щоб позбавити першості титул «баш карим» («головна пані»), який за традиційною гаремною ієрархією належав матері старшого сина султана – Махідевран. Венеціанські послы називали Хюррем «La Rossa», тобто з Русі. Ім'я Роксолана дав їй посол Священної Римської імперії в Стамбулі барон Ож'є Ніслен де Бусбек у своєму творі «Чотири листи про турецьке посольство» або «Турецькі листи» (1581). Описуючи змагання між наложницями султана Сулеймана, барон дав їм імена Роксолана та Боспорана, утворені ним від античних однойменних назв сарматських племен – роксолани та боспорани. Численні переведення твору Бусбека посприяли поширенню і популяризації її вигаданого імені в європейських країнах, зокрема й в Україні та на Поділлі.

Після смерті матері султана у 1534 р. Роксолана стала управительницею гарему. Вона народила султану шестеро дітей – 5 синів і доньку Міхрімах. За переказами, батько найбільше любив свою єдину дочку. У 1539 р. її видали заміж за Рустемпашу, який 28 листопада 1544 р. став великим візирем. Сулейман також збудував на честь доньки мечеть. З-поміж синів батька пережив тільки Селім, інші загинули у боротьбі за трон.

В останні роки життя Роксолана намагалася не розлучатися з чоловіком. Вона запропонувала султанові збудувати мечеть, названу його ім'ям – Сулейманіє Джамі.

15 квітня 1558 р. Хюррем Султан померла. За переказами султан присягнув не мати більше жінок. Сам султан помер в ніч з 5 на 6 вересня 1566 р. під час походу на Угорщину. Тіло падишаха перевезли до Стамбулу і поховали поруч з Роксоланою – в мавзолеї, збудованому на подвір'ї мечеті Сулеймана.

Яке ж значення в історії має ця неординарна жінка? Її понині не вщухають суперечки щодо її справжнього імені, місця народження, впливу не тільки на свого чоловіка, але й на тогочасні міжнародні відносини. Адже не секрет, що з початку правління Роксолани розпочався період, який історики називають «правління привілейованих жінок», «правління султанш» або «жіночий султанат» – період впливу дружин султанів на своїх чоловіків (друга половина XVI – перша половина XVII ст.). Немає однозначної оцінки щодо її ролі у безпечному перебуванні «Байди» – Дмитра Вишневецького в Стамбулі (1553–1554 рр.), а також щодо її піклування про бранців-співвітчизників та запобіганню набігів кримських татар.

Одне незаперечно: ні полон, ні інтриги, ні інші негаразди не зломали її волі, а навпаки, загартували її характер, зробили її непересічною особистістю. Варто також додати, що на її кошти збудовано в Стамбулі і в багатьох містах імперії багато історичних пам'яток. В Стамбулі – комплекс споруд біля жіночого невільничого ринку Аврат Пазари, в Едірне – мечеть, караван-сарай та фонтани, в Єрусалимі – мечеть, притулок для прочан та інші споруди.

Життя та діяльність Хюррем Султан – Роксолани, як вже зазначалось, привернули увагу численних митців, зокрема, письменників, живописців та композиторів, які присвятили їй чимало творів. У світі про неї написано біля 20 прозових, поетичних і драматичних творів, низку портретів, пісень тощо.

В Україні про Роксолану написані: драма Гната Якимовича «Роксолана» (1869), історична повість Михайла Орловського «Роксолана або Анастасія Лісовська» (1882), історична праця українського вченого-сходознавця Агатангела Кримського «Історія Туреччини» (1924), в якій Роксолані відведено 13 сторінок, повість Осипа Назарука «Роксоляна» (1930), оповідання для дітей Антона Лотоцького «Роксолана», роман Миколи Лазорського «Степова квітка» (1965),

літературно-історична стаття Ірини Книш «Імператорська кар'єра Анастасії Лісовської» (1966), історична повість Сергія Плачинди «Неопалима купина» (1968), поема Любов Забашти «Роксолана. Дівчина з Рогатина» (1971), роман Павла Загребельного «Роксолана» (1980), повість Юрія Винничука «Житіє гаремное» (1996), есе Павла Романюка «Роксолана» (1999), збірка «Романтичне Поділля. Бібліотека краєзнавства» (2008), повість Н. Рощиної «Роксолана» (2008), збірка «Хто вона, Роксолана» (2010) та багато інших статей, досліджень, історичних розвідок.

Про Роксолану знято 50-ти серійний телесеріал «Роксолана» з Ольгою Сумською в головній ролі (1996–2003, Україна), телесеріал «Хюррем Султан» (2003, Туреччина), документальну стрічку «Роксолана: кривавий шлях до престолу» у серії «У пошуках істини» (2008, Україна), телесеріал «Величне століття. Роксолана» (2011–2014, Туреччина), документальний фільм «Роксолана» (2012–2013, Україна).

В Україні ім'ям Роксолани називають музичні ансамблі, кафе, готелі, магазини, меблі, сорти овочів, фруктів, зернових та кормових культур, вулиці. У Рогатині на честь Роксолани названа площа, на якій у 1999 р. був встановлений бронзовий пам'ятник.

*Юрій Блажевич,
Надія Вашук*

Всевишньому він служив і людям

*До 80-річчя з дня народження
Володимира Сабодана*

Наш земляк, уродженець Летичівщини, Блаженніший Володимир (в миру – Віктор Сабодан), Митрополит Київський і всієї України, Предстоятель Української православної церкви

народився 23 листопада 1935 року в селі Марківці в селянській сім'ї Феодосії Іванівни та Маркіяна Арсеновича Сабоданів. Серед своїх чотирьох братів Віктор був наймолодшим. Побувавши з матір'ю у 1943 р. у Головчинецькому Спасо-Преображенському монастирі, де його, до речі, таємно охрестили при народженні, восьмирічний підліток почув пророцтво про свою майбутню важливу життєву місію від незрячої провидиці монахині Архілаї. Однією рукою вона взяла за руку матір, іншу поклала хлопчику на голову і сказала мамі, щоб та не побивалась, бо син її стане великою людиною і буде служити Богові.

У рідних Марківцях й розпочалося його служіння Богу, церкві і людям. Батько був церковним старостою і малий Віктор десь у четвертому класі почав паламарити у вівтарі Свято-Михайлівського храму в Марківцях. Мудрий, освічений старенький священик Сильвестр і його матушка навчили хлопчика читати по-церковнослов'янськи, зацікавили поезією, літературою, давали читати книги зі своєї великої бібліотеки. Інтерес і любов до церкви прививали і в родині, де шанували молитву, піст, батько ж часто читав Євангеліє, а у свята та вихідні сім'єю відвідували храм Божий. У дитинстві разом з матір'ю Віктор неодноразово бував у Чернігові, зустрічався із преподобним Лаврентієм Чернігівським, відомим старцем, який згодом був приєднаний до лику святих, і який благословив Віктора на служіння церкві.

Як бачимо, ще з дитинства майбутній православний Владика обрав свій життєвий шлях – служіння Всевишньому і людям. Він отримав ґрунтовну богословську освіту (Одеська духовна семінарія, Ленінградська духовна академія, аспірантура Московської духовної академії), захистив кандидатську та магістерську дисертації, отримав докторську наукову ступінь. А все почалося 27 серпня 1954 р., коли на ім'я ректора Одеської духовної семінарії протоієрея Василя Кремльова від Сабодана Віктора Маркіяновича поступило прохання такого змісту: «Бажаючи після закінчення середньої школи отримати духовну освіту і, якщо Бог благословить, навіть носити духовний сан, переконливо прошу ректора Одеської Духовної Семінарії

зарахувати мене до числа вихованців Вашої духовної семінарії. Прошу не відмовити в моєму проханні».

Варто зазначити, що вступ у духовну семінарію в ті часи майже прирівнювався до зради Батьківщині. Дізнавшись, що Віктор Сабодан вирішив навчатися в духовному закладі, керівництво школи і села примушувало батьків відговорити сина від такого кроку, лякало всілякими бідами, навіть відправило гнівного листа на ім'я ректора семінарії. Однак це не злякало 18-річного юнака. В семінарії майбутній митрополит користувався великим авторитетом і повагою, вирізнявся самодисципліною, акуратністю і любов'ю до книги. Цьому сприяло й те, що він ніс послуг як помічник бібліотекаря, що давало можливість допитливому студенту допізна засиджуватися за богословською та художньою літературою, періодичними виданнями. Особливу роль в його житті і духовному становленні зіграв митрополит Одеський Борис, значний вплив на майбутнього архіпастиря мали викладачі семінарії, а також афонські старці, які прижились в Одесі ще з революційних часів і також досить часто зустрічалися із семінаристами, сповідали їх, давали цінні поради.

31 травня 1958 р. Віктор закінчив Одеську семінарію і вступив в Ленінградську духовну академію. Чотири роки навчання пролетіли швидко і випускник Віктор Сабодан з вченим ступенем кандидата богослов'я направляєтья Навчальним комітетом при Священному Синоді в розпорядження митрополита Херсонського і Одеського Бориса, який 16 червня 1962 р. рукопокладає свого вихованця в диякона, наступного дня – секретарем Одеського єпархіального управління. 26 серпня 1962 р. в Свято-Успенському Патріаршому Одеському чоловічому монастирі відбувся монаший постриг і Віктор Сабодан одержав нове ім'я Володимир, а його духовником став преподобний старець Кукша. Після закінчення аспірантури в 1965 р., згідно з резолюцією Святійшого Патріарха Алексія I, ігумен Володимир був призначений на посаду ректора Одеської духовної семінарії.

На здібності і активну діяльність Володимира звернули увагу в Патріархії Руської православної церкви і у 1966 р. архімандрит Володимир призначається заступником начальника

Руської духовної місії в Єрусалимі, а трохи пізніше, в цьому ж році в Одесі, в Патріаршій резиденції, відбулось засідання Священного Синоду під головуванням Алексія I, на якому архімандрит Володимир був вибраний єпископом Звенигородським, вікарієм Московської єпархії, представником Руської православної церкви при Всесвітній раді церков в Женеві і настоятелем Женевської парафії в честь Різдва Пресвятої Богородиці.

28 листопада 1968 р. він був назначений єпископом Переяслав-Хмельницьким, вікарієм митрополита Київського і Галицького Філарета (Денисенко), Патріаршого екзарха України. 20 березня 1969 р. переведений на Чернігівську і Ніжинську кафедру, тимчасово назначений керуючим Сумською єпархією. 3 грудня 1970 р. по квітень 1973 р. – редактор журналу «Православний вісник» (Екзерхат України). 18 квітня 1973 р. назначений єпископом Дмитрівським, вікарієм Московської єпархії, ректором Московських духовної академії і семінарії. 9 вересня 1973 р. отримав сан архієпископа. 16 липня 1982 р. переведений на Ростовську і Новочеркаську кафедру, одержав сан митрополита. 28 березня 1984 р. призначений Патріаршим екзархом Західної Європи. 30 грудня 1987 р. призначений Керуючим справами Московської Патріархії і постійним членом Священного Синоду.

Як бачимо, авторитет Митрополита Володимира дуже великий і за кордоном – він працював у ЮНЕСКО, на Конференціях Європейських Церков, у Всесвітній Раді Церков; він – академік та почесний доктор престижних міжнародних інститутів, академік Академії інформації при ООН, Міжнародної кадрової академії Ради Європи ЮНЕСКО. Як видатного церковного лідера його було обрано Почесним головою Оргкомітету ООН щодо святкування 2000-річчя Різдва Христового.

У 1992 р. Блаженніший Володимир став першим соборно, вільно, демократично, відповідно до церковних та етичних норм, обраним Предстоятелем Української Православної церкви. За роки його предстоятельства українське православ'я досягло могутнього злету, стало провідною силою в суспільстві, набуло великого морального авторитету.

Завдяки старанням митрополита Володимира Українська православна церква нині складається з 35 єпархій, а кількість парафій зросла із 5,5 тисяч (на 1 січня 1992 р.) до 12714 (станом на 1 січня 2014 р.). Нині в розпорядженні цієї конфесії 214 монастирів (4876 ченців і черниць), 14 місій, 35 братств, 20 навчальних духовних закладів (4115 студентів), 4232 недільних школи, виходить 109 періодичних видань, духовною працею займаються 10456 священнослужителів, діють більше 300 бібліотек духовної літератури. Особливу увагу наш славетний земляк приділяв Хмельниччині, яка за кількістю зареєстрованих православних релігійних організацій впевнено лідирує в Україні. Нині, при повній підтримці митрополита, створено три православні єпархії: Хмельницька і Старокостянтинівська (керуючий митрополит Антоній), Кам'янець-Подільська і Городецька (керуючий архієпископ Феодор), Шепетівська і Славутська (керуючий єпископ Діонісій). Враховуючи, що мала батьківщина митрополита Володимира знаходиться в межах Хмельницької єпархії, обидва ієрархи найбільшу турботу надавали парафіям Летичівського району, зокрема Головчинецькому жіночому монастирю з його цілющим джерелом і чудодійною іконою святого Онуфрія. На Летичівщині за цей час постало майже 20 збудованих і відреставрованих храмів, більшість з яких, були підтримані матеріально і освячені особисто Володимиром. В січні 2013 р. Священний Синод УПЦ ухвалив, за волею митрополита, рішення про передачу вотчини разом з будинком і землею Головчинецькому монастирю, де створено Свято-Михайлівський жіночий скит.

Блаженніший митрополит Володимир – не тільки відомий церковний діяч, православний проповідник, богослов, але й відомий духовний письменник і поет. В кінці 90-х років ХХ ст. вийшло в світ шеститомне видання його праць. Деякі вірші були покладені на музику і стали популярними народними піснями.

За роки служіння Господу Богу і людям Предстоятель Української православної церкви став, як це вже зазначалось, добре відомим у всьому світі. Не випадково Міжнародний біографічний центр «Кембрідж Англія» за великий вклад у

справі служіння високим християнським ідеалам визнав його видатною людиною ХХ століття. За свою церковну і громадську діяльність Блаженніший Володимир був нагороджений найвищими церковними відзнаками багатьох патріархій Вселенського Православ'я, став Героєм України, одержав орден Свободи, орден Ярослава Мудрого I–V ступенів та інші нагороди Української держави. Однак наприкінці свого життєвого шляху, коли хвороби розпочали свою руйнівну діяльність, знайшлися проросійські сили у найвищих державних колах і в його найближчому оточенні, які намагалися зламати його волю, змушували відректися від свого сану предстоятеля церкви, відмовляли навіть у кваліфікованому лікуванні. І все це за те, що на його беззаперечному авторитеті тримався, нехай для когось і відносний церковний мир в Україні, домінували проукраїнські настрої і впливи. Це й, на нашу думку, прискорило кончину Великого Українця. 5 липня 2014 року рано-вранці закінчився земний шлях цієї Людини. Поховали митрополита Володимира біля дзвіниці храму, поруч з корпусом, у якому він жив тривалий час. Україна провела свого сина в останню путь якраз в день великого церковного свята Різдва Івана Хрестителя.

Розповідь про Владика хочеться закінчити цитатою з одного його звернення до студентської аудиторії, що яскраво характеризує духовну і житейську мудрість Першопастира української землі: «Життям своїм, працею, молитвою, знанням, загальним розвитком зміцнюйтесь й удосконалюйтесь, щоб життя ваше було і корисним і радісним... Любіть свій народ, його прекрасні традиції, вивчайте його історію. Виховуйте себе естетично. Світ щедро наділений красою. А вона багатоліка: це і добрий погляд, і м'якість інтонації, і душевна чуйність. Краса – це рух хмарин, це квітка у склянці, звуки рояля, вірші, картини...Любіть свою Батьківщину, бо це так природно, як любити свою рідну матір. І моліться, щоб Бог дарував мир і розквіт нашій країні, щастя і добробут нашому народові, а нам сил служити їм до останніх днів своїх».

Юрій Блажевич

Про В. Сабодана

1. *Блаженніший Володимир* Митрополит Київський і всієї України, Предстоятель Української Православної церкви // Україна в III тисячолітті, хто є хто: економіка, культура, наука. Київ та регіони. – К., 2003-2004. – Вип. 5. – С. 242.

2. *Дорога, що веде до храму* // Шаров І. 100 особистостей України. 1991-2011. – К., 2011. – С. 356-359: фото.

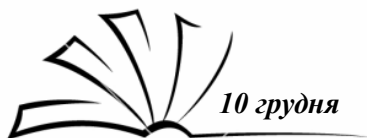
3. *Пастырь*: Митрополит Владимир глазами современников. – К., 2000. – 290 с.

4. *Гірник Л.* «Сивим цвітом черемшини з вітром злим не відцвіту...» / Л. Гірник, Л. Рудковська // Поділ. вісті. – 2014. – 7 серп. – С. 7.

5. *Блаженніший* Митрополит Володимир відвідав свою малу батьківщину // Легичів. газ. – 2013. – 31 трав.

6. *Олійник І.* Особливий дарунок: в батьківській хаті Митрополита Володимира буде... монастир // Газ. Поділля. – 2013. – 28 лют.

7. *Гостинна Д.* Блаженніший Володимир, Предстоятель УПЦ: мрію ще якусь користь принести Церкві, особливо в Україні, наскільки Господь відміряє років // Поділ. вісті. – 2010. – 16 листоп.

Фундатор хору «Дударик»

До 75-річчя з дня народження Миколи Лукича Кацала

Подільська народна пісня «Дударик», завдяки геніальній обробці нашого земляка, композитора Миколи Леонтовича та знаменитій Державній Українській мандрівній капелі під керівництвом Олександра Кошиця, на початку ХХ століття облетіла всю планету.

Візитівкою Львівського дитячо-юнацького хору взяв назву саме цієї пісні наш земляк, фундатор нині відомого всьому світові хору «Дударик» лауреат Національної премії імені Т. Шевченка (1989) Микола Кацал, що народився в Гречанах (передмістя обласного центру).

Закінчивши Львівський політехнічний інститут (1962), Микола Лукич працював інженером-геодезистом у Забайкаллі. Але любов до музики, до хорового співу, зокрема, змусила змінити професію.

Після закінчення Читинського музичного училища (1969) навчався на факультеті хорового диригування Львівської консерваторії (клас проф. Михайла Антківа) (1969-1973). Ще студентом у 1971 році засновує хор хлопчиків і дає йому назву «Дударик».

Концертний склад капели – 90 хористів, виїзний (автобусний) – 50 учасників. При капелі існує дитяча музично-хорова школа, де виховують юних хористів 20 педагогів. Директором школи є Микола Кацал.

«Дударик» з концертними гастролями об'їздив майже всю планету. Відгуки про майстерність капелян сповнені найвищих похвал. Ось один з них:

«...Прекрасне, унікальне звучання, чи пак, барва голосів не тільки нагадує, але й перевищує прославлених «Віденських хлопчиків». Там звучання голосів холодновато-сріблясте, німецьке, тут – принадно-золотисте, українське.» (Теодор Терен-Юоськів, Філадельфія (США).

В репертуарі капели є великі монументальні полотна, як от: «кантата «Карміна Бурана» К. Орфа, симфонія № 3 для двох хорів та симфонічного оркестру Л. Бернстайна, «Реквієм» В.-А.Моцарта, духовна музика М.Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя. Основу репертуару складають хорові твори М. Лисенка, М. Леонтовича, С. Людкевича, М. Вербицького, О. Кошиця, К. Стеценка, М. Колесси, О. Яковчука та ін.

У 1989 році колектив "Дударика", очолюваний М. Кацалом, був удостоєний звання лауреата Національної премії ім. Т.Г. Шевченка

Микола Кульбовський

Про М.Л. Кацала

1. *«Дударик»* // Шевченківські лауреати 1962-2012: енцикл. довід. – 3-є вид., змін. і допов. – К., 2012. – С. 210-211.
2. *Кацал Микола Лукич* // Лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка: Хмельниц. обл. – Хмельницький, 2010. – С. 37-38.
3. *Співає «Дударик»* // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький. – 1999. – С. 141-144.
4. *Заверуха М.* Керівник «Дударика» родом з Хмельниччини // Є Поділля. – 2010. – 29 лип. – С. 5: фото.

Показчик персоналій

А

Абрамович С.Д. 40
Абрамчук Г.І. 21
Авербух Ю.С. 46
Альтман М.Є. 35
Анищенко Л.Г. 31
Артеменко В.Т. 17
Астахов Л.С. 53
Атаман А.І. 51
Ашер О.М. 29

Б

Бабанський М.М. 47
Бабляк Д.Є. 50
Баннова І.М. 45
Барг М.А. 35
Басистюк О.І. 45
Батюшков К.М. 42
Бахмат М.І. 20
Бачинський Д.Г. 54
Баюк П.К. 20
Бейдер Ю.В. 33
Бекбузаров С. 13
Белькне Г. 12
Бердичевський М.-Й. 45
Береза Ю.П. 37
Берлянд О.С. 48
Бессараба Л.П. 43
Бсгоулев Б.П. 53

Бідасюк П.Я. 28
Білецький І.В. 41
Білецький М.С. 19
Білоножко М.А. 56
Бойчак М.П. 41
Болюх Р.І. 28
Бондар І.М. 27
Бондарчук А.П. 38
Боржієвський Ц.К. 55
Бортюк О.С. 25
Босенко М.І. 47
Брега Г.С. 32
Бубен І.О. 54
Буга В.П. 15
Бузько Д.І. 13
Бурденюк А.Ф. 14
Бурлуцький П.І. 24
Бялковський Л.І. 22

В

Вайнберг Д.В. 34
Василевський А.К. 31
Вержицький Г.А. 21
Вержицький Ф.Р. 36
Веславуцький Ц.В. 49
Вессельман С.Г. 39
Винокур І.І. 41
Вікторжевська З.В. 19
Вінніков О.Ф. 50

Віньковський В.І. 37
Войнаренко М.П. 43
Войціцький В.М. 22
Волошина В.П. 42
Волошина Н.Й. 18
Волошиновський Й.А. 37

Г

Гай Г.М. 33
Газинський В.І. 31
Галешко Р.В. 54
Гамрецький Ю.М. 17
Ганапольський Є.М. 48
Ганновер Н. 10
Герасименко-
Вовковинський В.Я. 44
Герчунофф А. 27
Гловацький Я.Г. 11
Глушак А.С. 19
Глюзицький Д.П. 14
Голоскевич Г.К. 17
Гольфаден А. 42
Гонта В.С. 34
Гонтарук М.І. 46
Горлецький Л.П. 59
Горшков С.Г. 26
Грабко В.В. 24
Гребенюк Є.М. 29
Греїм Я.М. 41
Гриб К.К. 54
Гринчишин А.В. 17
Гринчук М.М. 50
Гринькевич І.Ф. 55

Гришук Б.А. 30
Гришук В.К. 22
Гудзовський А.Н. 21
Гуменюк Н.П. 18
Гусаківський Ю.-Г. 11
Гусельников Є.Я. 51
Гуцалюк О.Л. 28

Д

Дарманський М.М. 30
Дем'янчук І.Л. 51
Депенчук Н.П. 58
Дзвонковський В. 23
Дзюбій П.М. 47
Димінський А.І. 20
Дідук Є.П. 37
Дідух А.П. 51
Дніпровський І. 27
Дорошенко В.О. 28

Е

Ейдельман С.Д. 47

Є

Єзерський В.В. 32
Єневич Ф.Ф. 34
Єршова І.В. 57

Ж

Жаворонков В.П. 28
Жвалюк В.Р. 46
Женський Й.А. 14
Животко А.П. 26

З

Заїка М.І. 59

Зарипов В.Г. 18
Збарський Б.І. 43
Звольський С.Т. 58
Зінкевич В.І. 35

І

Іванов О.Г. 14
Ігнащенко А.Ф. 22
Ігрунова К.М. 23
Ісаєв А.І. 52

Й

Йолтуховський М.М. 28

К

Кабишев Б.П. 31
Каверін Ю.В. 25
Казимирко Н.К. 24
Калуцький К.К. 38
Камбурова О.А. 42
Каневський К.К. 36
Канцелярук Б.І. 59
Карась С.Л. 26
Карвацький Ю.М. 35
Каревич М.І. 31
Кармалюк У.Я. 52
Кармазін Г.Я. див. Макарій
Священномученик 51
Кафенгауз Л.Б. 53
Кацал М.Л. 58
Качеровська Н.Н. 34
Квітко Л.М. 52
Кицюк З.К. 23
Кіт О.М. 36

Клепатський П.Г. 20
Климкевич Р. 36
Клінгер В.П. 53
Кльоц М.О. 59
Коваль В.Д. 24
Коваль М.І. 48
Ковальчук В.К. 42
Ковальчук В.П. 37
Козак М.П. 38
Козирський Г.Я. 48
Колесникова Н.І. 24
Колишко Б. 29
Коляновський А.М. 44
Корнєв В.М. 54
Коссак В.М. 49
Коссак-Щуцька С. 44
Котик В.О. 23
Кравчук В.О. 15
Кривоніс М. 10
Круть С.П. 52
Кудрявцев М.Г. 29
Кульбовський М.М. 56
Купрін О.І. 48
Курій М.Ф. 33
Кухта С.Т. 50
Куций Л.М. 55

Л

Лаврик С.С. 54
Липа Ю.І. 36
Лис П.В. 49
Ліпман Б.В. 25

Лісовська Настя див.
Роксолана 57
Ліхтенштейн Є.І. 35
Ловейкін В.С. 32
Лупан Л.С. 53
Лур'є А.Я. 49
Лучицький І.В. 39
Лягавський А.В. 43

М

Мазур М.М. 45
Мазурик Є.В. 57
Мазуркевич А.Й. 49
Макарій Священно-
мученик 51
Маковецький С.М. 12
Маркіш П.Д. 57
Марчук Л.М. 52
Масловський І.В. 21
Матвєєв І.Р. 14
Мельник С.І. 25
Мельник Ф.Г. 39
Місевич К.Ф. 56
Місінкевич Л.Л. 31
Лео Мол
(Молодо-
жанин Л.Г.) 20
Мончак М.С. 14
Моргун В.К. 57
Мордвінова В.В. 41
Мороз М.О. 55
Морська М.І. 13

Музальов І.О. 58

Н

Нассау-Зіген Ш. 11
Нестерук А.М. 56

О

Одуха А.З. 25
Окольський С. 10
Олексієнко Б.М. 30
Омельчук Г.К. 21
Орачевський І.С. 12
Осліковський М.С. 47
Осніговська Н.П. 18
Осьмачка Т.С. 36

П

Павлович С.О. 40
Павлович Я.М. 58
Пакулько Н.Г. 45
Перепелиця О.П. 19
Перепелюк В.М. 56
Петришин О.В. 34
Підгородецький М.В. 47
Погорілець О.Г. 46
Подгороденський М.М. 11
Подолян П.І. 46
Под'япольський В.І. 40
Пономарчук А.І. 14
Попович М.В. 32
Присяжнюк О.П. 37
Пукас Н.Л. 18
Пуласький К.-Ф. 21

Р

- Радзівський В.О. 33
Радзівський М.І. 37
Ржевуський В.С. 11
Рибчинська З.С. 23
Розвадовський В.К. 49
Розмарін З. 46
Ройзман В.П. 30
Роксолана 57
Ролле Й.Й. 49
Русіна Н.О. 29

С

- Сабодан В.М. 57
Савіна М.Г. 49
Савчук Г.А. 36
Савчук Л.П. 51
Савчук П.М. 43
Садовський В.М. 57
Сангушко Р.-С.-А. 33
Сандлер Х.М. 24
Сваричевський А.В. 22
Свідзинський В.Ю. 51
Севернюк Т.А. 43
Севець І.В. 44
Семенюк В.В. 19
Семенюк Є.В. 46
Сербін С.С. 23
Сергеев-Ценський С.М. 50
Сибіряков Л.М. 13
Сивий М.Ю. 26
Сигал М.З. 20

- Сидоров Д.С. 15
Симашкевич М.М. 42
Лео Сирота 35
Сімашкевич М.В. 12
Скалацький П.П. 14
Скиба М.Є. 18
Скопецька З.П. 15
Скорський М.А. 45
Скрипнюк О.В. 32
Смоленюк П.С. 40
Смолич Ю.К. 41
Смолій В.А. 18
Смоляк В.Є. 34
Собчук Г.С. 19
Соколенко Г. 27
Солопчук М.С. 44
Станіславський М.Д. 27
Старицький М.П. 58
Стемповський С.-А. Г. 21
Степанов Г.Я. 33
Сумишин М.Ф. 32

Т

- Теплінський Ю.В. 29
Тимошук О.В. 33
Ткаченко О.Я. 7
Токаржевський-
Карашевич Я. 40
Трембіцький А.М. 32
Тронько П.Т. 42
Трочун І.П. 13

У

Ушаков О.К. 25

Ф

Файфур В.В. 35

Фаренгольц Е.Ф. 12

Флаксемберг А.С. 48

Француз О.Й. 55

Франчук А.Ю. 54

Франчук В.О. 48

Х

Хмельницький Б. 10

Хмельницький С.З. 47

Хомайко-Мацюк І. 27

Хотовицький С.Х. 30

Хохряков С.В. 59

Хохол Ю.Ф. 52

Худяков М.О. 53

Ц

Целех Г.Ф. 43

Ч

Чинник А.А. 39

Ш

Шайнога В.М. 40

Шаповалов С.В. 26

Шахнюк В.П. 29

Швець В.І. 53

Швець У.Є. 40

Шевченко В.С. 45

Шевченко І.Д. – див.

Дніпровський І. 27

Шейковський К.В. 28

Шелепало О.Г. 34

Шестаков Л.Л. 59

Шимонович І.І. 56

Шмигельський Г.І. – див.

Соколенко Г. 27

Шреєр-Ткаченко О.Я. 20

Шумада І.В. 39

Щ

Щербина П.Ф. 25

Щур О.Т. 21

Я

Яблонський В.А. 58

Якубовський В.І. 23

Яновера Д.З. 37

Яновський Ф.Г. 39

Ярецький В.В. 31

Яцюк В.А. 39

Відомості про авторів історичних та біографічних довідок

- Баворовська
Олена Олександрівна** – заступник директора з внутрішньо-бібліотечної роботи Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М.Островського
- Баженов
Лев Васильович** – доктор історичних наук, професор, директор Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України, голова обласної організації Національної спілки краєзнавців України
- Баженова
Стефанія Едуардівна** – доктор історичних наук, професор кафедри управління персоналом і туризму Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка
- Блажевич
Юрій Іванович** – кандидат історичних наук, голова Хмельницької міської організації Національної спілки краєзнавців України
- Байдич
Олександр Васильович** – директор Кузьминської ЗОШ I-III ст. Красилівського району
- Ващук
Надія Іванівна** – заступник директора з виховної роботи Кам'янець-Подільської ЗОШ № 16
- Войнаренко
Михайло Петрович** – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, перший проректор Хмельницького національного університету
- Григоренко
Олександр Петрович** – доктор історичних наук, професор кафедри міжнародної інформації Хмельницького національного університету

- Дмитрик
Володимир Андрійович** – поет, журналіст, секретар обласної організації Національної спілки журналістів
- Єсюнін
Сергій Миколайович** – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Хмельницького обласного краєзнавчого музею
- Кульбовський
Микола Михайлович** – краєзнавець, викладач Хмельницького музичного училища ім.В.І. Заремби
- Лавринчук
Віталій Олександрович** – методист Красилівського Будинку творчості дітей та юнацтва
- Лучкова
Ріта Олексіївна** – молодший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею
- Маковська
Валентина Володимирівна** – заступник директора з наукової роботи та інформатизації Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М.Островського
- Мацько
Віталій Петрович** – доктор філологічних наук, професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
- Мельник
Валентина Опанасівна** – головний бібліограф Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського
- Міхалевський
Віталій Цезарійович** – кандидат фізико-математичних наук, доцент Хмельницького національного університету, голова Хмельницького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка
- Новікова
Любов Миколаївна** – старший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею

- Причишин
Сергій Максимович** – священник УПЦ, старший викладач Хмельницького інституту Міжрегіональної академії управління персоналом, кандидат богослов'я
- Прокопчук
Віктор Степанович** – доктор історичних наук, професор, директор наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка
- Саксонік
Людмила Леонідівна** – завідувачка відділу наукової інформації і бібліографії Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки
- Соляр
Олена Матвіївна** – старший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею
- Трембiцький
Анатолій Михайлович** – кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Державного історико-культурного заповідника «Межибіж»
- Флентiн
Віктор Володимирович** – перший заступник голови обласного відділення НОК України
- Фролова
Марія Володимирівна** – молодший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею
- Хоркавий
Володимир Степанович** – завідувач відділу меморіальної спадщини Г.С.Верейського Хмельницького обласного художнього музею
- Шемчук
Світлана Євгенівна** – старший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею

Для нотаток

•

•

Для нотаток

•

•

Для нотаток

.

.

Довідково-інформаційне видання

**Календар
знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2015 рік**

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Відповідальна за випуск
Синиця Н.М.

Комп'ютерний набір, верстка, опрацювання, правка:
Берлоус Ю.С., Дорош В.Ю.

На обкладинці фото: митрополита Володимира,
В.Ю. Свідзинського, Лео Мола (Л.Г. Молодожанина),
В.І. Зінкевича.

Підписано до друку 9.11.2014 р. Формат 30×42/2.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографією. Тираж 1000 пр.

Віддруковано з готового оригінал-макета ПП Заколомим М.І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55. Тел. (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3770 від 28.01.2010